

Stowarzyszenie
na rzecz
Ekorozwoju
Agro-Group

STANDARDY DZIAŁANIA OŚRODKÓW EDUKACJI EKOLOGICZNEJ MODELOWA KONCEPCJA

pod redakcją Barbary Kuprel-Poźniak

Standardy działania ośrodków edukacji ekologicznej

– modelowa koncepcja

pod redakcją:
Barbary Kuprel-Poźniak

Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju Agro-Group
Białystok 2005

PUBLIKACJA JEST WYNIKIEM PRAC PROWADZONYCH PRZEZ GRUPĘ ROBOCZĄ W SKŁADZIE:

- **Paweł Jerzy Górski** Specjalista ds. Ochrony Przyrody i Edukacji w Nadleśnictwie Rudka
- **Irena Krukowska-Szopa** Prezes Zarządu Fundacji Ekologicznej „Zielona Akcja”
- **Barbara Kuprel-Pożniak** Członkini Zarządu Stowarzyszenia na rzecz Ekorozwoju Agro-Group
- **Janusz Łakomiec** Dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego
- **Ludwik Ryncarz** Prezes Zarządu Regionalnego Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku
- **Monika Stańczak** Koordynator Ośrodka Edukacji Przyrodniczo-Ekologicznej Ogrodu Zoobotanicznego w Toruniu
- **Małgorzata Świderek** Prezes Zarządu Ośrodka Działań Ekologicznych „Źródła”
- **Hanna Werblan-Jakubiec** Dyrektor Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego
- **Artur Wiatr** Kierownik Działu Edukacji i Udostępniania Biebrzańskiego Parku Narodowego
- **Krzysztof Wychowalek** Prezes Zarządu Fundacji Edukacji Ekologicznej i Rozwoju
- **Piotr Znaniecki** Prezes Zarządu Stowarzyszenia na rzecz Ekorozwoju Agro-Group

copyright © by: Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju Agro-Group
Białystok 2005

ISBN 83-913037-6-4

wydawca: Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju Agro-Group

autor rysunków: Małgorzata Świderek
autorzy fotografii: Dariusz Ochrymiuk (1, 6)
Wojciech Kruszyński (2, 3, 4, 5)
Jarosław Borejszo (7, 8)

projekt okładki: Krystyna Krakówka
skład: Pracownia Składu Komputerowego i Usług Edytorskich w Białymstoku
Andrzej A. Poskrobko
druk: Drukarnia MKJ w Białymstoku

1.	WPROWADZENIE	7
2.	MODELE I PRZYKŁADY PROWADZENIA OŚRODKÓW	9
2.1.	PARK KRAJOBRAZOWY	9
2.2.	PARK NARODOWY	12
2.3.	NADLEŚNICTWO	16
2.4.	POROZUMIENIE GMINA – STOWARZYSZENIE	18
2.5.	STOWARZYSZENIE	20
2.6.	FUNDACJA	24
3.	W KIERUNKU OKREŚLANIA STANDARDÓW OŚRODKÓW	27
3.1.	PRZYKŁAD FRANCUSKI	27
3.2.	ROZWIĄZANIA NIEMIECKIE	28
3.3.	PREFERENCJE FINANSOWANIA W NARODOWYM PROGRAMIE EDUKACJI EKOLOGICZNEJ	31
3.4.	STANDARDY MINISTERSTWA ŚRODOWISKA	32
3.5.	OBIEKTY EDUKACJI LEŚNEJ – STANDARYZACJA LASÓW PAŃSTWOWYCH	32
4.	MODELOWY OŚRODEK EDUKACJI EKOLOGICZNEJ	33
4.1.	KONCEPCJA DZIAŁANIA	33
4.1.1.	Lokalizacja, budynek, baza dydaktyczna	33
4.1.2.	Rynek i zapotrzebowanie	34
4.1.3.	Koncepcja merytoryczno-dydaktyczna i wizja ośrodka	34
4.1.4.	Grupa docelowa	34
4.1.5.	Oferta programowa	35
4.1.6.	Formy działania, personel	35
4.1.7.	Rozwój ośrodka	35
4.2.	JAK OCENIAĆ OŚRODKI EDUKACJI EKOLOGICZNEJ – PROPOZYCJA STANDARDÓW	36
4.2.1.	Założenia	36
4.2.2.	Definicje	36
4.2.3.	Kryteria	36
5.	PRAWNE ASPEKTY EDUKACJI EKOLOGICZNEJ W POLSCE	39
5.1.	USTAWY	39
5.1.1.	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej	39
5.1.2.	Prawo ochrony środowiska	40
5.1.3.	Ustawa o systemie oświaty	41
5.1.4.	Ustawa o działalności pożytku publicznego	41
5.1.5.	Ustawa o ochronie przyrody	41
5.1.6.	Ustawa o lasach	42
5.1.7.	Ustawa o dostępie do informacji publicznej	42
5.2.	DOKUMENTY PAŃSTWOWE	43
5.2.1.	Polityka Ekologiczna Państwa	43
5.2.2.	II Polityka Ekologiczna Państwa	44
5.2.3.	Program Wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa	45
5.2.4.	Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003–2006	46

5.2.5.	Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej.....	48
5.2.6.	Narodowy Program Edukacji Ekologicznej.....	49
5.3.	DOKUMENTY MIĘDZYNARODOWE	49
5.3.1.	Agenda 21	49
5.3.2.	Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu.....	50
5.3.3.	Konwencja o ochronie różnorodności biologicznej	50
5.3.4.	Konwencja o dostępie do informacji	50
5.4.	ROZPORZĄDZENIA I ZARZĄDZENIA.....	51
5.4.1.	Zarządzenie w sprawie powołania Zespołu ds. Edukacji Ekologicznej.....	51
5.4.2.	Rozporządzenia MEN – podstawa programowa kształcenia	52
5.4.3.	Zarządzenie w sprawie Leśnych Kompleksów Promocyjnych	57
5.4.4.	Zarządzenie w sprawie wytycznych edukacji leśnej w LP	58
5.4.5.	Kierunki rozwoju edukacji leśnej społeczeństwa w LP	58
5.4.6.	Wytyczne Programu edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie.....	61
5.5.	DOKUMENTY WOJEWÓDZKIE NA PRZYKŁADZIE PODLASKIEGO	64
5.5.1.	Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego	64
5.5.2.	Program Ochrony Środowiska dla Miasta Białegostoku	66
5.5.3.	Plan Gospodarki Odpadami dla Białegostoku	73
5.5.4.	Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami	74
5.6.	POROZUMIENIA MIĘDZYRESORTOWE	77
5.6.1.	Porozumienie MEN oraz MOŚZNIL	77
5.6.2.	Porozumienie Ministrów – Nowy Program Edukacyjny	77
5.7.	NARODOWY PLAN ROZWOJU 2007–2013	78
6.	PRAWNE ASPEKTY EDUKACJI EKOLOGICZNEJ W NIEMCZECH.....	85
6.1.	WYTYCZNE PROGRAMU EDUKACJI EKOLOGICZNEJ	85
6.2.	EKO-SZKOŁY W LANDZIE SAKSONIA-ANHALT	87
6.3.	UMOWA STOWARZYSZENIE – POWIAT	89
6.4.	UMOWA POWIAT – LAND	91
7.	PRZYKŁADY PROJEKTÓW	93
7.1.	EDUKACJA DLA WSPARCIA EKO- I AGROTURYSTYKI.....	93
7.2.	ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ DOLINY ŚRODKOWEJ ODRY	94
	MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	97

Ośrodki edukacji ekologicznej z prawdziwego zdarzenia pojawiły się w Polsce w pierwszej połowie lat 90 XX wieku. Po krótkim okresie rozkwitu, podejmowanych prób wspólnych działań na zasadzie sieci współpracy, większość ośrodków przestała istnieć, część z nich zmieniła profil działania lub poszła w kierunku wąskiej specjalizacji. Obecnie w całym kraju pozostało jedynie kilka ośrodków, o których można powiedzieć, że nadal odwołują się do początkowym założeniom wszechstronnej edukacji ekologicznej. Rozumiemy przez to takie placówki, w których ofercie znajdują się zagadnienia dotyczące tak samo ochrony przyrody, jak racjonalnego postępowania z odpadami, oszczędności energii, eko-konsumpcji czy proekologicznych technologii. Tego typu ośrodki prowadzone są przede wszystkim przez organizacje pozarządowe, ale nie można tutaj pominąć ogromnej roli, jaką w tym temacie odegrały, szczególnie w ciągu ostatnich lat, Parki Narodowe i Krajobrazowe oraz Nadleśnictwa, uruchamiając szereg ośrodków tematycznych, związanych ze swoją działalnością lub obszarem. Jednak nadal jest to kropla w morzu potrzeb. Niedawna reforma systemu edukacyjnego wprowadziła do szkół międzyprzedmiotowe ścieżki edukacyjne, jedną z nich poświęcając środowisku, a edukacja ekologiczna w terenie – tzw. „zielone szkoły”, niegdyś organizowane jedynie przez najaktywniejszych „ekologicznie” nauczycieli, stały się na mocy Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej z 2001 roku powinnością szkół. Skutkuje to wzrostem popytu na edukację środowiskową, która jednak nie ma odzwierciedlenia w podaży oferty na odpowiednim poziomie. Tak wytworzoną lukę rynkową szybko zagospodarowały firmy turystyczne, sprzedając swoje usługi nie mające wiele wspólnego z edukacją, pod nazwą „zielone szkoły”.

W krajach „starej” Unii Europejskiej przez lata wytworzyły się trwałe struktury zajmujące się wysokiej jakości edukacją ekologiczną, prowadzone przez jednostki rządowe, samorządowe i pozarządowe. Dość wspomnieć, że we Francji ustawa o stowarzyszeniach obowiązuje bez przerwy od 1901 roku, a długi okres funkcjonowania organizacji pozarządowych pozwolił na wytworzenie wysokiej jakości struktur zweryfikowanych przez czas. Z kilkuset (!) francuskich ośrodków edukacji ekologicznej z lat osiemdziesiątych do dzisiaj przetrwało nie więcej niż 100, zweryfikowanych pod kątem jakości oferty, poziomu zarządzania i ekonomiki prowadzonej działalności. W Niemczech do dzisiaj aktywną działalność prowadzi kilkadziesiąt ośrodków, chociaż coraz częściej słychać od naszych zachodnich sąsiadów narzekania na pogarszające się warunki finansowe – niechybnie Niemców czeka powtórka z historii ośrodków francuskich. Ale nie tylko bogate kraje zachodniej Europy radzą sobie nieźle w tym temacie, nasi południowi sąsiedzi – Czesi, mogą się również pochwalić kilkudziesięcioma nie tylko sprawnie działającymi ośrodkami edukacji ekologicznej, ale również współpracującymi ze sobą i wymieniającymi się doświadczeniami i informacjami. Również obecne kraje przedakcesyjne – Rumunia i Bułgaria szybko nadrobią dystans do zachodniej Europy, tworząc próby sieciowania działań w oparciu o koalicje organizacji i instytucji prowadzących edukację ekologiczną, również z wykorzystaniem internetowych portali tematycznych. Z tej perspektywy obecna sytuacja Polski pozostawia wiele do życzenia, dystans dzielący nasz kraj od bardziej doświadczonej zachodniej Europy nie zmniejsza się, a w stosunku do bardzo aktywnych sąsiadów z południa ewidentnie się zwiększa. Na razie nie widać poważnego podejścia do tego tematu i prób wyjścia naprzeciw problemom widocznym z poziomu wszystkich zainteresowanych edukacją ekologiczną, zarówno odbiorców – nauczycieli, uczniów czy w końcu zwykłych ludzi, którym nieobojętny jest stan otaczającego środowiska, jak również podmiotów, które z powodzeniem świadczą lub mogłyby świadczyć wysokiej jakości edukację – organizacji pozarządowych, wydzielonych jednostek rządowych i samorządowych.

Truizmem byłoby twierdzenie że jedynym i podstawowym problemem jest brak pieniędzy. Oczywiście, jest to problem, ale nie jedyny, i może nawet nie podstawowy. Środki na edukację ekologiczną są ustawowo zapewnione w Narodowym, Wojewódzkich, Powiatowych i Gminnych Funduszach Ochrony Środowiska. Co z tego, skoro każdy z nich rządzi się innymi zasadami, przyjmuje wnioski w innych terminach, stosuje odrębne wewnętrzne regulaminy. Nie sposób, bazując na funduszach ochrony środowiska różnych szczebli, funkcjonujących w oparciu i jedną i tą samą ustawą, skonstruować jeden sensowny projekt o skali ponadlokalnej. A przecież stoimy przed większym wyzwaniem – funduszami europejskimi, gdzie poziom finansowania sięga średnio 75%, ale pozostałe 25% trzeba wyłożyć ze środków własnych. Obecnie trudniej jest zdobyć 1 złotówkę ze środ-

ków krajowych (choć teoretycznie czekają na kontach celowych funduszy), niż 3 złote z pomocy europejskiej. Pomimo długiego okresu korzystania z funduszy przedakcesyjnych (przede wszystkim Phare), które miały nas przygotować do absorpcji dużo większych pieniędzy dostępnych członkom Unii Europejskich, krajowe środki przeznaczone na edukację ekologiczną rządzą się zasadami z ubiegłego wieku, i nie zrobiono wiele aby je wykorzystać w celu „wypączkowania” wielokrotnie większych środków unijnych. Tak więc nie jest problemem brak środków, ale brak sensownego nimi zarządzania. Dopóki edukacja ekologiczna będzie postrzegana przez podmioty finansujące jako szereg małych projekcików polegających na organizacji szkolenia, wydaniu broszurki czy zakupie nagród w konkursie, nie mamy co marzyć o profesjonalnych ośrodkach edukacji ekologicznej w Polsce o standardzie zachodnioeuropejskim (czy może wkrótce południowoeuropejskim).

Ale pieniądze to nie wszystko, nawet jak się znajdują, trzeba je sensownie wydać. Ileż razy spotykaliśmy się z ciekawymi projektami które rozpadały się na etapie realizacji, a pozostawał po nich tylko niesmak, zawód odbiorców, w końcu problemy z rozliczeniem u sponsorów. Nie wiadomo tak naprawdę, komu można zlecić prowadzenie edukacji ekologicznej, powierzyć środki w pewności, że zostaną efektywnie spożytkowane, polecić odbiorcom bez narażania się na kompromitację. Pomimo kilku prób standaryzacji ośrodków edukacji ekologicznej w Polsce, żadnej z nich nie można określić udaną. Nie istnieje również żaden system oceny czy nawet wiarygodny spis placówek, który z odpowiedzialnością można by wręczyć zainteresowanej osobie, aby wybrała najodpowiedniejszy dla siebie ośrodek edukacji ekologicznej. Tutaj także pozostajemy daleko w tyle za zachodnimi sąsiadami, a ci z południa intensywnie pracują nad tego rodzaju systemami.

Niniejsza publikacja stanowi próbę rozpoczęcia szerszej dyskusji na temat ośrodków edukacji w Polsce – powodów ich zanikania, szans rozwoju, możliwości finansowania, ale przede wszystkim wyznaczenia standardów jakości działania. Wnioski i propozycje zawarte w dalszych rozdziałach są efektem kilkumiesięcznej pracy (społecznej) grupy osób związanych z edukacją ekologiczną prowadzoną przez zróżnicowane jednostki: organizacje pozarządowe (stowarzyszenia i fundacje), Parki Krajobrazowe, Parki Narodowe, Nadleśnictwa, Uczelnie Wyższe. Celem takiego doboru zespołu było sformułowanie wspólnego stanowiska, które by odzwierciedlało specyfikę różnego rodzaju struktur, a efekt pracy jest konsensem wypracowanym podczas wielu godzin pracy i dyskusji.

Poszerzone informacje na temat ośrodków edukacji ekologicznej, źródeł finansowania oraz dobrych praktyk znajdują się w internecie na stronach www.eko.podlasie.pl/fundusze.

2. Modele i przykłady prowadzenia ośrodków

2.1. PARK KRAJOBRAZOWY

Janusz Łakomiec

EDUKACJA ŚRODOWISKOWA W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH WIELKOPOLSKI

Całkiem niedawno weszliśmy w nowe tysiąclecie. Moment ten stał się dla wielu powodem do refleksji na temat przyszłości naszego globu. Zastanawiamy się jak będzie wyglądał nasz świat? Jacy będziemy i jakie będzie w nim nasze miejsce? Jak będziemy mieszkając, co będziemy jeść i jak się będziemy ubierać?

Z pewnością domeną XXI wieku będzie dalej dynamicznie rosnący postęp technologiczny. Niestety, wiązać się z tym będzie pośpiech w życiu codziennym, choroby cywilizacyjne oraz gwałtowny wzrost zużycia surowców naturalnych. Działania takie przyczyniać się będą do zanieczyszczenia środowiska naturalnego. Aby tego uniknąć, od wielu lat na całym świecie w tym i w Polsce kładzie się duży nacisk na edukację ekologiczną. Edukacja ekologiczna w Polsce prowadzona jest na wielu płaszczyznach, dla różnych grup społecznych przez wiele podmiotów. Jednym z nich są parki krajobrazowe.

Parki krajobrazowe w Polsce są jednym z najważniejszych elementów wieloprzestrzennego systemu obszarów chronionych. Zajmują łącznie blisko 8% powierzchni kraju i do chwili obecnej powstało ich ponad 121. W granicach każdego parku krajobrazowego znajdują się tereny o niezwykłym i mało przekształconym krajobrazie, wiele cennych ekosystemów oraz ostoi rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Obok walorów przyrodniczych w parkach krajobrazowych chroni się walory kulturowe, ukształtowane przez kilkuletnią tradycję.

Podstawą prawną do tworzenia parków krajobrazowych w Polsce jest ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 października 1991 r. z późniejszymi zmianami. Zgodnie z nią „parki krajobrazowe określone są jako obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe, a celem ich tworzenia jest zachowanie, popularyzacja i upowszechnianie tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju”.

Utworzenie parku krajobrazowego następuje w drodze rozporządzenia właściwego wojewody. Duża ilość parków krajobrazowych stwarza dogodne warunki do prowadzenia edukacji ekologicznej społeczeństwa przez ich służby. Możliwość łatwego kontaktu ze stosunkowo dużą liczbą ludności na obszarach parków krajobrazowych już kilka lat temu skłoniła zarządy większości parków do działań w dziedzinie edukacji ekologicznej.

W województwie wielkopolskim jak dotąd utworzono 12 parków krajobrazowych, trzy z nich to parki transgraniczne. łącznie obejmują one powierzchnię bliską 6% województwa. Do zarządzania parkami krajobrazowymi w województwie wielkopolskim powołano Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego (ZPKWW). Najważniejszymi zadaniami należącymi do służb parków krajobrazowych są działania na rzecz ochrony przyrody poprzez udział w pracach przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin, strategii powiatów oraz województwa, opiniowanie inwestycji oraz edukacja ekologiczna.

Edukacja ekologiczna prowadzona przez ZPKWW nie ma na celu przejmowania zadań edukacyjnych powierzonych szkołom, jedynie ich uzupełnianie poprzez aktywne poznawanie przyrody w terenie oraz zjawisk w niej zachodzących. Głównym celem edukacji prowadzonej przez ZPKWW jest przekazywanie i rozwijanie wiedzy o otaczającej nas przyrodzie i metodach jej ochrony, a także kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec niej. Wiąże się to z koniecznością ciągłego podnoszenia poziomu świadomości społeczeństwa na temat istniejących zagrożeń oraz odpowiednio usytuowanego wymogu ochrony przyrody w hierarchii wartości, a w efekcie harmonizowanie działalności człowieka z przyrodą.

Edukacja w ZPKWW odbywa się między innymi poprzez szeroką, a zarazem bardzo skuteczną działalność wydawniczą. Wyraża się ona w opracowywaniu i wydawaniu najróżniejszych informatorów, folderów, broszur, książek, albumów, map itp. Popularyzacji wiedzy ekologicznej służą również filmy na kasetach video o przyrodzie parków krajobrazowych czy komputerowe programy edukacyjne na płytach CD. Ponadto cel edukacyjny przyswieca wszystkim organizowanym przez ZPKWW rajdom rowerowym i pieszym, konkursom, szkoleniom i konferencjom, między innymi dla nauczycieli, samorządów, rolników a nawet lekarzy.

Dwa lata temu wprowadzona została nowa formuła edukacji ekologicznej. Polega ona na realizacji różnych tematów środowiskowych w ramach zajęć z przyrody i ekologii prowadzonych przez pracownika ZPKWW w szkołach i przedszkolach, szczególnie w dużych miastach. Najpierw szkoła i park uzgadniają tematykę zajęć, termin, miejsce oraz ustalają potrzebne pomoce dydaktyczne. Ze względu na ograniczone możliwości kadrowe obowiązuje zasada „kto pierwszy ten lepszy”. Zajęcia cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem zarówno ze strony uczniów jak i nauczycieli, o czym świadczy fakt, że żadnego roku nie udało się dotrzeć do wszystkich chętnych szkół.

Od kilku lat przy ZPKWW działa Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Chalinie (OEP). Chalin to bardzo mała miejscowość położona na terenie Sierakowskiego Parku Krajobrazowego. Zadaniem OEP jest przejęcie większości zadań z dziedziny edukacji ekologicznej prowadzonych przez ZPKWW. W niedalekiej przyszłości zostaną zakończone prace adaptacyjne starego dworu w miejscowości Łąd w Nadwarciańskim Parku Krajobrazowym na potrzeby drugiego ośrodka edukacji przyrodniczej ZPKWW. Ośrodki dysponują dobrą bazą dydaktyczno-noclegową, która pomieści jednorazowo 40 osobową grupę każdy. Ponadto w każdym z ośrodków znajdują się sale z ciekawymi ekspozycjami przyrodniczymi, sale dydaktyczne, niezbędne pomoce dydaktyczne umożliwiające przeprowadzenie zajęć w terenie oraz sprzęt rekreacyjno-sportowy. OEP otoczone są starymi parkami podworskimi, z których biorą swój początek ścieżki dydaktyczne. Wyposażenie oraz oferta programowa ośrodków umożliwia przeprowadzenie w ośrodkach wielu wariantów zajęć, od jednodniowych do kilku, a nawet kilkunastodniowych.

Oferta programowa wraz z kosztem jej realizacji corocznie rozsyłana jest do wszystkich gmin w województwie, z prośbą o jej rozpropagowanie w podległych jednostkach. Ponadto w dużych miastach, takich jak Poznań, składana jest do specjalnie przygotowanych skrzynek przeznaczonych do kontaktu ze szkołami. Oferta publikowana jest również w Szkolnym Informatorze Turystycznym wydawanym w Krakowie, rozdawana podczas targów turystycznych krajowych i zagranicznych oraz zamieszczana w Biuletynie Informacji Publicznej Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Najbardziej skutecznym sposobem pozyskiwania klientów przez ośrodki edukacyjne przy parkach krajobrazowych w Wielkopolsce są bezpośrednie kontakty z nauczycielami, którzy polecają ofertę innym pedagogom. Proponowane w ofercie programy pobytu mogą ulec modyfikacji w zakresie tematyki zajęć, cena natomiast nie podlega zmianom. Koszty pobytu ustalane są na podstawie poniesionych stałych kosztów własnych oraz kosztów związanych z wynagrodzeniem kadry dydaktycznej.

W celu szerokiego udostępnienia oferty, każdego roku składany jest wniosek do WFOŚiGW w Poznaniu o dofinansowanie szeroko rozumianej edukacji przyrodniczej, w tym pobytów w OEP. Jak dotąd, dzięki wsparciu WFOŚiGW w Poznaniu, koszty pobytu są niższe o około 20-25%. Kwota do dyspozycji umożliwia dofinansowanie około tysiąca uczestników, według kolejności zgłoszeń. Zasada ta sprawia, że często zgłoszenia wpływają z rocznym wyprzedzeniem. Nierzadko ofertą ośrodka interesują się szkoły spoza województwa wielkopolskiego, z Dolnego Śląska czy Małopolski. Dofinansowanie tych uczniów ze środków WFOŚiGW w Poznaniu z zasady nie jest możliwe, nie jest to jednak takie oczywiste dla uczniów czy nauczycieli z tych szkół. Stąd zdarzają się ostre słowa krytyki o nierównym traktowaniu uczniów. W związku z tym zasadne byłoby zwrócenie się z prośbą do Rady Nadzorczej NFOŚiGW o ustanowienie pewnej kwoty środków na dofinansowanie kilkunastodniowych pobytów dzieci i młodzieży na ekologicznych zajęciach edukacyjnych w innym niż własne województwo. Pozwoliłoby to dzieciom i młodzieży poznać innych cennych przyrodniczo części kraju oraz miałyby pozytywny wpływ na integrację młodzieży.

Zajęcia edukacyjne prowadzone przez OEP w Chalinie cieszą się z roku na rok coraz większym zainteresowaniem. W roku ubiegłym odwiedziło go ponad 25000 osób. Zajęcia stacjonarne dla dzieci w wieku 5–10 lat trwają zazwyczaj 35–45 minut (w sali dydaktycznej) i do 5 godzin w terenie i są prowadzone w tematyce:

- Nasze Środowisko – otoczenie w którym żyjemy.
- Nasze Środowisko – powietrze jako warunek niezbędny do życia.
- Nasze Środowisko – woda jako warunek niezbędny do życia.
- Nasze Środowisko – gleba jako bardzo ważny element środowiska.

- Organizmy żywe w Naszym Środowisku.
- Poznajemy nasz las.
- Mali przyjaciele ptaków.
- Budowa, biologia i znaczenie roślin.

Dla dzieci i młodzieży w wieku 11–16 lat przygotowano 45–50 minutowe zajęcia w sali dydaktycznej na temat:

- Odpady komunalne jako problem i zagrożenie dla środowiska naturalnego.
- Odnawialne źródła energii.
- Parki krajobrazowe województwa wielkopolskiego.
- Walory przyrodnicze i kulturowe Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego.
- Tworzenie użytków ekologicznych i pomników przyrody.

Młodzież szkół średnich może uczestniczyć w lekcjach z zakresu „Strefowy układ roślinności w dolinie środkowej Warty” oraz „Charakterystyka ekosystemu jeziora”.

Wśród zajęć stacjonarnych i terenowych oferowanych przez Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Chalinie znajdują się następujące propozycje:

- Młody mincerz – czyli jak zdobyć fortunę.
- Garncarstwo pradziejowe – czyli w czym jedli i pili nasi dziadowie.
- Krajka – średniowieczna koronka.
- Zioła i ich wykorzystanie w życiu człowieka.
- Zajęcia z zakresu turystyki, terenoznawstwa i przyrody.
- Słowianie i przyroda w minionych wiekach.
- Las – skomplikowany układ zależności.
- Badanie wybranych parametrów wody oraz źródła jej zanieczyszczeń.
- Określanie klas czystości wody na podstawie obserwacji wodnych organizmów wskaźnikowych.
- Woda jako źródło życia.
- Formy prawnej ochrony przyrody w Polsce.
- Odnajdywanie wody w lesie.

Zajęcia takie trwają od godziny do nawet pięciu godzin i odbywają się w wigwamie nieopodal ośrodka oraz w terenie.

Dużym powodzeniem wśród odwiedzających Chalin cieszą się zajęcia z zakresu turystyki, terenoznawstwa i przyrody. Celem tych lekcji jest zapoznanie uczestników z podstawową wiedzą dotyczącą właściwego przygotowania pieszej wędrowki oraz z ogólnymi wiadomościami z terenoznawstwa. Przebieg gry terenowej łączy w sobie elementy przyrodnicze i nawiązujące do innych punktów programu, co pozwala na sprawdzenie nabytej wiedzy w praktyce. Ponadto uczestnik uczy się interpretacji mapy i jej elementów, zapoznaje się z budową i posługiwaniem się kompasem oraz busolą.

Innym, stosunkowo nowym tematem jest program dla dzieci pt. „Mali przyjaciele ptaków”, który propaguje aktywne formy ochrony przyrody wśród dzieci. Program adresowany jest do uczniów klas I–VI. Celem zajęć jest kształtowanie mądrego i umiejętnego współżycia dziecka oraz rodziców z przyrodą oraz rozwijanie świadomej aktywności na rzecz ochrony przyrody. Uczeń przyswaja wiadomości o tym, dlaczego człowiek powinien pomagać ptakom w legach i jak ta pomoc powinna wyglądać. Wykorzystywane są tu takie metody pracy jak: opowiadanie, pogadanka, pokaz, gry i zabawy przy zastosowaniu foliogramów, eksponatów naturalnych (gniazdo ptasie, budka lęgowa), karty pracy, kasety z nagrańmi głosami ptaków, ankiety oceny zajęć. Zwiększeniem zajęć jest zmontowanie przez uczniów budki lęgowej z wcześniej przygotowanych elementów, zawieszenie jej w pobliżu szkoły, obserwacja ptaków oraz zapisy z przebiegu obserwacji.

Do sprawnego przeprowadzania zajęć dydaktycznych oraz obrotu przeznaczonych na ten cel pieniędzy utworzone zostało w roku 2000 Gospodarstwo Pomocnicze przy ZPKWW. Dopiero utworzenie tej formy organizacyjnej umożliwiło prowadzenie pewnego rodzaju działalności gospodarczej. Z jednej strony gospodarstwo umożliwiło parkom krajobrazowym prowadzenie edukacji na zasadach komercyjnych, z drugiej zaś, poprzez konieczność ustawowego utworzenia odrębnych struktur, podniosło koszt usługi.

Działalność edukacyjna parków i innych podmiotów, w tym organizacji pozarządowych, jest niezmiernie potrzebna i pożyteczna. Wiedza, która jest przekazywana przez nauczycieli specjalistów na wszystkich poziomach nauczania, bez poparcia praktycznego pozostanie w świadomości uczących się na krótki czas i szybko zostanie

zapomniana. Nie da się w szkole, bez wyjścia w teren, pokazać rosnącego w sposób naturalny lasu, charakterystycznego krajobrazu, siedliska, rośliny itp. Wspieranie finansowe konkretnych działań, na określonych warunkach w mądrze rozmieszczonej sieci OEP w Polsce, mogłoby się przyczynić do znacznej poprawy świadomości ekologicznej społeczeństwa, a w szczególności dzieci i młodzieży. Najłatwiej jest zrozumieć procesy zachodzące w środowisku podczas poznawania ich w warunkach naturalnych. Głębsza wiedza mieszkańców Polski dotycząca ochrony przyrody przyczyni się w przyszłości do poprawy stanu środowiska naturalnego przy znacznie niższych kosztach.

Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego

Al. Niepodległości 16/18
61-713 Poznań
tel./fax 061 854 13 98
zpkww_poznan@hotmail.pl
http://zpkww.poznan.bip-i.pl

2.2. PARK NARODOWY

Artur Wiatr

EDUKACJA EKOLOGICZNA W BIEBRZAŃSKIM PARKU NARODOWYM (BPN)

Z szeroko pojętą edukacją w zakresie przyrody mamy do czynienia w Polsce co najmniej od kilkudziesięciu lat. W sposób szczególny zyskała ona na popularności w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia, kiedy zaczęto ją określać mianem edukacji ekologicznej, środowiskowej czy przyrodniczej. Wówczas to zaobserwowano „zryw” w stronę przyrody, w którym masowo uczestniczyć zaczęli zarówno uczniowie, studenci oraz osoby dorosłe.

Potrzebę edukacji ekologicznej dostrzeżono także na płaszczyźnie politycznej, wpisując ją w Narodową Strategię Edukacji Ekologicznej, zaś na arenie międzynarodowej – definiując jako ważny element rozwoju zrównoważonego.

Dziś, kiedy rozwój cywilizacji postępuje w ogromnym tempie, walka o nawet najmniejszy cenny przyrodniczo skrawek ziemi nabiera szczególnego znaczenia. Zatem edukacja ma do odegrania bardzo ważną rolę jako nieodłączny element procesu ochrony przyrody. Winna być traktowana jako narzędzie w osiąganiu stawianych celów w ochronie przyrody i traktowana na równi z pozostałymi elementami tego procesu.

Parki narodowe w Polsce, stojące na straży ochrony przyrody najcenniejszych zakątków kraju, mają w tym względzie do odegrania bardzo ważną rolę. Nawiązuje do tego Ustawa o ochronie przyrody z 16 kwietnia 2004 r. (w rozdział I, art.3, pkt 5): „Cele ochrony przyrody są realizowane przez: 3) prowadzenie działalności edukacyjnej, informacyjnej, i promocyjnej w dziedzinie ochrony przyrody”. Stąd też edukacja stanowi jedno z podstawowych zadań statutowych każdego parku narodowego.

O roli i znaczeniu edukacji w działalności Parku świadczyć może m.in. zarówno wzrost ilości osób bezpośrednio zajmujących się działalnością dydaktyczną, jak i wzrost uczestników zajęć z edukacji ekologicznej prowadzonej przez Park z poziomu 2000 uczestników w roku 2000 do poziomu blisko 5000 uczestników w roku 2004.

W początkowych latach funkcjonowania Parku zadania edukacyjne były skupione w Zespole Badań Naukowych i Edukacji Ekologicznej i realizowane tylko przez 2 osoby. Obecnie zadania edukacyjne realizuje Dział Edukacji i Udostępniania Parku. Bezpośrednio edukacją zajmuje się 5 osób, zaś okazjonalnie wspierani są oni przez pracowników z innych działów, służby terenowe a także licencjonowanych przewodników po BPN. Warto zaznaczyć, że na stanowiskach „edukacyjnych” sprawdza się kadra o wykształceniu przyrodniczym, mająca też doświadczenie pedagogiczne i uzupełniająca swoje kwalifikacje o dodatkowe kursy i szkolenia.

Działalność edukacyjna finansowana jest ze środków budżetu państwa, środków własnych oraz sponsoringu. Ponieważ finanse te są bardzo skromne i z roku na rok ulegają dodatkowym ograniczeniom, niezwykle ważne są dotacje pozabudżetowe. Bardzo ważną rolę instytucji współfinansujących edukację w ochronie przyrody odgrywają Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Ekofundusz oraz w latach minionych WWF – Światowy Fundusz na Rzecz Przyrody.

Biebrzański Park Narodowy jest miejscem szczególnym ze względu na swoją dużą różnorodność, unikatowe walory przyrodnicze i kulturowe, bogatą historię, wielkość oraz położenie w bezpośrednim sąsiedztwie wsi i małych miasteczek. Te szczególne uwarunkowania w sposób bezpośredni przekładają się na funkcjonowanie Parku i musiały zostać ujęte także przy tworzeniu strategii edukacji Parku, co ma wyraz w postawionych celach i działaniach zmierzających do ich wypełnienia.

Podstawowe cele działań edukacyjnych Parku to:

- pogłębianie świadomości ekologicznej, wiedzy przyrodniczej i kulturowej dotyczącej doliny Biebrzy wśród społeczności lokalnej i osób odwiedzających,
- budowanie pozytywnych relacji pomiędzy społecznością lokalną a otaczającą przyrodą, prowadzących do zrozumienia zasad i potrzeb ochrony przyrody,
- zaznajamianie z zasadami funkcjonowania Parku i prowadzonymi działaniami ochronnymi,
- promowanie Biebrzańskiego Parku Narodowego i budowanie jego pozytywnego wizerunku na poziomie regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Działalność edukacyjna w BPN skierowana jest do wielu adresatów. W pierwszej kolejności są nimi:

- społeczność lokalna (osoby dorosłe oraz młodzież i dzieci),
- zorganizowane grupy turystyczne (w tym grupy specjalistyczne),
- turyści indywidualni (z Polski i obcokrajowcy).

Grupą, której poświęca się w działaniach edukacyjnych szczególnie dużo uwagi, są dzieci i młodzież szkolna z doliny Biebrzy. Działalność edukacyjna Parku w różnej formie dociera do 62 szkół podstawowych i 19 gimnazjów położonych w dolinie Biebrzy.

Początkowo współpraca ze szkołami nie została objęta żadnymi regulacjami. Od roku szkolnego 2003/2004 współpraca ta ma charakter ramowy, określony w „Porozumieniu o współpracy” pomiędzy Parkiem a daną szkołą. Na mocy porozumienia szkoła ma prawo do odbywania zajęć prowadzonych przez pracowników Działu Edukacji (lub innych) zarówno w Centrum Edukacji i Zarządzania lub innym ustalonym miejscu w Parku oraz na terenie szkoły. Okoliczne szkoły chętnie korzystają z oferty edukacyjnej BPN – kilkogodzinnych zajęć tematycznych, np.: Bóbr – nasz przyjaciel czy wróg?; Las – nie tylko drzewa (wiosna lub jesień); Torfowisko – wielka gąbka; Wody rzeki Biebrzy; Dylematy społeczne a ochrona przyrody; Aktywna ochrona ptaków; Łoś – król bagien; Plazy Biebrzańskiego Parku Narodowego; Ptaki biebrzańskich bagien; Ślady zwierząt; Drzewa i krzewy; Mały meteorolog.

W ramach wzajemnej współpracy szkoły mogą za darmo korzystać z profesjonalnie wyposażonych sal oraz infrastruktury edukacyjnej w terenie. W zamian szkoły zobowiązują się do ujęcia w ścieżkach przedmiotowych tematyki nawiązującej do Biebrzańskiego Parku Narodowego oraz organizowania imprez popularyzowanych przez Park takich jak Międzynarodowy Dzień Mokradeł itp. Ponadto każda ze szkół przygotowuje gazetkę ścienną tematycznie związaną z Parkiem.

Prowadzonych jest szereg form edukacyjnych: programy, konkursy, warsztaty i wydawnictwa. Program „Chrońmy Mokradła” ma na celu przełamanie negatywnego wizerunku bagien jako podmokłych nieużytków, które najlepiej osuszyć i zagospodarować rolniczo. Działania edukacyjne prowadzone przez BPN uświadamiają ogromne znaczenie mokradeł dla utrzymania różnorodności biologicznej, czyli zapewnienia bogactwa różnych, często unikalnych roślin i zwierząt na tych terenach. Program realizowany jest m.in. poprzez wyjazdy do szkół z pokazem slajdów wykonanych przez fotografików-artystów: braci Tomasza i Grzegorza Kłosowskich, Wiktora Wołkwa, Artura Tabora oraz innych.

Program „Nasza Biebrza” kierowany do dzieci i młodzieży z Doliny Biebrzy, ich rodziców i nauczycieli oraz osób odwiedzających Park, ma na celu ukazanie walorów przyrodniczych, kulturowych i historycznych Bagien Biebrzańskich, tak by przyszłe pokolenia mieszkańców utożsamiały się z dziedzictwem swojego regionu i zadbały o jego ochronę. Kluczowym elementem programu jest gazeta przyrodniczo-historyczna „Nasza Biebrza”, wydawana 3 razy w roku w nakładzie 4 tys. egzemplarzy. BPN rozprowadza pismo bezpłatnie do 62 szkół podstawowych i 19 gimnazjów z terenu doliny Biebrzy. W miarę możliwości dołączana jest także Wkładka dla nauczyciela, która zawiera propozycje wykorzystania pisma w szkole.

Program „Poznaj plazy BPN” skierowany jest do uczniów szkół podstawowych i gimnazjów, zaś jego podstawowym zadaniem jest pogłębienie wiedzy na temat życia płazów i gadów żyjących w Parku oraz ukazanie potrzeby ich ochrony. W ramach programu prowadzone były konkursy plastyczne i literackie oraz zajęcia praktyczne z rozpoznawania żywych okazów płazów i gadów, zaś szkoły otrzymały materiały edukacyjne: broszurę o

plazach i gadach, klucz do rozpoznawania gatunków i miejsc rozrodu, plakat z płazami i gadami BPN oraz arkusze do ćwiczeń dla uczniów.

Program „Bądź przyjacielem nietoperzy” jest adresowany jest do uczniów gimnazjów lub starszych grup. Celem programu jest zapoznanie się z biologią i ekologią nietoperzy w Polsce, zagrożeniami oraz potrzebą ich ochrony poprzez udział uczniów w konkursach literackich i poetyckich, zajęciach praktycznych w terenie oraz warsztatach o nietoperzach.

Każdego roku w kwietniu z okazji Dnia Ziemi kierowany jest szczególny apel do dzieci, by zwrócili uwagę na Ziemię – planetę, na której żyjemy. Odwiedzając w ten dzień Park grupy szkolne zabierane są przez pracowników Parku – m.in. służby terenowe (konserwatorów obszarów ochronnych) do najbardziej urokliwych miejsc nad Biebrzą, gdzie poprzez gry i zabawy edukacyjne uczniowie najlepiej poznają tajniki przyrody i prawa, którymi się ona rządzi.

Od kilku lat dnia 24 maja (rocznica utworzenia pierwszych parków narodowych w Europie) obchodzony jest w Biebrzańskim Parku Narodowym Europejski Dzień Parków. We współpracy z pozostałymi parkami narodowymi i wybranymi parkami krajobrazowymi województwa podlaskiego organizowana jest co roku Sztafeta Obszarów Chronionych Województwa Podlaskiego. Zaproszeni uczniowie z wybranych szkół przemierzają na rowerach 120-kilometrowy odcinek wiodący przez Park – od Augustowa do Tykocina. Zwycięzcy poszczególnych odcinków wyjeżdżają na uroczyste zakończenie sztafety do jednego z parków, by tam raz jeszcze rywalizować ze sobą w finałowym konkursie wiedzy.

Konkurs Wiedzy o Biebrzańskim Parku Narodowym to jedna z najstarszych propozycji edukacyjnych Parku, adresowana do uczniów z biebrzańskich gimnazjów. Głównym celem jest pogłębienie wiedzy na temat parku, również w sposób praktyczny przez rozpoznawanie głosów i sylwetek ptaków, liści i pędów roślin oraz odchodów i śladów żerowania zwierząt.

W ramach światowej akcji „Clean up the World” co roku we wrześniu odbywa się sprzątanie BPN i okolic. W przedsięwzięcie zaangażowane są służby terenowe parku, które wraz z młodzieżą oczyszczają poszczególne obszary ochronne, zaś we współpracy z Osowieckim Towarzystwem Fortyfikacyjnym odbywa się również „Sprzątanie Biebrzy” przez pletwonurków oraz grupy harcerskie.

Każdy rok funkcjonowania Parku dedykowany jest poszczególnym elementom przyrody doliny Biebrzy. I tak dla przykładu rok 2003 był ogłoszony „Rokiem Bataliona”, rok 2004 – „Rokiem łosia”, a rok 2005 – „Rokiem „Czerwonego Bagna”. Na przestrzeni roku prowadzone są różne działania edukacyjno-informacyjne zmierzające do głębszego poznania tematu. Organizowane są konkursy plastyczne, sesje naukowe, spotkania edukacyjne, wystawy fotograficzne, wydawane są materiały informacyjne w postaci broszur czy plakatów związanych z tematem roku.

Aby dotrzeć do jak największego grona odbiorców, BPN przygotowuje i publikuje różne wydawnictwa. Są nimi foldery, broszury informacyjne, dodatki informacyjne do lokalnych gazet samorządowych i regionalnych. Wiadomości o Parku oraz wszystkie aktualności można znaleźć w internecie na stronie www.biebrza.org.pl. Przedstawiciele Parku obecni są również na uroczystościach gminnych, powiatowych czy wojewódzkich, głównie tych związanych z ochroną przyrody.

Magnesami, które przyciągają ludzi do Parku są imprezy otwarte. Sierpniowe „Targi Wytwórczości i Sztuki Ludowej – Sto pomysłów dla Biebrzy” są nie tylko okazją do nabycia wyrobów regionalnych, ale też do zwiedzenia carskiej Twierdzy Osowiec czy obejrzenia najlepszych filmów przyrodniczych oferowanych przez BPN. „Sianokosy biebrzańskie” to impreza promująca ręczne wykaszanie zarastających bagien. Co roku w Mistrzostwach Polski w Koszeniu Bagiennych Łąk dla Przyrody chętnie biorą udział miejscowi rolnicy, co sprzyja budowaniu dobrego wizerunku Parku wśród społeczności lokalnej. Poza sezonem na dwudniowe spotkania „Wszelchnicy Biebrzańskie” zjeżdżają się miłośnicy biebrzańskiej przyrody, by wysłuchać wykładów i skonfrontować nabytą wiedzę w terenie.

Dla turystów i gości udostępniono ścieżki przyrodnicze i tablice edukacyjno-informacyjne umieszczone na szlakach turystycznych. Ponadto w cyklu „Biebrzańskie szlaki” wydawane są małe przewodniki turystyczne, dzięki którym turyści mogą głębiej zapoznać się z przyrodą, historią i kulturą BPN.

Brak odpowiedniego zaplecza edukacyjnego (ośrodka) w pierwszych latach istnienia Parku sprawiło, że od samego początku działania edukacyjne w bardzo dużym zakresie były realizowane „na zewnątrz”, poprzez wyjazdy do szkół czy innych placówek. Częściowym rozwiązaniem tej niedogodnej sytuacji było stworzenie Terenowego Ośrodka Edukacyjnego (TOE) w niedalekim sąsiedztwie Osowca-Twierdzy. TOE to dwie ścieżki edukacyjne (przyrodnicza i przyrodniczo-historyczna), składające się między innymi z 3 wież obserwacyjnych,

3 platform widokowych oraz 950 m odcinka drewnianych kładek wiodących po najbardziej podmokłych terenach. Ośrodek stał się doskonałym buforem turystycznym. Bardzo często z wycieczek po nim korzystają turyści przyjeżdżający do Parku na 2-3 godziny. TOE to dobre miejsce do realizacji zajęć z grupami. W ciągu 3-4 godzin pokazać tu można najbardziej typowe i charakterystyczne elementy biebrzańskiej przyrody: krajobraz, roślinny, ssaki, ptaki, gryzonie oraz niektóre płazy i gady, a także wybrane elementy historyczne (twierdza Osowiec).

Podobne znaczenie odgrywa ścieżka edukacyjna „Torfowisko” w Obwodzie Ochronnym Grzędy. Kładka o długości 800 prowadzi przez fragmenty torfowiska wysokiego do obszaru ochrony ścisłej „Czerwone Bagno”. Z platformy widokowej można podziwiać rozległy krajobraz biebrzańskich turzycowisk, zarośli i lasów grądowych. W trakcie zajęć uczestnicy mogą zapoznać się z podstawowymi wiadomościami o torfowisku wysokim i zobaczyć charakterystyczne rośliny takiego zbiorowiska jak m.in.: bagno zwyczajne, borówkę bagienną, żurawinę błotną i mchy torfowce. Ważnym elementem ścieżki jest nawiązanie do historii ochrony przyrody w Polsce w odniesieniu do jednego z najstarszych rezerwatów: „Grzędy” i „Czerwone Bagno” (obecnie jeden obszar ochrony ścisłej w granicach BPN „Czerwone Bagno”).

W roku 2003 powstała ścieżka przyrodnicza „Grobla Honczarowska” ukazująca przyrodnicze bogactwo i różnorodność Bagna Ławki, w 2004 ścieżka przyrodnicza „Wydm”, a w 2005 roku stworzono kolejny Terenowy Ośrodek Edukacyjny – „Trzyrzeczki” wraz ze ścieżką przyrodniczą „Las”. Ścieżka prezentuje lasy północnego basenu Biebrzy – ich znaczenie i bogactwo.

We wszystkich przypadkach, oprócz elementów przyrodniczych, dużą atrakcję stanowi infrastruktura: drewniane kładki, wieże czy platformy obserwacyjne, zwiększające efekt edukacyjny.

Dokładnie w dziewiątą rocznicę utworzenia parku oddano do użytku nową siedzibę – Centrum Edukacji i Zarządzania w Osowcu-Twierdzy (CEiZ). Stworzyło to zdecydowanie lepsze warunki do realizowania programu edukacji. W CEiZ znajdują się nowoczesnie wyposażone dwie sale konferencyjne, sala i holl wystawienniczy oraz dwie pracownie edukacyjne: jedna do zajęć kameralnych, druga do zajęć praktycznych, wyposażona w mikroskopy, stereoskopy i pomoce dydaktyczne do zajęć praktycznych w budynku i w terenie.

W Centrum mieści się także biblioteka i czytelnia, dzięki którym uczniowie i studenci mają bezpośredni dostęp do materiałów źródłowych i opracowań dotyczących Parku. W bibliotece udało się zgromadzić ponad 1000 woluminów oraz kilka roczników prasy przyrodniczo-ekologicznej.

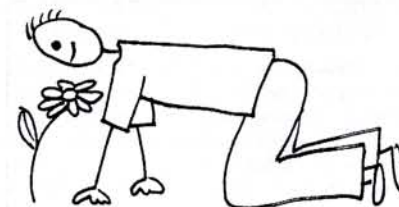
Tym samym CEiZ BPN przejęło na siebie główny ciężar organizowania i realizowania edukacji ekologicznej w Parku. Z łatwością daje się tu łączyć różnotematyczne zajęcia kameralne oraz terenowe (ze względu na bliskość Terenowego Ośrodka Edukacyjnego „Osowiec”). Ważnym atutem jest także sąsiedztwo Twierdzy Osowiec i łączenia zajęć przyrodniczych i historycznych, które prowadzone są przez Osowieckie Towarzystwo Fortyfikacyjne.

Realizowanie zadań edukacyjnych w Parku nie jest pozbawione zagrożeń. Wynikają one zarówno z uwarunkowań zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Stosunkowo niewielka ilość pracowników na stałe zajmująca się edukacją w porównaniu z powierzchnią Parku i oczekiwaniami ze strony adresatów jest dość dużą przeszkodą. Wymaga to formułowania działań edukacyjnych tak, by mogły one w dużej mierze być realizowane samodzielnie w poszczególnych szkołach.

Brak wystarczających środków finansowych na realizowanie podstawowych i bardziej złożonych form edukacji, a w związku z tym poświęcenie sporej ilości czasu na ich zdobywanie (przy jednoczesnym braku pewności ich otrzymania) zdecydowanie zmniejsza efektywność pracy.

Jednak dobra współpraca z ośrodkami edukacyjnymi w terenie, profesjonalna kadra i duże doświadczenie wraz z dodatkowym wsparciem finansowym pozwala przypuszczać, że działalność edukacyjna BPN w kolejnych latach będzie się nadal rozwijać i wzbogacać o nowe formy.

Biebrzański Park Narodowy
Osowiec-Twierdza 8
19-110 Goniądz
tel. 085 738 06 20
biebrza@biebrza.org.pl
www.biebrza.org.pl

Paweł Jerzy Górski

EDUKACJA LEŚNA W NADLEŚNICTWIE RUDKA

Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (PGL LP) gospodaruje lasami stanowiącymi własność skarbu państwa na powierzchni blisko 7,6 mln ha, co stanowi prawie 25% obszaru kraju. Lasy zarządzane przez PGL LP zajmują 78,4% powierzchni wszystkich lasów w Polsce. Lasy Państwowe to państwowa jednostka organizacyjna nie posiadająca osobowości prawnej, realizująca swoją misję zachowania lasów, ich pomnażania i trwałego użytkowania na zasadzie samowystarczalności finansowej.

W Lasach Państwowych usytuowana jest większość najcenniejszych elementów różnorodności biologicznej. Są to najatrakcyjniejsze krajobrazowo i najbardziej wartościowe formy i obiekty ochrony przyrody oraz cenne gatunki flory i fauny. Leśnicy inwentaryzują je, aktualizując na bieżąco przy okazji sporządzania programów ochrony przyrody. Podczas tych prac szczególną uwagę zwraca się na naturalne i ekologicznie ważne fragmenty ekosystemów leśnych (takie jak lasy o charakterze zbliżonym do naturalnego, rodzimego pochodzenia) oraz na lasy ekologicznie ważne – na siedliskach wilgotnych i wydmych, a także na te formy i obiekty, które mają znaczenie w ochronie i zachowaniu bogactwa różnorodności biologicznej lasów.

Oprócz walorów przyrodniczych Lasy Państwowe mogą pochwalić się imponującą bazą edukacyjną. W jej skład wchodzi m.in.:

- 24 ośrodki edukacyjne,
- 93 izby i sale edukacyjne,
- 370 ścieżek edukacyjnych,
- 140 statków ekspozycji.

Szacuje się, że około 2500 leśników zajmuje się edukacją leśną. Każde nadleśnictwo sporządza na swoje potrzeby „Program edukacji leśnej społeczeństwa”. Pomocą służą materiały edukacyjne wydawane przez Centrum Informacyjne LP, m.in. „Poradnik edukacji leśnej”. Głównym celem działań edukacyjnych podejmowanych przez leśników jest promowanie proekologicznej, wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa i właściwego stosunku do lasu oraz czynności gospodarczych wykonywanych w lesie. Edukacja leśna społeczeństwa w Lasach Państwowych jest częścią Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej w Polsce i opiera się na następujących aktach prawnych:

- „Polityka ekologiczna państwa”, Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, maj 1991 r.
- „Ustawa o lasach”, wrzesień 1991 r.
- Zarządzenie nr 30 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 19 grudnia 1994 r. w sprawie Leśnych Kompleksów Promocyjnych.
- Porozumienie Ministrów Edukacji Narodowej oraz Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 19 kwietnia 1995 r. w sprawie opracowania i wdrożenia narodowej strategii edukacji ekologicznej.
- „Polityka leśna państwa”, Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, marzec 1997 r.
- „II Polityka ekologiczna państwa”, Ministerstwo Środowiska, 2000 r.
- Zarządzenie nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 9 maja 2003 r. w sprawie wytycznych prowadzenia edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych.

Lasami Państwowymi – za pomocą swojego biura, Dyrekcji Generalnej LP – kieruje dyrektor generalny. Drugim szczeblem organizacyjnym są regionalne dyrekcje LP, których jest w Polsce 17. Trzecim poziomem zarządzania polskimi lasami są nadleśnictwa (430). Jednym z największych jest Nadleśnictwo Rudka, które obejmuje obszar ponad 2400 km², malowniczo położony między rzekami Bug i Narew. Nadleśnictwo zarządza lasami będącymi własnością Skarbu Państwa o powierzchni 15484 ha oraz nadzoruje gospodarkę leśną w lasach niepaństwowych na powierzchni 33770 ha położonych na terenie 2 województw, 5 starostw powiatowych i 21 gmin. W lasach rudańskich zdecydowanie przeważają drzewostany liściaste i mieszane stanowiące aż 85,2%, w których dominuje olsza, brzoza i przede wszystkim dąb. Wspaniałe i okazałe dęby rosną na terenie całego Nadle-

śnictwa, jednak na szczególną uwagę zasługują: 500-letni dąb Rudosław z Podlasia, pierwowzór symbolu Nadleśnictwa, uroczy kompleks parkowo-dworkowy w Siemionach z grupą 57 prawie 400-letnich dębów tworzących zbiorowy pomnik przyrody oraz Rezerwat Przyrody Koryciny.

Nadleśnictwo Rudka, odpowiadając na wzrastające zapotrzebowanie na edukację ekologiczną ze strony społeczeństwa, realizuje sukcesywnie program edukacyjny, opracowany przy współpracy Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Łomży i przy wsparciu finansowym WFOŚ i GW w Białymstoku. Na program ten składają się:

- Ścieżka edukacyjna „Bór sosnowy” w Ciechanowcu.
- Ścieżka edukacyjna „Dębowy las” w Rezerwie Przyrody Koryciny.
- Ścieżka edukacyjna „Echo lasu” w Leśnictwie Trzciny k/Wysokiego Mazowieckiego.
- „Muzeum Leśne” w Ciechanowcu.
- Ośrodek Edukacyjny „Dąbek” w Korycinach.

Główne zadania edukacyjne realizowane są w oparciu o następujące treści:

- budowa i funkcjonowanie ekosystemów leśnych,
- znaczenie lasu: ekologiczne, produkcyjne i społeczne,
- zagrożenia i ochrona lasu,
- ochrona przyrody,
- zadania leśników i leśnictwa.

Oferta Edukacyjna adresowana do różnych odbiorców zawiera:

- zestawy zadań związanych z poszczególnymi obiektami dla dzieci klas młodszych i starszych szkół podstawowych,
- zadania typowo przedmiotowe-matematyczne, polonistyczne, biologiczne i geograficzne oraz scenariusze zajęć ze sztuki dla młodzieży gimnazjalnej.

Wychodząc z założenia, że dla skutecznego osiągnięcia celów edukacyjnych istotnym jest nabywanie przez uczniów wiadomości i umiejętności w toku wykonywania praktycznych zadań, zaproponowano zadania, które pozwolą nie tylko na realizację określonych zagadnień programowych, ale zbliżą je do prawdziwego życia, nadając aktywności uczniów i nauczycieli całkiem nowy sens. Naturalne otoczenie i możliwość wielozmysłowego odbioru wrażeń oraz kształtowania postaw w żywym kontakcie z przyrodą w powiązaniu z wyposażeniem stałym Ośrodka Edukacyjnego „Dąbek” i innych obiektów edukacyjnych i przyrodniczych Nadleśnictwa zapewnia rzeczowe zapoznanie z wiedzą merytoryczną na temat środowiska leśnego oraz umożliwia ćwiczenie umiejętności praktycznego jej wykorzystania, a jednocześnie przyczynia się do propagowania pozytywnej idei racjonalnej gospodarki zasobami leśnymi w wymiarze państwowym i prywatnym. Dzięki swej ofercie Nadleśnictwo otwiera przed nauczycielami możliwość zapewnienia uczniom efektywnie spędzonego na wycieczce czasu w ścisłej korelacji z programem szkolnym. Proces edukacyjny przebiega w naturalnych warunkach, bez sztucznego podziału zagadnień na przedmioty i tematy. Tu spotkają się matematyka, chemia i nauka języka, co w warunkach szkolnych jest niełatwe do osiągnięcia. To z kolei doprowadzi do realizacji założeń reformy w oświacie, aby traktować wiedzę w sposób holistyczny, integralny, prowadzący do lepszego rozumienia świata, ludzi i siebie.

Najlepszym dowodem na to niech będzie fakt, że w różnorodnych zajęciach edukacyjnych, konkursach, akcjach, imprezach okolicznościowych i wystawienniczych uczestniczy corocznie ponad 13 tys. dzieci i młodzieży z 70 placówek oświatowych. Największą popularnością cieszą się akcje: „Sprzątania Świata”, „Dzień Ziemi”, „Wojewódzki Happening Ekologiczny w Kurowie” czy zimowy konkurs „Pomóżmy zwierzętom przetrwać zimą” skupiający rokrocznie 25 szkół filialnych, podstawowych i gimnazjalnych. We współpracy z Nadbużańskim Parkiem Krajobrazowym Nadleśnictwo organizuje Nadbużański Rajd Rowerowy, a z Narwiańskim Parkiem Narodowym cykl imprez kulturalno-ekologicznych pod hasłem „Narwiańska Jesień”. Nadleśnictwo współpracuje aktywnie z około 70 placówkami oświatowymi, parkami narodowymi i krajobrazowymi, jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami pozarządowymi, domami kultury i muzeami oraz mediami.

Stabilność i dobra sytuacja finansowa Lasów Państwowych, unormowania prawne edukacji leśnej (zarządzenie nr 57 Dyrektora Generalnego LP), coraz szersze grono wykształconych leśników-edukatorów oraz wzrastające zainteresowanie społeczeństwa i kierownictwa LP edukacją leśną stanowią podstawę do tego by uważać, że następne lata mogą zaowocować nowymi, ciekawymi pomysłami i działaniami edukacyjnymi leśników.

Nadleśnictwo Rudka
ul. Olendzka 31
17-123 Rudka
tel. 085 730 58 00
fax 085 739 42 65
rudka@bialystok.lasy.gov.pl
www.bialystok.lasy.gov.pl/rudka

2.4.

POROZUMIENIE GMINA – STOWARZYSZENIE

Monika Stańczak

EDUKACJA EKOLOGICZNA W TORUNIU

Toruńskie Stowarzyszenie Ekologiczne „Tilia” (TSE „Tilia”) od 2001 roku współpracuje z Ogrodem Zoobotanicznym w Toruniu, współrealizując na podstawie podpisanych umów zadanie Ośrodka Edukacji Przyrodniczo-Ekologicznej, a od 2004 roku samodzielnie prowadzi na terenie Osady Leśnej Barbarka – Szkołę Leśną.

Wykorzystując bogactwo przyrodnicze Ogrodu Zoobotanicznego, Lasu Barbarka, Rezerwatu Leśnego „Kępa Bazarowa”, Parku Miejskiego i wielu innych miejsc, TSE „Tilia” uczy dzieci i młodzież szacunku dla świata. W sposób przyjazny dla ucznia i przyrody wyjaśnia zjawiska zachodzące w przyrodzie i środowisku, wykorzystując różnorodne pomoce dydaktyczne.

W 2001 roku Stowarzyszenie nawiązało współpracę z Ogrodem Zoobotanicznym w Toruniu w celu powołania i uruchomienia profesjonalnie działającego ośrodka edukacji ekologicznej – Ośrodka Edukacji Przyrodniczo-Ekologicznej Ogrodu Zoobotanicznego w Toruniu. Ośrodek ten jest jednostką strukturalną Ogrodu. Działalność edukacyjna Ośrodka Edukacji Przyrodniczo-Ekologicznej opiera się z jednej strony na wykorzystaniu zasobów przyrodniczych Ogrodu, z drugiej zaś na potencjale ludzkim TSE „Tilia”.

W celu utworzenia siedziby Ośrodka z odpowiednio wyposażonym zapleczem dydaktyczno-lokalowym oraz zapewnienia finansowania jego bieżącej działalności zwrócono się do Radnych Miasta Torunia. Zaproponowano rozważenie możliwości, aby gmina, w ramach wywiązywania się z ustawowego obowiązku w zakresie ochrony środowiska, przeznaczyła na ten cel środki z Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Po uzyskaniu akceptacji ze strony Radnych w formie stosownej uchwały, uruchomione zostały niezbędne procedury zmierzające do powołania Ośrodka Edukacji Przyrodniczo-Ekologicznej.

Obecnie w celu realizacji zadań edukacyjnych wykorzystywane są:

- budynek z wyposażoną salą dydaktyczną i pomieszczeniami administracyjnymi,
- drewniana część zabytkowej XIX-wiecznej Willi, w której zorganizowano Galerię Sztuki Przyrodniczej,
- zasoby przyrodnicze Ogrodu Zoobotanicznego,
- zasoby przyrodnicze pobliskiego Parku Miejskiego.

Celem funkcjonowania Ośrodka jest, poprzez prowadzenie działalności edukacyjnej, wychowawczej i rekreacyjnej, wpływanie na stan środowiska przyrodniczego Torunia oraz propagowanie idei zrównoważonego rozwoju gminy wśród mieszkańców Torunia, jak i regionu.

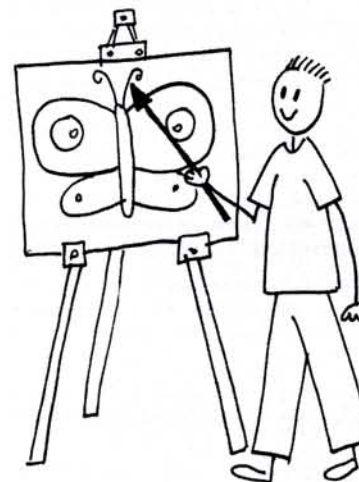
Realizacja przedsięwzięcia, jakim jest edukacja ekologiczna prowadzona przez Ośrodek, polega na:

- opracowywaniu, a następnie realizacji zajęć dydaktycznych dla zorganizowanych grup przedszkolnych, szkolnych, studentów i nauczycieli;
- organizowaniu konkursów o tematyce przyrodniczej dla dzieci, młodzieży i dorosłych;
- organizowaniu przedsięwzięć o charakterze kulturalno-oświatowym.

Funkcjonowanie Ośrodka jest możliwe dzięki podpisaniu odpowiednich trójstronnych porozumień i umów, w których Prezydent Miasta Torunia – Gmina Miasta Toruń jest stroną finansującą. Ogród Zoobotaniczny jest miejscem realizacji edukacji, a Toruńskie Stowarzyszenie Ekologiczne „Tilia” zapewnia profesjonalną, wykwalifikowaną, kadrę dydaktyczną.

Szkoła Leśna na Barbarkie to drugi ośrodek edukacji ekologicznej prowadzony przez TSE „Tilia”. Powołanie Szkoły Leśnej wynikało z potrzeby zagospodarowania zaniedbanego, chociaż ciekawego pod względem przyrodniczym kompleksu leśnego znajdującego się na obrzeżach miasta. Szkoła Leśna, która powstała dopiero w 2004 roku, docelowo ma stanowić kompleks rekreacyjno-edukacyjny. Wykorzystując uwarunkowania przyrodnicze i historyczne terenu, Szkoła Leśna oferuje zajęcia edukacyjne nie tylko z zakresu ekologii, ochrony środowiska, ochrony przyrody, ale również o tematyce historycznej i patriotycznej.

Zarówno Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Ekologicznej w Ogrodzie Zoobotanicznym jak i Szkoła Leśna są instytucjami gminnymi, które są realizowane przez Toruńskie Stowarzyszenie Ekologiczne „Tilia”, posiadające dużą swobodę w zakresie merytorycznym. W związku z tym współpraca organizacji pozarządowej z władzami publicznymi w zakresie edukacji ekologicznej jest bardzo ścisła, a zyskują na tym wszyscy mieszkańcy Torunia.

Toruńskie Stowarzyszenie Ekologiczne „Tilia”
ul. Bydgoska 7
87-100 Toruń
tel. 056 654 02 26
tilia@konto.pl
www.tilia.org.pl
www.zoo.torun.pl

Piotr Znaniecki

DZIAŁALNOŚĆ STOWARZYSZENIA NA RZECZ EKOROZWOJU „AGRO-GROUP” W ZAKRESIE EDUKACJI EKOLOGICZNEJ

Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-Group” jest niezależną organizacją założoną w 1997 roku przez grupę osób zawodowo związanych z ochroną środowiska. Stowarzyszenie początkowo zajmowało się klasyczną edukacją ekologiczną, która z biegiem czasu ewoluowała w kierunku edukacji dla ekorozwoju angażując partnerów z sektora samorządowego i biznesu, wkraczając w tematykę handlu i przedsiębiorczości, PR, zrównoważonego rozwoju regionalnego i turystyki.

Źródła finansowania działalności Stowarzyszenia to na początku fundusze krajowe, z biegiem czasu coraz większy udział środków przedakcesyjnych i obecnie przeważa fundusze unijnych, w tym fundusze pozyskiwanych bezpośrednio z Brukseli (Komisja Europejska: DG Environment, DG Education and Culture) i Funduszy Strukturalnych (Europejski Fundusz Społeczny).

Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-Group” od lat zabiega o utworzenie ośrodka edukacji ekologicznej w Białymstoku, jednak pomimo dostrzegania przez wszystkich jego braku, podejmowanych wielu inicjatyw i wpisania tego zadania do Miejskiego Programu Ochrony Środowiska, Wojewódzkiego Programu Ochrony Środowiska i Strategii Rozwoju Województwa oraz deklaracji wsparcia składanych przez fundusze ochrony środowiska, do tej pory nie powstał w Białymstoku ośrodek edukacji ekologicznej z prawdziwego zdarzenia. Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-Group” stara się wypełnić tę lukę prowadząc działania edukacyjne na miarę swoich możliwości. Użytkowany od 2 lat budynek po dawnej filii przedszkola samorządowego został przystosowany do potrzeb wynikających z działalności Stowarzyszenia, koordynacji projektów oraz prowadzenia zajęć edukacyjnych. Wyremontowana i wyposażona w 2005 roku salka szkoleniowa jest wykorzystywana do prowadzenia zajęć dla nauczycieli i uczniów (szkoły podstawowe, gimnazja, przedszkola), obsługując tygodniowo od 4 do 10 grup (najczęściej klas szkolnych). Oprócz tego zajęcia edukacyjne są prowadzone również bezpośrednio w szkołach. Zgromadzony księgozbiór (około 3000 pozycji – książki, czasopisma, kaset video, materiałów multimedialnych, i in.) jest udostępniany wszystkim zainteresowanym, a katalog dostępny w internecie www.eko.podlasie.pl/biblioteka. Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-Group” nie posiada pracowników etatowych, całą kadra realizującą działania w ramach prowadzonych projektów jest zatrudniana na umowy zlecenia/dzielo w miarę potrzeb i waha się w liczbie od kilku do kilkunastu osób (obecnie około 15 osób).

Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-Group” jest członkiem Europejskiej Sieci Edukacji Ekologicznej www.eeen.org, Polskiej Zielonej Sieci www.zielonasiec.pl, Fundacji Edukacji Ekologicznej i Rozwoju www.feer.pl, Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich www.faow.pl i kilku innych zrzeszeń organizacji pozarządowych.

W ciągu ostatnich kilku lat Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-Group” zrealizowało wiele projektów edukacyjnych (opisy większości z nich wraz z materiałami edukacyjnymi są dostępne w internecie na stronach www.eko.podlasie.pl w dziale „edukacja”), między innymi:

- „Zielony Ekran – program filmowej edukacji ekologicznej” – projekt wykorzystujący filmy fabularne (głównie młodzieżowe filmy przygodowe) oraz edukacyjne do zajęć edukacji ekologicznej – www.zielonyekran.prv.pl.
- „Moje Środowisko – program międzyprzedmiotowej edukacji gimnazjalnej” – projekt wykorzystujący międzyprzedmiotowe ścieżki edukacyjne (filozoficzna, prozdrowotna, czytelnicza, europejska, kulturowa, regionalna, obrona cywilna) do edukacji ekologicznej – www.mojesrodowisko.prv.pl.
- „Przedszkolna edukacja ekologiczna” – projekt wprowadzający edukację ekologiczną do przedszkoli w zorganizowany sposób przystosowany do działalności placówek, programu dydaktycznego i pór roku – www.eko.podlasie.pl/edukacja.
- „Zasada ekorozwoju w procesie wdrażania funduszy europejskich w Polsce”, „Transfer doświadczeń Saksońskich”, „Pierwsze doświadczenia i wnioski z wdrażania funduszy UE w Polsce”, „Nic o nas bez nas – wsparcie budowania dialogu społecznego na bazie doświadczeń niemieckich” – pakiet działań krajowych i ponadnarodowych zmierzających do włączenia organizacji pozarządowych i samorządów

w proces kształtowania dokumentów strategicznych dla wdrażania funduszy pomocowych w Polsce oraz konsultacji Narodowego Planu Rozwoju – www.eko.podlasie.pl/fundusze.

- „Wsparcie szkoleniowe i doradcze mieszkańców wsi na rzecz rozwoju agroturystyki w dorzeczu Narwi i Biebrzy” – szkolenia i usługi doradcze dla rolników planujących tworzenie własnych gospodarstw agroturystycznych w otulinie Narwiańskiego i Biebrzańskiego Parku Narodowego (finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego – ZPORR działanie 2.1).
- „Każde miejsce opowiada swoją historię” – edukacja regionalna jako element edukacji ekologicznej – cykl zajęć w szkołach położonych na obszarach wiejskich zmierzających do odtworzenia historii regionu związanej z naturalnymi walorami otaczającego środowiska; „Mała ojczyzna – program ekologicznej edukacji regionalnej” – publikacja skierowana do szkół podstawowych i gimnazjów – www.eko.podlasie.pl/edukacja.
- „Czy ja dbam o środowisko” – program edukacji konsumenckiej dla szkół podstawowych i gimnazjów, ukierunkowany na przeprowadzenie eko-konsumenckiego audytu szkoły oraz wdrożenie wypracowanych przez uczniów podczas zajęć rozwiązań – www.szkolnyaudyt.pl.
- „Białystok – czyste miasto”, „Dobra torba” – projekty upowszechniające proekologiczne metody gospodarki odpadami, promujące płócienną torbę na zakupy jako substytut plastikowych reklamówek oraz promujące odpowiedzialne ekologicznie decyzje konsumenckie – www.dobratorba.prv.pl.
- Działania internetowe – „Podlaski Serwer Ekologiczny” www.eko.podlasie.pl – wortal tematyczny poświęcony edukacji ekologicznej i walorom przyrodniczym woj. podlaskiego; „Zielone Wrota” – regionalny portal przyrodniczo-turystyczny tworzony na partnerskich zasadach z wojewódzkimi instytucjami otoczenia ochrony środowiska oraz organizacjami pozarządowymi – www.zielonewrota.pl
- Działania partnerskie: Inicjatywa Wspólnotowa EQUAL, Lokalna Organizacja Turystyczna – Lokalna Grupa Działania „Brama na Bagna” – działania na rzecz wsparcia lokalnego zrównoważonego rozwoju poprzez stymulowanie nowych rozwiązań rozwijających lokalną gospodarkę i kreujących nowe miejsca pracy: szkolenia, promocja, strony www, wsparcie regionalnych tradycyjnych zawodów bazujących na potencjale naturalnym – www.bramanabagna.pl.

Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-Group”

ul. Ciepła 19 A
15-472 Białystok
tel/fax 085 653-75-76
biuroagro@wp.pl
www.eko.podlasie.pl

REGIONALNE CENTRUM EDUKACJI EKOLOGICZNEJ W PŁOCKU

Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej (RCEE) w Płocku jest organizacją pozarządową non-profit. Dnia 2 września 1993 roku, z inicjatywy Dyrektora Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Płocku, na mocy porozumienia dziewięciu instytucji, powstał Płocki Ośrodek Edukacji Ekologicznej (POEE). Strony porozumienia to Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Płocku, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Płocku, Regionalna Agencja Rozwoju w Płocku, Zarząd Parków Krajobrazowych – Gostyński-Włodawskiego i Brudzeńskiego, Miejski Ogród Zoologiczny w Płocku, Liga Ochrony Przyrody – Okręg w Płocku, Mazowieckie Obserwatorium Geograficzne w Murzynowie k/Płocka, I Mazowiecka Drużyna Harcerska „Legion Tęczyowych Wojowników” w Płocku oraz Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Płocku. Nieco później dołączyły jeszcze dwie instytucje: Zespół Konsultacyjno-Oświatowy „PROFESOR” oraz Politechnika Warszawska – Filia w Płocku.

Powstanie POEE było odpowiedzią na silne zapotrzebowanie społeczne w zakresie edukacji ekologicznej dla dzieci, młodzieży, dorosłych, administracji samorządowej i rządowej, przedsiębiorstw i przedsiębiorców, nauczycieli i metodyków, harcerzy i instruktorów.

Pierwsza siedziba POEE mieściła się w Miejskim Ogródzie Zoologicznym w Płocku. Zarząd Parków Krajobrazowych delegował do pracy w Ośrodku jednego pracownika oraz prowadził księgowość Ośrodka. Niedługo później ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Płocku zatrudniony został drugi pracownik.

Początkowa działalność prowadzona przez POEE to szkolenia dla pracowników administracji samorządowej i rządowej oraz dla nauczycieli i młodzieży. Publikowane były liczne wydawnictwa o tematyce ekologicznej. Od samego początku tworzona była ogólnodostępna biblioteka ekologiczna oraz organizowane były harcerskie obozy ekologiczne. Głównym sponsorem działań POEE był na początku Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Płocku. Szybko nawiązana została pozytywna współpraca z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie.

W grudniu 1993 roku Płocki Ośrodek Edukacji Ekologicznej stał się Regionalnym Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku. Krajowe Centrum Edukacji Ekologicznej wspierało RCEE w zakresie rzeczowym (meble biurowe oraz wydawnictwa ekologiczne) oraz merytorycznym (bezpłatne szkolenia z zakresu księgowości, marketingu, metody aktywnej edukacji i inne). W roku 1996 okazało się, że dotychczasowa formuła RCEE – brak osobowości prawnej oraz niejasny podział kompetencji i odpowiedzialności pomiędzy stronami porozumienia – nie pozwala na właściwe funkcjonowanie organizacji. W związku z tym najbardziej zaangażowani w działania RCEE przedstawiciele stron porozumienia zarejestrowali stowarzyszenie osób fizycznych pod nazwą Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej.

Celem działalności RCEE w Płocku jest pomoc społeczności w podejmowaniu świadomych decyzji z myślą o środowisku przyrodniczym, w kontekście ekonomicznym i społecznym. Działania RCEE Płock można podzielić na:

- edukacyjno-szkoleniowe dla wszystkich członków społeczności miejskich i wiejskich wprowadzających i promujących pojęcia związane z rozwojem zrównoważonym (programy edukacyjne),
- inwestycyjne, związane z tworzeniem w gminach finansowych i merytorycznych możliwości budowy urządzeń ochrony środowiska (ogrzewanie na biomasę, oczyszczalnie biologiczne, ścieżki pieszo-rowerowe, zakładanie zadrzewień),
- filantropijne, mające na celu wyrównywanie szans dzieci i młodzieży wiejskiej oraz promowanie dobrych pomysłów,
- wydawniczo-promocyjne, upowszechniające ochronę środowiska, edukację ekologiczną i rozwój zrównoważony.

Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej obejmuje swoją działalnością nauczycieli różnych specjalności, przedstawicieli samorządów lokalnych, zakłady pracy, organizacje pozarządowe, parki krajobrazowe, media oraz rodzinę. Prowadzona jest współpraca ze szkołami, polskimi i zagranicznymi ośrodkami uniwersyteckimi, organizacjami pozarządowymi, administracją samorządową i rządową, parkami narodowymi i krajobrazowymi, zakładami pracy oraz mediami.

Wśród szeregu prowadzonych programów i działań warto wymienić:

- Projekt „Sięgnij po słońce – program wykorzystania energii odnawialnej w społecznościach wiejskich metodą „zrób to sam” (szkolenie nt. praktycznej możliwości budowy kolektorów słonecznych metodą domową oraz zamontowanie 15 modelowych instalacji solarnych).

- Projekt „Zielona Szkoła w Sendeniu – Modelowe Wiejskie Centrum Ekoturystyki Przyjazne Środowisku” (adaptacja budynku, zmiana ogrzewania, budowa biologicznej oczyszczalni ścieków, instalacja kolektorów słonecznych, zakup pomocy dydaktycznych).
- Program „Szkoła Centrum Poznania i Działania w Środowisku” oraz ogólnopolski konkurs „Szkoła Zrównoważonego Rozwoju 2004”.
- Realizowany od 1994 roku polsko-amerykański program „KRAQ” (www.eko.org.pl/krag).
- Program „Działaj lokalnie” (wsparcie budowania aktywnych społeczności lokalnych poprzez konkurs grantowy).
- Projekt „Rozwój i instytucjonalne wzmacnianie organizacji pozarządowych” (szkolenia i warsztaty).
- Aktywną edukację stacjonarną i terenową, w tym konkursy, plenery artystyczno-malarskie i fotograficzne o tematyce ekologicznej.
- Konferencje, seminaria i szkolenia tematyczne.
- Wydawnictwa (scenariusze, albumy, poradniki, biuletyny).

Od kwietnia 2002 r. na terenie powiatu płockiego działa organizacja pod nazwą Fundusz Lokalny Ziemi Płockiej „Młodzi Razem”, zrzeszająca organizacje pozarządowe, samorząd powiatowy oraz lokalny biznes. Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku jest współzałożycielem Funduszu i jednym z fundatorów Fundacji. Celem działań Funduszu jest pomaganie młodym ludziom ze środowisk wiejskich i małych miast Ziemi Płockiej w stawianiu się niezależnymi, kreatywnymi, odpowiedzialnymi za swoje decyzje obywatelami. Realizuje to poprzez edukację i angażowanie ich w realizację różnych projektów promujących zrównoważony rozwój lokalnej społeczności, społeczne, środowiskowe i ekonomiczne inicjatywy oraz integracyjne warsztaty i obozy artystyczno-ekologiczne. W ciągu trzech lat na różne inicjatywy młodzieżowe przyznanych zostało 62 dotacji na łączną kwotę 97 000,00 zł. Doświadczenie pokazuje, że jest to skuteczna metoda aktywizacji młodzieży.

Działalność RCEE w Płocku opiera się na pracy koordynatorów programów edukacyjnych, pracy młodych wolontariuszy wspierających organizację imprez ekologicznych oraz pracy stażystów pozyskiwanych z Powiatowego Urzędu Pracy. W ramach działalności statutowej prowadzone jest biuro i księgowość. RCEE w Płocku wynajmuje pomieszczenia o łącznej powierzchni około 70 m², meblowane i wyposażone w sprzęt biurowy. Biblioteka organizacji liczy ponad 3 tysiące książek i multimedialnych. Całkowity roczny budżet organizacji za 2004 rok wynosi ok. 610 tys.

Środki finansowe pozyskiwane są z następujących źródeł:

- z funduszy celowych: Narodowy i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, powiatowe i gminne fundusze ochrony środowiska, UNDP, Fundacja Dzieci i Młodzieży, Instytut na Rzecz Społeczności Zrównoważonych z Vermont USA (dotacje),
- od sponsorów (umowy sponsoringu),
- z darowizn,
- od członków wspierających.

Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku może się pochwalić szeregiem medali i wyróżnień, w tym między innymi tytułem „Lidera Polskiej Ekologii 97” oraz specjalnym wyróżnieniem w ogólnopolskim konkursie „Przyjaźni Środowisku” – 2004 rok, w kategorii „Promotor Ekologii”.

Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku

Stary Rynek 20
09-400 Płock
tel/fax 024 268 37 74
rceeplock@eko.org.pl
<http://www.eko.org.pl/~ceeplock>

Irena Krukowska-Szopa, Magdalena Sitarz

EDUKACJA ŚRODOWISKOWA PROWADZONA PRZEZ FUNDACJĘ EKOLOGICZNĄ „ZIELONA AKCJA”

Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja” od wielu lat prowadzi programy edukacyjne związane z edukacją środowiskową dzieci i młodzieży szkolnej. W ramach programu „Lekcje w Przyrodzie” prowadzone są warsztaty dokształcające z zakresu edukacji ekologicznej dla nauczycieli szkolnych i przedszkolnych oraz kampanie edukacyjne związane z wprowadzaniem selektywnej zbiórki odpadów w gminie, powiecie lub regionie. Program ten obejmuje również przygotowanie infrastruktury terenowej w postaci ścieżek edukacyjnych (oznakowanie i opisanie) w najciekawszych przyrodniczo miejscach Dolnego Śląska oraz opracowanie wydawnictw promujących walory przyrodnicze Dolnego Śląska.

Program „Lekcje w Przyrodzie” realizowany jest już od 1994 r. W ciągu wielu lat Fundacja wypracowała własne pomysły prowadzenia zajęć, początkowo czerpiąc inspirację z szwedzkiego programu edukacji przyrodniczej „Ekologic”. W ramach programu zorganizowane grupy szkolne mogą uczestniczyć w zajęciach terenowych organizowanych w najciekawszych obiektach przyrodniczych Dolnego Śląska: w Parku Krajobrazowym „Chelmy”, Przemkowskim Parku Krajobrazowym, Parku Krajobrazowym Dolina Bobru oraz rezerwach przyrody Pogórza Kaczawskiego. Instruktorzy edukacji ekologicznej do prowadzenia zajęć wykorzystują ponad 20 ścieżek przyrodniczych. Grupy szkolne mogą wykonywać ćwiczenia, obserwacje, badania i zabawy przyrodnicze przy pomocy instruktorów terenowych. Bezpośrednio w terenie młodzież doskonale przyswaja podstawy wiedzy o środowisku przyrodniczym.

Zajęcia terenowe proponowane przez Fundację za główny cel stawiają sobie umożliwienie uczestnikom poznawania walorów przyrodniczych Dolnego Śląska. Ważnym ich celem jest także wspomaganie nauczycieli w prowadzeniu edukacji przyrodniczej i regionalnej polegającej na „wyprowadzeniu” jej poza mury szkoły, przez nauczanie o przyrodzie „w przyrodzie”, w bezpośrednim z nią kontakcie. Takie są przecież założenia podstaw programowych funkcjonujących w szkołach i przedszkolach po reformie oświaty. Program „Lekcje w przyrodzie” prowadzony jest nowoczesnymi metodami warsztatowo-ćwiczeniowymi z podziałem uczestników na grupy, co pozwala zmobilizować wszystkich uczestników do prowadzenia obserwacji, prostych badań i udziału w grach dydaktycznych.

Oferta Fundacji proponuje bogatą, zróżnicowaną problematykę dostosowaną do wszystkich poziomów programów nauczania przedmiotów przyrodniczych. Oferowane są również specjalne zajęcia dla przedszkoli. Celem jest też dostarczenie dzieciom i młodzieży możliwości radosnej zabawy na łonie natury oraz pokazanie zalet czynnego wypoczynku w kontakcie z przyrodą. Uczestnicy zajęć otrzymują zeszyty ćwiczeń, mapki oraz drobne upominki związane z terenem i miejscem przeprowadzonych zajęć. Corocznie opracowywane są publikacje i materiały pomocnicze do zajęć: widokówki, broszury, zakładki czy mapy podnoszące wiedzę o edukacji środowiskowej. Ta praktyczna forma edukacji niezmiennie cieszy się dużym zainteresowaniem placówek szkolnych i uzyskuje bardzo wysokie oceny uczestników, Kuratorium i Dolnośląskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli.

Program „Lekcje w przyrodzie” jest nowatorskim podejściem do realizacji programu przyrody i biologii w terenie i jedynym programem zajęć terenowych realizowanych metodami aktywizującymi na Dolnym Śląsku. Rokrocznie w programie bierze udział ponad 6 tysięcy uczniów i nauczycieli ze szkół podstawowych, gimnazjalnych, średnich i przedszkoli. Tematyka zajęć obejmuje przykładowo zagadnienia:

- określanie klasy czystości wody na podstawie obserwacji organizmów wskaźnikowych,
- ocena stopnia skażenia powietrza przy użyciu skali porostowej,
- kształtowanie doliny rzecznej poprzez wylewy i powódzie,
- wędrówki zwierząt,
- rzadkie i chronione rośliny wodne Polski,
- formy ochrony przyrody,
- ekosystem lasu,
- obserwacje ptaków w naturalnym środowisku,
- przyroda nieożywiona – rodzaje skał i skamieniałości,

- gatunki charakterystyczne dla środowisk wodnych i podmokłych,
- ekosystem leśny i łąkowy – struktura, funkcjonowanie, znaczenie dla środowiska,
- typy krajobrazu oraz ukształtowanie terenu, zjawiska pogodowe,
- walory i zasady turystyki pieszej.

Pomysły i doświadczenia Fundacji Ekologicznej „Zielona Akcja” są wykorzystywane przez inne ośrodki edukacji ekologicznej w Polsce.

Fundacja od początku swej działalności blisko współpracuje z samorządami, zachęcając społeczności lokalne do działań na rzecz ochrony środowiska. Współpraca zaowocowała prowadzeniem kampanii odpadowych (Lubin, Głogów, Legnica, Jawor, Prochowice, Kłodzko) promujących codzienne zachowania ograniczające ilości powstających odpadów oraz działaniami zmierzającymi do porządkowania gospodarki odpadami na terenie miast Legnica, Lubin, Głogów, Brzeg, Koło, Twardogóra, Trzebnica, Powiatu Nowosolskiego, Powiatu Kłodzkiego.

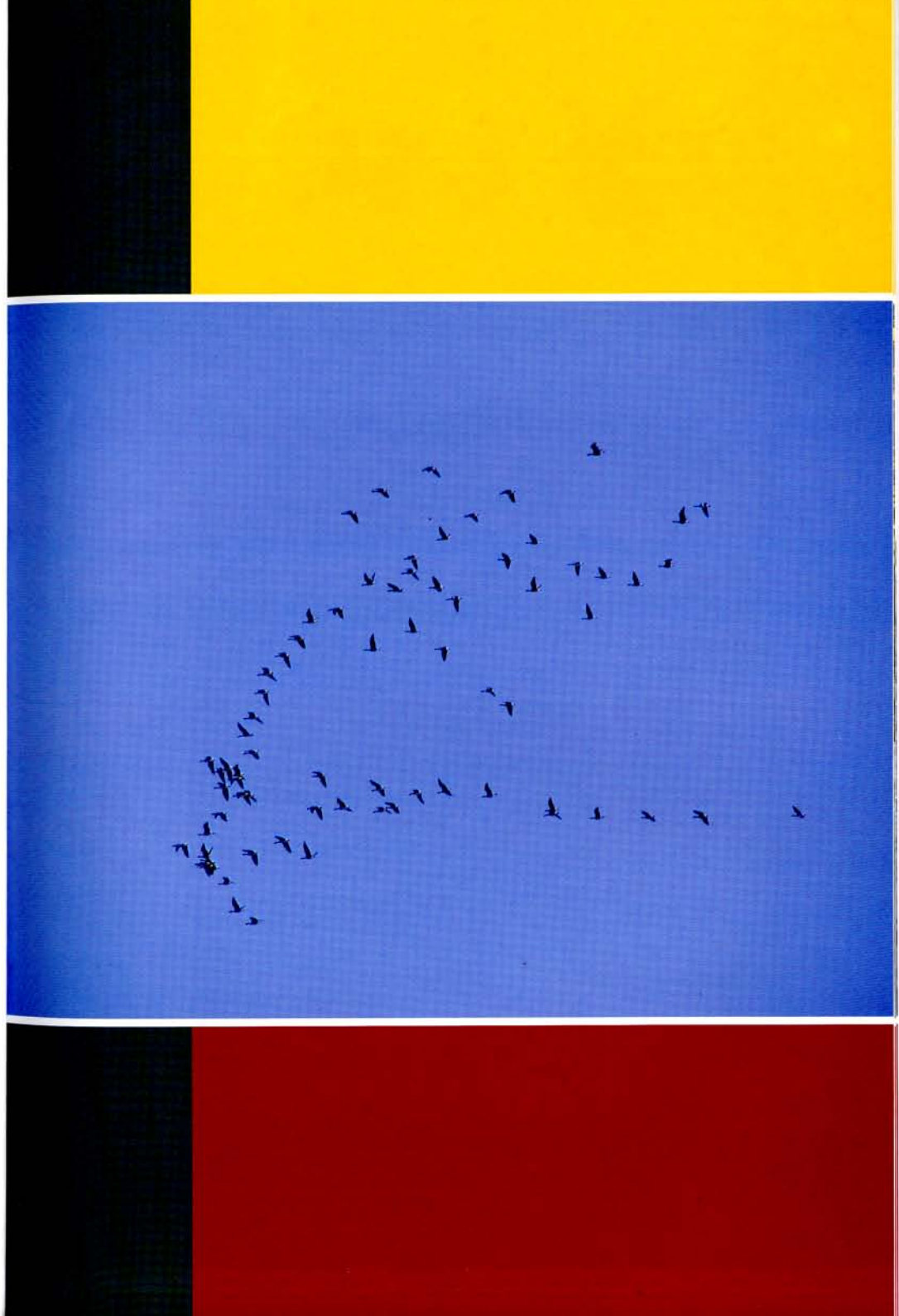
W ramach kampanii odpadowych Fundacja wydała następujące publikacje:

- „Ochrona środowiska w gminie w aspekcie dostosowania Polski do wymogów Unii Europejskiej”.
- „Dobre praktyki informowania i edukowania społeczności lokalnych przy porządkowaniu gospodarki odpadami”.
- Pakiet edukacyjny „Jak postępować z odpadami?”.
- „Doświadczenia gmin dolnośląskich we wdrażaniu selektywnej zbiórki odpadów”.

Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja”

ul. Wrocławska 41
59-220 Legnica
tel. 076 862 94 30
fax 076 721 24 96
zielonaakcja@wp.pl
www.zielona-akcja.eko.org.pl

**CENTRES PERMANENTS D'INITIATIVES POUR L'ENVIRONNEMENT (CPIE)
– CENTRA USTAWICZNYCH INICJATYW ŚRODOWISKOWYCH**

Centres Permanents D'Initiatives Pour L'Environnement we Francji są ośrodkami edukacyjnymi prowadzonymi przez organizacje pozarządowe – stowarzyszenia w rozumieniu francuskiego prawa z 1901 roku, które tworzą podstawy funkcjonowania organizacji non-profit. Ich wspólną cechą jest działalność na rzecz zrównoważonego rozwoju najbliższego otoczenia. Działalność CPIE została zainicjowana w roku 1972 wspólnym wysiłkiem francuskich agencji rządowych: Ministerstwa Środowiska, Rolnictwa, Edukacji, Młodzieży oraz Sportu.

CPIE skupiają społeczności lokalne i stowarzyszenia, agencje publiczne, parki oraz specjalistów. Przy współpracy z lokalnymi partnerami prowadzą akcje edukacyjne i szkoleniowe, oferują usługi turystyczne oraz wspierają rozwój i kultywację dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego.

Nazwa „CPIE” to znak nadany przez National Union dla stowarzyszeń, które włączają się w rozwój zrównoważony na poziomie lokalnym oraz biorą udział w budowaniu jakości całej sieci. Aby uzyskać znak jakości CPIE, organizacja musi spełnić szereg ściśle określonych kryteriów. Proces kwalifikacyjny przeprowadzany przez specjalną komisję UNCPiE trwa nawet do dwóch lat. Jednak jednorazowe spełnienie kryteriów CPIE nie jest wystarczające, ponieważ na bieżąco prowadzona jest kontrola ośrodków. Aby uzyskać logo CPIE, organizacja musi spełnić następujące kryteria:

I. Tożsamość

1. Organizacja posiada siedzibę na terytorium Francji.
2. Formą prawną organizacji jest stowarzyszenie.
3. Organizacja posiada pisemny statut oraz długofalową strategię działania.
4. Stowarzyszenie prowadzi działalność ekologiczną.
5. Stowarzyszenie jest otwarte na nowe inicjatywy.
6. Organizacja posiada stały adres.

II. Terytorium

1. Organizacja posiada dobrze zdefiniowane terytorium działania, w którym jest znana i rozpoznawalna jako instytucja pożytku publicznego.
2. Obszar działania organizacji pokrywa się z granicami administracyjnymi (powiatów, gmin, związków gminnych, miast).
3. Teren stowarzyszenia nie pokrywa się z zasięgiem innego ośrodka CPIE.

III. Profesjonalizm

1. Organizacja spełnia co najmniej 5 z niżej wymienionych kryteriów:
 - prowadzi działania na rzecz zrównoważonego rozwoju,
 - zajmuje się tematyką zasobów naturalnych,
 - działa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich,
 - prowadzi działalność w środowisku miejskim,

- zajmuje się edukacją środowiskową,
 - prowadzi profesjonalną działalność środowiskową,
 - działa w obszarze turystyki,
 - jest otwarta na świat (na Europę, na współpracę, itp.).
2. Organizacja dysponuje specjalistyczną wiedzą i umiejętnościami.
 3. Stowarzyszenie posiada potencjał do mobilizowania i aktywizowania wszystkich lokalnych i regionalnych instytucji i organizacji: agend rządowych, biznesu, specjalistów, przedstawicieli samorządów, nauczycieli, mieszkańców. Wymienione instytucje i organizacje są reprezentowane w zarządzie organizacji.
 4. Organizacja zatrudnia stałych pracowników w ilości niezbędnej do prowadzenia swojej działalności.
 5. Personel organizacji posiada dyplomy i certyfikaty stosowne do swoich kompetencji.
 6. Wysokość wynagrodzenia personelu ustalana jest na podstawie dokumentu „Convention Collective” („Zbiorowa konwencja”) (oznacza to, że obowiązują rzetelne stawki wynagrodzeń).
 7. Organizacja upublicznia swój roczny rachunek zysków i strat, bilans oraz zakładany budżet.
 8. Budżet organizacji z 3 ostatnich lat jest zbilansowany.

IV. Potencjał do włączenia do sieci CPIE

1. Czy organizacja wykazuje chęć włączenia się w sieć CPIE?
2. Czy aranżuje się we wspólne projekty?
3. Czy wniesie coś specyficznego (doświadczenia, wiedzę) z zakresu wymienionego w punkcie III?
4. Czy posiada wystarczający potencjał do aktywnego uczestnictwa w działaniach sieci CPIE?

Wszystkie centra CPIE zostały włączone w krajową sieć Centrów Ustawicznych Inicjatyw Środowiskowych (UNCPIE), skupiającą 71 lokalnych jednostek. Tworzone są nowe ośrodki i nawiązywane partnerstwa na poziomie krajowym i międzynarodowym. Francuski system CPIE generuje łącznie 800 miejsc pracy, z czego 550 jest przeznaczonych dla specjalistów w zakresie środowiska. Łączna liczba dni szkoleniowych przeprowadzonych przez francuskie CPIE wynosi 460 tys. Każdego roku ośrodki odwiedza 200 tys. osób.

3.2. ROZWIĄZANIA NIEMIECKIE

EDUKACJA EKOLOGICZNA W LANDZIE SAKSONIA-ANHALT W NIEMCZACH

W roku 2005 Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju Agro-Group w ramach prowadzonego projektu „Nic o nas bez nas” – wsparcie budowania dialogu społecznego na bazie doświadczeń niemieckich, finansowanego z Komisji Europejskiej, współpracowało ze Stowarzyszeniem Umweltzentrum Ronney z landu Saksonia-Anhalt z Niemiec. W dniach 12–15 lipca 2004 Stowarzyszenie Agro-Group zorganizowało wyjazd studyjny do wybra-

nych ośrodków edukacyjnych w Niemczech, gdzie przedstawiciele organizacji pozarządowych, władz rządowych i samorządowych oraz funduszy ochrony środowiska mieli okazję zapoznać się z niemieckimi doświadczeniami w prowadzeniu ośrodków poprzez wizytowanie ośrodków edukacji ekologicznej oraz spotkania i dyskusje poświęcone współpracy organizacji pozarządowych z władzami samorządowymi w Polsce i w Niemczech.

W Niemczech na poziomie landu wydawane są rozporządzenia i wytyczne określające szczegółowy sposób prowadzenia edukacji ekologicznej.

Już prawo szkolne landu Saksonia-Anhalt mówi o wpajaniu uczniom odpowiedzialności wobec zdrowia, przyrody i środowiska. Wypełnieniu tego zobowiązania służą różnorodne programy.

Od roku 1991 stałym elementem edukacji ekologicznej w landzie Saksonia-Anhalt jest „Freiwilliges Ökologisches Jahr” – rodzaj rocznej praktyki ekologicznej, której celem jest prośrodowiskowe skierowanie rozwoju zawodowego i osobistego młodych ludzi (16–27 lat). Obserwuje się ciągły rozwój tej formy zdobywania praktyki zawodowej w całych Niemczech.

W roku 1992 Ministerstwo Środowiska we współpracy z Ministerstwem Edukacji rozpoczyna modelową akcję zatytułowaną „Wychowanie ekologiczne dzieci, młodzieży i dorosłych w nowych krajach związkowych (Saksonia-Anhalt)”. Władze landowe finansują liczne projekty, które zostały przeprowadzone przez organizacje ekologiczne w szkołach oraz centrach ekologicznych i młodzieżowych.

Bardzo ważnym krokiem jest opublikowanie „Wytycznej o Edukacji Ekologicznej”, która w jasny sposób nakreśla potrzebę realizacji zadań wykraczających poza ramy jednego przedmiotu szkolnego. Sformułowane zadania oraz struktury na rzecz wsparcia edukacji ekologicznej, opracowano ofertę ekologicznego dokształcania nauczycieli wszystkich poziomów i podjęto decyzję o utworzeniu i finansowaniu ze środków publicznych 6 Eko-Szkoł.

Szczegóły wdrożenia i wsparcia finansowego 6 pozaszkolnych ośrodków edukacji ekologicznej na terenie landu Saksonia-Anhalt reguluje rozporządzenie „Eko-Szkoły w landzie Saksonia-Anhalt”. Do prowadzenia Eko-Szkoł zobligowane są miasta, gminy i powiaty. Zapewniona zostaje kadra, wyposażenie i utrzymanie ośrodków oraz bezpłatne uczestnictwo uczniów w zajęciach w Eko-Szkołach. Instytucje samorządowe przekazują zadanie prowadzenia Eko-Szkoł organizacjom pozarządowym. Osiągnięty zostaje efekt synergii – samorząd zapewnia sobie profesjonalną realizację edukacji ekologicznej, zaś organizacja pozarządowa, realizując zadania statutowe, zyskuje stabilność finansową.

Ponadto opracowano i opublikowano broszurę: „Edukacja ekologiczna w landzie Saksonia-Anhalt – kierunkowskaz”, która dokumentuje różnorodność pozaszkolnych ośrodków edukacji ekologicznej i innowacyjnych projektów. Zatwierdzono wytyczne ramowe dla poszczególnych przedmiotów szkolnych, które po raz kolejny wskazują na konieczność interdyscyplinarnego podejścia do edukacji ekologicznej.

Pomimo dużych postępów w przekazywaniu wiedzy i budowaniu świadomości ekologicznej, dostrzeżona zostaje konieczność dalszej intensyfikacji edukacji ekologicznej w landzie Saksonia-Anhalt, a w szczególności jej przełożenie się na wzmożone działania praktyczne. W związku z tym w roku 2001 powołano forum ekologiczne, w skład którego weszli przedstawiciele instytucji edukacyjnych i badawczych, organizacji ekologicznych oraz władz landowych i partii. Forum opracowało wytyczne oraz program działania zatytułowane „Edukacja ekologiczna na początku 21 wieku – wytyczne programu edukacji ekologicznej w landzie Saksonia-Anhalt”. Dokument nakreśla aktualne oczekiwania rozwoju edukacji ekologicznej, jak również ustala konkretne zadania i ustanawia osoby odpowiedzialne za ich wypełnienie.

W wytycznych zwraca się uwagę, że aby wkroczyć na drogę rozwoju przyjaznego dla środowiska, niezbędne jest całkowite przeorientowanie systemu wartości społeczeństwa w kierunku przeciwnym niż krótkoterminowe korzyści ekonomiczne. Pojęcie „edukacji ekologicznej” zostaje zastąpione „edukacją dla trwałego rozwoju”.

Program działania nakłada na władze zajmujące się edukacją ekologiczną zadania opracowania wytycznych priorytetów edukacji środowiskowej dla szkół, ekologiczną ocenę instytucji dydaktycznych, uwzględnienie edukacji ekologicznej przy opracowywaniu i aktualizacji regionalnych planów rozwoju, ustaw, wytycznych i programów, wspieranie projektów służących zrównoważonemu rozwojowi oraz profilowanie organizacji ekologicznych do prowadzenia centrów edukacji ekologicznej.

¹ „Öko-Schulen im Land Sachsen-Anhalt”, 10.08.1995 – 3.12-82116, Kultusministerium

² „Umweltbildung in Sachsen-Anhalt – Ein Wegweiser”, Ministerium für Raumordnung, Landwirtschaft und Umwelt des Landes Sachsen-Anhalt

³ „Umweltbildung am Beginn des 21. Jahrhunderts-Leitlinien und Aktionsprogramm zur Umweltbildung in Sachsen-Anhalt”, 10.04.2001 – 26-22501/5, Ministerium für Raumordnung, Landwirtschaft und Umwelt.

OŚRODEK EDUKACJI EKOLOGICZNEJ UMWELTZENTRUM RONNEY

Umweltzentrum Ronney to modelowy przykład ośrodka edukacji ekologicznej na terenie landu Saksonia-Anhalt, który jest prowadzony przez organizację pozarządową we współpracy z powiatem. Ośrodek jest zlokalizowany na obszarze Rezerwatu Biosfery Unesco „Mittlere Elbe”, na brzegu Łaby. W pobliżu przebiega między-narodowa ścieżka rowerowa, okolice są chętnie odwiedzane przez turystów, rowerzystów i ekologów.

Budynki, otoczenie i ogród Umweltzentrum Ronney zostały urządzone w sposób możliwie przyjazny dla środowiska. Fasady i dachy zostały zazielenione, zaś jeden z budynków powstał przy zastosowaniu różnorodnych technik budowania z gliny. Kolektory słoneczne generują energię, którą podgrzewa się wodę, zaś fontanna demonstruje działanie ognia słonecznego. Ośrodek ogrzewany jest kotłownią olejową. Do wyposażenia podwórza należą dwa wolnostojące piece do samodzielnego wypieku chleba, drewniana wiata, wierzbowy tunel oraz biologiczna oczyszczalnia ścieków wraz ze stanowiskiem do obserwacji podwodnego życia.

Prowadzony jest ogródek warzywno-ziołowo-kwiatowy. Rośliny podlewane są za pomocą gromadzonej deszczówki. Znajdują się tu kompostownik, pasieka, domki dla owadów, żwał kamieni będący siedliskiem płazów oraz odkrywka glebowa. Sad ze starymi odmianami drzew owocowych stanowi przestrzeń życiową dla wielu gatunków zwierząt i owadów.

W ośrodku znajdują się w pełni wyposażone sale warsztatowe: do mielenia mąki w żarnach, do zagniatania ciasta na chleb, do wyrobu papieru z makulatury, do majsterkowania i tworzenia wyrobów z filcu i wełny. Ośrodek dysponuje własną kuchnią oraz 22 miejscami noclegowymi w pokojach wieloosobowych.

Stowarzyszenie Umweltzentrum Ronney oferuje szereg form aktywnego spędzania czasu w zgodzie z naturą dla dzieci, młodzieży i rodzin. Centrum prowadzi wypożyczalnię rowerów z pełnym wyposażeniem turystycznym, np. z płaszczami przeciwdeszczowymi i kaskami rowerowymi. Turyści i odwiedzający dowiadują się o rezerwacie biosfery, geografii Łaby i osobliwościach przyrodniczych regionu dzięki tablicom pokazowo-informacyjnym oraz mapom i broszurom dotyczącym doliny Łaby. W ofercie ośrodka można wyszukać m.in. pieczenie chleba, wyrób wełny, majsterkowanie, kreatywne tworzenie instrumentów muzycznych, medytację wodną itp. Trwające każdorazowo tygodnie tematyczne projekty zatytułowane „Ziemia”, „Ogień”, „Woda”, „Powietrze”, poprzez grę i przygodę wprowadzają uczestników do bezpośredniego kontaktu z tymi żywiołami. Latem w Umweltzentrum Ronney odbywają się obozy dla dzieci i młodzieży.

Oferta Eko-Szkoły skierowana jest również do szkół podstawowych i specjalnych oraz szkół średnich. Każdego przedpołudnia realizowany jest program zajęć szkolnych w ramach Eko-Szkoły, zaś po południu grupy szkolne realizują ofertę ośrodka edukacji ekologicznej. Koszty nauczania przedpołudniowego są pokrywane ze środków landowych, zatem są one dla uczniów nieodpłatne. Program Eko-Szkoły jest uzupełnieniem i rozszerzeniem programu szkolnego. Korzystanie z popołudniowych form aktywności ekologicznej prowadzonych przez Umweltzentrum Ronney jest opłacane przez uczniów. Istnieje możliwość dofinansowania uczestnictwa dzieci pochodzących z mniej zamożnych rodzin. Głównym odbiorcą programu Eko-Szkoły jest szkoła w Zerbst, z której pochodzi 37% uczestników. W latach 2001–2003 ośrodek gościł od 3,6 do 5 tys. odwiedzających rocznie.

Szczególnie wnikliwie przeanalizowano stosunki organizacji z władzami powiatowymi i landowymi, w czym pomocne było spotkanie w Starostwie Zerbst ze starostą panem Hövelmann oraz jego współpracownikami dnia 18 czerwca 2004 roku.

Umweltzentrum Ronney, na mocy porozumienia pomiędzy Ministerstwem Środowiska, powiatem a Stowarzyszeniem Umweltzentrum Ronney, realizuje zadania powiatu z zakresu edukacji ekologicznej, to jest prowadzi Eko-Szkołę. Na realizację tego zadania corocznie zapewniana jest określona kwota w budżecie powiatu, które to środki przeznaczone są na bieżące wydatki ośrodka: administrację, bieżące koszty eksploatacyjne, koszty osobowe i inne. Uchwałą Rady Powiatu podjęto decyzję pokrycia kosztów przejazdu grup szkolnych na zajęcia do Eko-Szkoły. Nauczycielami w Eko-Szkołę są pedagodzy szkół nauczania ogólnego, oddelegowani na jeden dzień w tygodniu. Umweltzentrum Ronney korzysta z pomieszczeń i gruntów landowych na podstawie wieczystej umowy dzierżawy. Wyposażenie dydaktyczne sal zostało sfinansowane ze środków publicznych.

3.3.

PREFERENCJE FINANSOWANIA W NARODOWYM PROGRAMIE EDUKACJI EKOLOGICZNEJ

Narodowy Program Edukacji Ekologicznej zaleca, aby finansowanie zadań z zakresu edukacji ekologicznej odbywało się pod warunkiem spełnienia przez zgłaszane projekty określonych kryteriów. Zgłaszane projekty powinny być:

1. Zgodne z przesłaniem i zapisami Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej i innych obowiązujących i tworzonej w przyszłości dokumentów (resortowych, wojewódzkich, powiatowych, gminnych oraz innych strategii i programów ekologicznych).
2. Neutralne względem światopoglądu (nie ulegające doraźnym interesom politycznym i zachowujące szacunek dla odmienności poglądów).
3. Odnoszące się do tematyki i uwarunkowań miejscowych (efektywność edukacji zależy będzie od nastawienia emocjonalnego jej odbiorców – będzie ono bardziej sprzyjające jeżeli tematyka dotyczyć będzie spraw z którymi mieszkańcy będą mogli się utożsamiać).
4. Wspierające podejmowanie racjonalnych działań w zakresie ochrony środowiska i ochrony przyrody (zakres i problematyka działań edukacyjnych powinny cechować się dużą dozą pragmatyzmu oraz sprzyjać rozwijaniu umiejętności przydatnych w codziennym życiu i przy podejmowaniu decyzji w konsekwencji dotyczących różnych podmiotów).
5. Wykorzystujące, w miarę możliwości, lokalne zasoby ludzkie (efektywność działań edukacyjnych będzie większa, jeżeli w ich organizację i prowadzenie w pierwszej kolejności angażować się będą miejscowi eksperci znający lokalne realia i uwarunkowania).
6. Przełamujące złe tradycje, nawyki i przyzwyczajenia oraz upowszechniające wzorce pozytywnych rozwiązań.
7. Preferujące interaktywne metody kształcenia wykorzystujące treści związane ze znaną rzeczywistością. Metody interaktywne takie jak warsztaty, seminaria itp. są bardzo efektywne w sytuacjach bezpośredniego emocjonalnego zaangażowania uczestników w treści edukacyjne mające związek z otaczającą ich rzeczywistością, zarówno w wymiarze krajowym jak i regionalnym.
8. Realistycznie zaprogramowane, uwzględniające możliwości wykonawców i odbiorców, nadające się do twórczej adaptacji w różnych warunkach.
9. Zawierające w swojej strukturze elementy pozwalające na obiektywną ocenę ich efektywności.
10. Proponujące atrakcyjną formę kształcenia, przekazu informacji itp.

Przy ocenie ośrodków i organizacji zajmujących się edukacją ekologiczną w Polsce, które znalazły się w „Przewodniku po wybranych ośrodkach i organizacjach zajmujących się edukacją ekologiczną w Polsce”, Ministerstwo Środowiska przyjęło następujące standardy:

- Odpowiednio przygotowana kadra. Oznacza to, że w ośrodku pracują osoby z wykształceniem związanym z ekologią, ochroną środowiska i przyrody, mające praktykę w dziedzinach.
- Bogata oferta. Oznacza to, że ośrodek nie koncentruje się jedynie na jednej formie działalności, tylko prowadzi różne formy aktywności (np. lekcje na tematy związane z przyrodą, pogadanki, wystawy, wycieczki, rajdy, prezentacje, szkolenia, opracowywanie materiałów dydaktycznych, działalność wydawnicza, prowadzenie muzeum przyrodniczego, konferencje, prowadzenie zajęć w pracowni biologicznej, itp.).
- Różnorodność materiałów dydaktycznych. Oznacza to, że ośrodek wykorzystuje szeroki wachlarz materiałów dydaktycznych, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które opracowane zostały we własnym zakresie.
- Odpowiednie oznakowanie siedziby. Oznacza to, że osoba chcąc odwiedzić ośrodek nie ma problemów z jego odnalezieniem czy rozpoznaniem.
- Możliwość dotarcia do placówki własnym transportem.

3.5.
OBIEKTY EDUKACJI LEŚNEJ
– STANDARYZACJA LASÓW PAŃSTWOWYCH

Na potrzeby sprawozdawczości w Lasach Państwowych i w celu ujednolicenia powszechnie stosowanej nomenklatury stworzono standaryzację obiektów wykorzystywanych w edukacji leśnej na terenie Lasów Państwowych. Propozycja zgłoszona przez Zespół Zadaniowy ds. wspomagania merytorycznej działalności w zakresie edukacji leśnej została przedyskutowana w trakcie warsztatów dla koordynatorów edukacji leśnej, które odbyły się w dniach 10–12 października 2005 r. w Sękowinie. W momencie oddania niniejszej publikacji do druku (listopad 2005) nie posiadała ona formalnej akceptacji.

OBIEKTY EDUKACJI LEŚNEJ – STANDARYZACJA

Ośrodek Edukacji Leśnej. Obiekt funkcjonujący cały rok, w którym jest zatrudniony co najmniej jeden pracownik merytoryczny – specjalista ds. edukacji leśnej. Ośrodek może przyjąć minimum 40 osób jednocześnie, posiada zaplecze dydaktyczne: bibliotekę, czytelnie, środki i sale dydaktyczne, wystawowe, audio-video, sanitariaty. Może być wyposażony dodatkowo w: miejsca noclegowe, zaplecze kuchenne i inne środki i obiekty służące edukacji i przebywającym w ośrodku osobom.

Leśna Wiata Edukacyjna (Zielona Klasa). Zadaszony obiekt na wolnym powietrzu, często z ażurowymi ścianami wyposażony w stoły, ławy i inne urządzenia, umożliwiające przeprowadzenie zajęć edukacyjnych, mogący pomieścić min. 20 osób jednocześnie.

Izba Edukacji Leśnej. Całorocznie lub sezonowo funkcjonujące pomieszczenie/a edukacyjne w obiekcie zamkniętym z ekspozycją. Możliwość przeprowadzenia zajęć edukacyjnych z wykorzystaniem różnych środków dydaktycznych.

Leśna Ścieżka Edukacyjna. Wytyczona, oznakowana trasa w środowisku przyrodniczym, głównie leśnym, umożliwiająca zdobywanie wiedzy i umiejętności z przewodnikiem lub samodzielnie.

Punkt Edukacji Leśnej. Oznakowane miejsce w terenie przeznaczone do prowadzenia edukacji leśnej.

4. Modelowy ośrodek edukacji ekologicznej

4.1. KONCEPCJA DZIAŁANIA

Kilkumiesięczne prace (styczeń – listopad 2005) Grupy Roboczej składającej się z przedstawicieli Polskich organizacji pozarządowych, parków narodowych i krajobrazowych, nadleśnictwa i uczelni wyższej zaowocowały opracowaniem zaleceń i propozycji standardów ośrodków edukacji ekologicznej pomocnych wszystkim, którzy już prowadzą własne placówki (do samooceny prowadzonych działań), planują uruchomienie ośrodka lub finansują działalność edukacyjną ośrodków. Wypracowane standardy odpowiadają na praktyczne zapotrzebowanie rynku usług edukacyjnych w wielu wymiarach, poprzez aspekty ściśle merytoryczne oraz organizację i zarządzanie, a na promocji i komunikacji kończąc.

4.1.1. Lokalizacja, budynek, baza dydaktyczna

Ośrodek edukacji ekologicznej został zdefiniowany (po długich dyskusjach) jako miejsce i zespół działań na rzecz kształtowania powszechnej świadomości ekologicznej. Wymóg posiadania własnego budynku czy pomieszczeń, w których stale odbywają się działania edukacyjne, na pierwszy rzut oka zdawał się być niezbędnym minimum, aby można było zdefiniować ośrodek edukacyjny. Jednak po głębszych analizach okazało się, że nie jest to wcale tak oczywiste. Istnieje wiele organizacji, które skutecznie prowadzą działania edukacyjne w oparciu o pomieszczenia współpracujących szkół lub instytucji, same utrzymując jedynie biuro koordynacyjne. Jednocześnie funkcjonują struktury dysponujące własnymi pomieszczeniami z bogatym wyposażeniem, używające nazw ośrodków edukacji ekologicznej, których aktywność leży znacznie poniżej posiadanego potencjału, niedorównując „wirtualnym” ośrodkom ani ofertą, ani jakością działań.

W tej sytuacji nieodpowiednie byłoby odmawiać komukolwiek miana ośrodka edukacji ekologicznej tylko dlatego, że nie posiada własnej sali wykładowej, lub automatycznie przydzielać je komuś tylko ze względu na posiadanie bogato wyposażonej infrastruktury.

Podobne wątpliwości wiążą się z oceną lokalizacji – walczą ze sobą dwie koncepcje: czy preferowane powinny być ośrodki położone na obszarach wiejskich czy w miastach. W Niemczech panuje przekonanie, że ośrodki edukacji ekologicznej powinny być położone poza miastem, miejskie dzieci powinny przy okazji zajęć w ośrodkach mieć możliwość oderwania się od huku aglomeracji, aby na łonie natury kontemplerować piękno przyrody. Francuskie priorytety są zgoła odmienne – tam panuje przekonanie, że punktowane powinny być ośrodki w dużych miastach, z powodu większej dostępności dla wszystkich zainteresowanych, lepszego kontaktu z ludźmi wywierającymi największy wpływ na środowisko. Zajęcia terenowe mogą však być organizowane również przez ośrodki miejskie w formie wyjazdowej, w dzisiejszych czasach nie stanowi to większego problemu. W kontekście dwóch odmiennych koncepcji wydaje się, że kluczową sprawą jest po prostu dostępność ośrodka dla odbiorców oferty edukacyjnej, natomiast trudno jest jednoznacznie stwierdzić, które rozwiązanie lokalizacyjne jest lepsze – obydwa warianty mają swoje plusy i minusy zależne od warunków lokalnych i specyfiki działania ośrodka.

Niewątpliwie posiadanie własnej sali, biblioteki, wyposażenia jest ważne i powinno stanowić dodatkowe kryterium oceny ośrodka. Dostępne pomoce dydaktyczne, księgozbiór pomocny w bieżącej pracy oraz udostępniany ludziom z zewnątrz, dostępna sala, w której można zrobić nie tylko zajęcia edukacyjne ale również wewnętrzne spotkanie, na pewno powoduje podniesienie rangi ośrodka, kreuje lepszy wizerunek w otoczeniu zewnętrznym, w końcu zapewnia wygodniejszą pracę i komfort dla kadry i odbiorców oferty ośrodka. Tym niemniej nie jest to warunek konieczny prowadzenia efektywnych działań edukacyjnych, które ostatecznie są najważniejszym miernikiem jakości ośrodka.

4.1.2. Rynek i zapotrzebowanie

Czy ośrodek ma rację bytu, głosowanie odbywa się butami. W końcu to odbiorcy zadecydują, czy chcą skorzystać z oferty ośrodka, czy przyjdą na oferowane zajęcia lub włączą się w organizowane akcje. Będzie na to miała wpływ omawiana powyżej lokalizacja ośrodka, jego oferta, atrakcyjność działań. Jak każdy produkt rynkowy – również ośrodek edukacyjny musi znaleźć swoją niszę. Jednak obecnie w Polsce rynek jest tak wyposzczony, a sensownych ofert edukacyjnych jest tak mało, że na razie w krajowych warunkach są to dywagacje czysto teoretyczne. Praktycznie każda ekologiczna oferta edukacyjna skierowana do szkół spotyka się z szerokim zainteresowaniem. Sytuacja przypomina rynek z czasów poprzedniego systemu, gdzie każdy produkt szybko znajdował swojego nabywcę. Z punktu widzenia ośrodków jest to sytuacja dobra, trudno ją jednak określić jako normalną. Polskę daleko jeszcze np. do Francji, gdzie po kilkunastoletniej weryfikacji rynku z kilkuset ośrodków pozostało kilkadziesiąt najlepszych. W Polsce kilka najlepszych ośrodków walczy o przetrwanie, a rynkową lukę wykorzystują komercyjne firmy pod płaszczykiem ekologii, oferując swoje usługi pseudo-edukacyjne.

4.1.3. Koncepcja merytoryczno-dydaktyczna i wizja ośrodka

Ośrodek musi mieć ofertę dostosowaną do zapotrzebowania grupy odbiorców, do której skierowane są działania informacyjne czy promocyjne – osoby decydujące o charakterystyce ośrodka muszą mieć wizję tego, czym ośrodek ma być: czy ma działać na potrzeby okolicznych szkół, czy lokalnej społeczności w mieście, czy może ma być ośrodkiem aktywizującym tereny wiejskie lub „zieloną szkołą” przyjmującą grupy z całego kraju. Dobór tematyki oferty ma jednakowo kluczowe znaczenie – czy pójść w wyspecyfikowany temat, np. proekologiczną energię, czy też zająć się edukacją ekologiczną w szerokim tego słowa znaczeniu, oferując szeroki wachlarz tematów. Jeżeli chcemy zająć się tylko i wyłącznie tematyką odpadów działając lokalnie, może się okazać, że szybko obsłużymy wszystkich naszych „klientów” i w krótkim czasie zostaniemy bez pracy. Natomiast jeżeli wybrany wąski temat będzie prezentowany w dużej aglomeracji np. na poziomie gimnazjum, może się okazać, że pomimo wąskiej specjalności i powtarzalności tematów mamy zapewnionych ciągle nowych odbiorców na wiele lat.

4.1.4. Grupa docelowa

W zależności od tego, jaką mamy wizję ośrodka, kluczowym jest odpowiedni dobór grupy docelowej. Każda ma swoją specyfikę: przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły średnie i wyższe, nauczyciele i uczniowie, rolnicy, przedsiębiorcy, osoby starsze, klienci sklepów, samorządy, spółdzielnie mieszkaniowe, lokalny biznes, itd. Najczęściej oferta skierowana do wszystkich jest mało wyrazista i mało skuteczna, chociaż w początkowej fazie funkcjonowania ośrodka może być użyteczna jako narzędzie badania zapotrzebowania rynku.

4.1.5. Oferta programowa

Ośrodek edukacji ekologicznej, aby zasłużyć na swoje miano, powinien mieć opracowaną i dopracowaną ofertę dostępną w sposób ciągły. Realizacja projektów, z których każdy ma inny temat, krótki okres trwania, brak kontynuacji, nie czyni z działalności realizującej jej organizacji czy instytucji ośrodka edukacji ekologicznej, choćby miała niewiadomo jakie zaplecze lokalowe, wyposażenie i ambicje. Ośrodek edukacji ekologicznej to coś więcej niż pakiet zmieniających się ciągle projektów. Co wcale nie znaczy że oferta powinna być niezmienna, stagnacja jest równie zabójcza jak dynamiczny chaos. Stała oferta dostosowana do profilu ośrodka i zapotrzebowania grupy docelowej powinna się zmieniać, wzbogacać o nowe elementy, rozwijać, dostosowując się do zmieniającej rzeczywistości i nowych wyzwań.

4.1.6. Formy działania, personel

Od specyfiki oferty, możliwości i zaplecza ośrodka zależą formy działania. Szkolenia dla nauczycieli będą łatwiejsze do zorganizowania, kiedy dysponujemy własną salą szkoleniową, zajęcia z uczniami można z powodzeniem robić w macierzystych szkołach, zajęcia terenowe będą atrakcyjne, gdy w pobliżu znajdują się ścieżki przyrodnicze lub po prostu odpowiednie otoczenie, edukacja konsumencka najlepiej się sprawdzi w dużym mieście, happeningi można organizować praktycznie wszędzie.

Do zapewnienia odpowiedniej jakości zajęć, szkoleń, działań ośrodka konieczna jest dobrze przygotowana i zmotywowana kadra. Zatrudnieni na stałe pracownicy merytoryczni, np. nauczyciele, wcale nie muszą się okazać bardziej skuteczni niż zatrudniani na umowę-zlecenie studenci ostatnich lat lub absolwenci pedagogiki, botaniki czy ochrony środowiska.

Prowadząc zajęcia od czasu do czasu mają więcej energii, świeże podejście do tematu, większą motywację. Nie są również tak obciążający finansowo jak etatowa kadra. Natomiast zaletą nauczycieli na etacie (niekoniecznie całym) jest niewątpliwie ich dyspozycyjność i praktyczne doświadczenie w pracy dydaktycznej.

4.1.7. Rozwój ośrodka

Utworzenie, funkcjonowanie i rozwój ośrodka jest uzależniony od zdolności menażerskich podmiotu prowadzącego, kwalifikacji kadry, innowacyjności i motywacji pracowników, dostępnych środków. Najczęściej wskazywaną barierą jest ten ostatni czynnik, jednak wiele dowodów wskazuje na to że nie pieniądze stanowią największy problem. Trudno jest skompletować zespół ludzi o kwalifikacjach na tyle wysokich, aby potrafili zapewnić wysoki poziom oferty dydaktycznej ośrodka, utrzymać dobry przekaz informacyjny i promocyjny wśród odbiorców, potrafili skutecznie pozyskiwać środki na rozwój działalności. A tych jest sporo. Krajowe środki, ustawowo zapewnione z celowych funduszy ochrony środowiska, są trudno dostępne lub mało przydatne z powodu na niedostosowanie kryteriów konkursów i kwalifikowalności wydatków do prawdziwych potrzeb ośrodków. Natomiast dostępne od niedawna w Polsce środki europejskie dają spore możliwości, chociaż wymagają zmiany podejścia do edukacji ekologicznej – nie jako sztuki samej w sobie, ale postrzegania jej jako komponentu pro-rozwojowego regionu lub kraju (więcej o tej problematyce na stronach www.eko.podlasie.pl/fundusze).

Z perspektywy planowania wykorzystania środków unijnych konieczne jest również zadbanie o miejsce edukacji ekologicznej w dokumentach strategicznych na poziomie lokalnym (gminne plany ochrony środowiska), regionalnym (wojewódzkie plany ochrony środowiska, strategie rozwoju województw, regionalne plany operacyjne) i krajowym (Narodowy Plan Rozwoju, Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego, sektorowe programy operacyjne). Aby to zapewnić, konieczne jest aktywne włączenie się w proces tworzenia i konsultacji tych dokumentów oraz lobbing na rzecz edukacji ekologicznej wśród decydentów.

4.2. JAK OCENIAĆ OŚRODKI EDUKACJI EKOLOGICZNEJ – PROPOZYCJA STANDARDÓW

4.2.1. Założenia

- Proponowane standardy mogą i powinny służyć istniejącym ośrodkom edukacji ekologicznej do samooceny, inicjatorom nowych ośrodków edukacji ekologicznej powinny zaś stanowić podpowiedź i wskaźnik kierunku rozwoju. Funduszom ochrony środowiska wszystkich szczebli oraz innym podmiotom finansującym edukację ekologiczną mogą służyć jako narzędzie opiniowania i weryfikacji ośrodków edukacji ekologicznej.
- Opracowano jeden system opiniowania ośrodka edukacji ekologicznej, który może być stosowany do badania jakości ośrodków różnego rodzaju, prowadzonych w różnych układach formalno-prawnych (przez organizacje pozarządowe, samorządy, parki krajobrazowe, parki narodowe, nadleśnictwa i inne), ponieważ z punktu widzenia odbiorcy nie ma znaczenia, kto administruje ośrodkiem.
- Ocenie poddane są elementy i obszary charakterystyczne dla wszystkich rodzajów ośrodków (miejskie, pobytowe, terenowe), ukazujące ośrodek przekrojowo w różnych aspektach jego działalności.
- Proponowane definicje i standardy są efektem pracy zespołu praktyków zajmujących się od lat edukacją ekologiczną w różnych konfiguracjach organizacyjnych i formalno-prawnych. Dołożono wszelkich starań, aby proponowany sposób oceny odzwierciedlał wszystkie kluczowe sfery ważne dla współczesnego odbiorcy działań ośrodka, stąd też oprócz zagadnień ściśle merytorycznych związanych z dydaktyką, pojawiają się aspekty związane z organizacją, promocją i innymi czynnikami istotnymi z punktu widzenia odbiorcy.

4.2.2. Definicje

Zostały one wypracowane przez Grupę Roboczą i stanowią efekt wielu dyskusji i kompromisów pomiędzy różnymi stanowiskami. Z punktu widzenia praktyków wywodzących się z instytucji i organizacji o różnych formach prawnych, są to definicje najbardziej dostosowane do obecnej rzeczywistości edukacji ekologicznej w Polsce.

Ośrodek edukacji ekologicznej to miejsce i zespół działań na rzecz kształtowania powszechnej świadomości ekologicznej, prowadzonych w sposób ciągły według określonej oferty edukacyjnej.

Oferta edukacyjna to dostępny w formie pisemnej (wydruk lub forma elektroniczna) zakres oferowanych przez ośrodek form edukacyjnych, zawiera przede wszystkim tematy, grupy docelowe, czas trwania, miejsce realizacji.

Program edukacyjny jest to spójny tematycznie zespół różnorodnych działań prowadzonych w celu uzyskania określonego efektu edukacyjnego. Program edukacyjny ma określony cel, zadania, odbiorcę oraz metodykę. Posiada własną specyfikę, która pozwala na jego wyodrębnienie z całości prowadzonych przez ośrodek działań. Ten sam program edukacyjny może być realizowany przez różne ośrodki, szkoły i instytucje, ponieważ zawiera wytyczne co do jego wdrażania.

Koszt merytoryczny osobogodzinny jest to stosunek sumy kosztów merytorycznych ośrodka edukacji ekologicznej (a więc koszty zatrudnienia nauczycieli, materiałów wykorzystanych podczas zajęć, wynajmu sali, sprzętu, z wyłączeniem kosztów operacyjnych takich jak dowóz uczniów na zajęcia, noclegi i wyżywienie) do liczby osobogodzin przeszkolonych w ciągu roku.

Koszt administracyjny osobogodzinny jest to stosunek sumy kosztów administracyjnych ośrodka edukacji ekologicznej (a więc koszty czynszu, energii elektrycznej, ogrzewania, rozmów telefonicznych, internetu, księgowości, sprzątaczk, sekretariatu, jeśli jest przyporządkowany wyłącznie do ośrodka) do liczby osobogodzin przeszkolonych w ciągu roku.

4.2.3. Kryteria

Warunkiem ubiegania się o miano „ośrodka edukacji ekologicznej” jest spełnienie trzech pierwszych kryteriów stanowiących warunek konieczny. Jeśli odpowiedzi są pozytywne, można kontynuować opiniowanie ośrodka przy pomocy kryteriów szczegółowych.

KRYTERIA PODSTAWOWE
Ośrodek posiada ofertę edukacyjną.
Ośrodek prowadzi edukację w sposób ciągły i zorganizowany.
Ośrodek posiada stronę internetową. Na stronie dostępna jest oferta ośrodka i raporty z działalności.
KRYTERIA SZCZEGÓŁOWE
Oferta edukacyjna
Oferta ośrodka jest aktualizowana i rozwijana.
Oferta skierowana jest do różnych grup odbiorców.
Ośrodek korzysta z własnych programów edukacyjnych.
W ośrodku wykorzystywane są różnorodne metody dydaktyczne, w tym interaktywne.
Kadra*
Ośrodkiem kieruje koordynator, który posiada doświadczenie i fachową wiedzę.
Ośrodek dysponuje kadrami pomocniczą: osoby odbywające służbę zastępczą, wolontariusze, praktykanci.
Działalność i doświadczenie
Ośrodek tworzy i rozwija własne materiały dydaktyczne.
Ośrodek organizuje szkolenia i konferencje tematyczne.
Prowadzone są akcje i kampanie edukacyjno-ekologiczne.
Ośrodek prowadzi działalność wydawniczą.
Ośrodek organizuje wystawy bądź prowadzi muzeum.
Finansowanie
W ciągu ostatnich 2 lat ośrodek korzystał z:
- samorządowych środków finansowych,
- środków WFOŚiGW,
- krajowych środków publicznych,
- środków przedakcesyjnych,
- poakcesyjnych środków pomocowych Unii Europejskiej,
- zagranicznych (próce europejskich) środków pomocowych,
- środków prywatnych/darowizn,
- środków własnych (działalność gospodarcza albo odpłatna działalność statutowa).
Aktywność i rozwój ośrodka
Ośrodek jest członkiem innych związków/organizacji/sieci.
Ośrodek sięga po nowe źródła finansowania.
Prowadzone są partnerskie projekty.
Skuteczność pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych (mierzona procentem wniosków, które uzyskały dofinansowanie, w stosunku do wniosków złożonych) wynosi powyżej 60%.
Prowadzona jest ewaluacja działań ośrodka.
Widoczne są efekty rozwoju ośrodka (np. nowi odbiorcy, większy zasięg działania, nowe tematy i programy, wyposażenie).
Ośrodek jest obecny w strategicznych dokumentach.
Komunikacja i promocja
Ośrodek jest oznakowany: posiada widoczną tablicę informacyjną z nazwą ośrodka i mapę dojazdu na stronie internetowej.
Do ośrodka/miejsca prowadzenia zajęć można dojechać publicznymi środkami transportu.
Ośrodek posiada stałe łącze internetowe.
Ośrodek dysponuje faxem.
Ośrodek posiada kserokoparkę.
Ośrodek posiada stałe godziny otwarcia (minimum 40 godzin w tygodniu).
Przedstawiciele ośrodka posługują się wizytówkami.
Możliwy jest kontakt z ośrodkiem w języku angielskim.
Możliwy jest kontakt z ośrodkiem w dodatkowym języku obcym.
Ośrodek posiada broszury/ulotki bądź inne materiały promujące jego działalność.

Ośrodek posiada numer telefonu, pod który bez trudu można się dozwonić, oraz adres mailowy, pod którym na bieżąco można się komunikować.

Dobry przykład

Na terenie ośrodka prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów.

W ośrodku wykorzystuje się papier makulaturowy.

Na terenie ośrodka korzysta się z opakowań szklanych (talerze, kubki).

W ośrodku prowadzone są aktywne działania na rzecz oszczędzania wody i energii.

Ośrodek ma podpisaną kartę etyczną NGO lub inny kodeks postępowania etycznego.

INFORMACJE DODATKOWE

Ośrodek prowadzi działalność o zasięgu: lokalnym, regionalnym, ogólnopolskim, europejskim, ponad europejskim (*niepotrzebne skreślić*).

Ośrodek prowadzi działania wspólnie z (*proszę wymienić*).

Proszę podać liczbę zrealizowanych programów edukacyjnych i ich nazwy.

Czy wszystkie prowadzone zajęcia są nieodpłatne dla uczestników?

Czy ośrodek jest zdolny do samofinansowania?

Proszę podać koszt merytoryczny osobogodziny oraz informację, w jaki sposób zapewniona zostaje atrakcyjność przekazu podczas zajęć.**

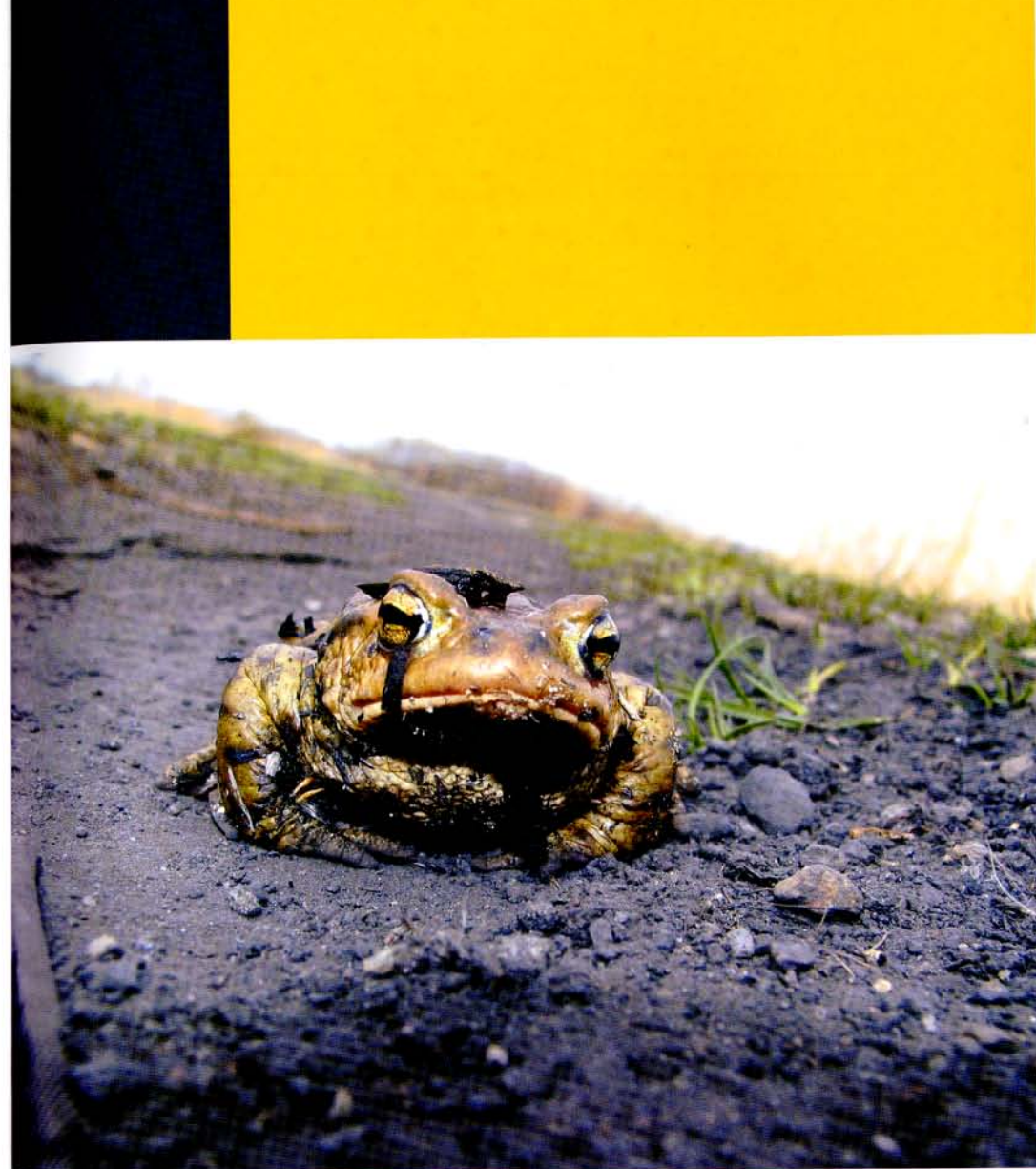
Jeśli możliwe jest wyodrębnienie kosztów administracyjnych przypadających na ośrodek, proszę podać koszt administracyjny osobogodziny.**

Proszę podać procent wydatków administracyjnych w budżecie.

* Przeprowadzono dyskusję na temat kadry pedagogicznej: czy modelowy ośrodek powinien na stałe zatrudniać nauczyciela, czy też lepiej wynajmować go na konkretne potrzeby. Każda z form ma swoje plusy i minusy, które się równoważą, dlatego też zaniechano ujęcia wśród kryteriów pytania o formę zatrudnienia nauczyciela, przyjąwszy, że ośrodek posiadający ofertę i prowadzący edukację ekologiczną w sposób ciągły i zorganizowany wypracował metodę optymalną dla swojej specyfiki.

** Należy powstrzymać się przed prostą oceną ośrodka na podstawie kosztu merytorycznego/administracyjnego osobogodziny. Należy zadać dodatkowe pytania uzupełniające. Można zminimalizować koszt merytoryczny osobogodziny poprzez zatrudnienie tańszych, a więc z reguły niższej klasy pedagogów, poprzez zaniechanie korzystania z materiałów dydaktycznych czy rezygnację z wynajmu rzutnika do wyświetlenia filmu. Koszt merytoryczny osobogodziny będzie niski, ale zajęcia – mało atrakcyjne. W przypadku kosztów administracyjnych, zazwyczaj są one przypisane do prowadzenia kilku działań, nie tylko prowadzenia ośrodka, i trudno jest wyselekcjonować, jaka ich część przypada na ośrodek. W związku z tym zaleca się daleko posuniętą ostrożność w posługiwaniu się powyższymi wskaźnikami. W każdym wypadku należy uzupełnić dane o dodatkowe informacje: czy uczniowie korzystają z materiałów dydaktycznych, jak zapewniona zostaje atrakcyjność formy przekazu, itp.

Planowana jest kontynuacja prac Grupy Roboczej w kierunku nadania wagi poszczególnym elementom i kryteriom oceny ośrodka przy wykorzystaniu techniki porównań binarnych. Wyniki prac zostaną opublikowane na stronie internetowej www.eko.podlasie.pl/fundusze.

W zmaganiu się z czasem w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości nie sposób poruszać się po gąszczu aktów prawnych, które to przecież określają granice działania i ustalają prawa i obowiązki organizacji pozarządowych, funduszy ochrony środowiska, podmiotów i instytucji, wreszcie całego społeczeństwa. Tymczasem pojedynczy zapis w akcie prawnym o randze wojewódzkiej może stanowić o „być albo nie być” ośrodka edukacji ekologicznej. Naturalnie, sam zapis nie jest wystarczający, bowiem do skutecznego jego wdrożenia potrzebne są chęci, mobilizacja, pieniądze i ktoś, kto się tym zajmie. Jednak znajomość przepisów prawnych pozwala na domaganie się ich respektowania i wdrażania. A z tym w Polsce bywa póki co bardzo różnie.

W niniejszym rozdziale przywołano zapisy aktów prawnych o randze od międzynarodowej poprzez państwową do wojewódzkiej, których przestrzeganie w znacznym stopniu poprawiłoby świadomość ekologiczną społeczeństwa. W dokumentach o dużym stopniu ogólności (np. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej lub Projekt Narodowego Planu Rozwoju) są to elementy związane ze zrównoważonym rozwojem, edukacją ekologiczną, społeczeństwem obywatelskim, partnerstwem publiczno-prywatnym oraz ekonomią społeczną. W specyficznych dokumentach środowiskowych skoncentrowano się na zapisach nawiązujących do edukacji ekologicznej i ośrodków edukacji ekologicznej. Wszystkie akty prawne zostały zacytowane w dosłownym brzmieniu.

5.1. USTAWY

5.1.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

KONSTYTUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Art. 5.

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 12.

Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji.

Art. 68.

Władze publiczne są obowiązane do zwalczania chorób epidemicznych i zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska.

Art. 74.

1. Władze publiczne prowadzą politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom.

2. Ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych.

3. Każdy ma prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska.

4. Władze publiczne wspierają działania obywateli na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska.

Art. 86.

Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

5.1.2. Prawo ochrony środowiska

USTAWA PRAWO OCHRONY ŚRODOWISKA z dnia 27 kwietnia 2001 r.

Tytuł I

Przepisy ogólne

Dział VIII

Edukacja ekologiczna, badania z zakresu ochrony środowiska oraz reklama

Art. 77.

1. Problematykę ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju uwzględnia się w podstawach programowych kształcenia ogólnego dla wszystkich typów szkół.

2. Obowiązek, o którym mowa w ust. 1, obejmuje również organizatorów kursów prowadzących do uzyskania kwalifikacji zawodowych.

Art. 78.

Środki masowego przekazu są obowiązane kształtować pozytywny stosunek społeczeństwa do ochrony środowiska oraz popularyzować zasady tej ochrony w publikacjach i audycjach.

Art. 79.

Organy administracji, instytucje koordynujące oraz kierujące działalnością naukową i naukowo-badawczą, a także szkoły wyższe, placówki naukowe i naukowo-badawcze, obejmujące swym zakresem działania dziedzinę nauki lub dyscypliny naukowe wiążące się z ochroną środowiska, są obowiązane uwzględniać w ustalanych programach oraz w swej działalności badania dotyczące zagadnień ochrony środowiska i badania te rozwijać.

Art. 80.

Reklama lub inny rodzaj promocji towaru lub usługi nie powinny zawierać treści propagujących model konsumpcji sprzeczny z zasadami ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju, a w szczególności wykorzystywać obrazu dzikiej przyrody do promowania produktów i usług negatywnie wpływających na środowisko przyrodnicze.

Dział II

Instytucje ochrony środowiska

Rozdział 4

Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Art. 400.

1. Na zasadach określonych ustawą działają Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, zwany dalej Narodowym Funduszem, wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zwane dalej wojewódzkimi funduszami, powiatowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zwane dalej powiatowymi funduszami, oraz gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zwane dalej gminnymi funduszami.

Art. 405.

Środki funduszy przeznacza się na finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej w celu realizacji zasady zrównoważonego rozwoju.

Art. 406.

Środki gminnych funduszy przeznacza się na:

1) edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju, (...).

Art. 407.

Środki powiatowych funduszy przeznacza się na wspomaganie działalności, o której mowa w art. 406 pkt 1-11 (...).

Art. 408.

Działalność, o której mowa w art. 406 i 407, może być finansowana przez przyznawanie dotacji.

Art. 409.

Środki wojewódzkich funduszy przeznacza się na wspomaganie działalności, o której mowa w art. 406 pkt 1-11 (...) oraz na dofinansowywanie:

8) innych zadań służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikających z zasady zrównoważonego rozwoju, ustalonych w planach działalności wojewódzkich funduszy, w tym realizacji programów ochrony środowiska.

Art. 410.

1. Środki Narodowego Funduszu przeznacza się na wspomaganie działalności, o której mowa w art. 406 pkt 1-11 (...) oraz na:

4) realizację kompleksowych programów badawczych, rozwojowych i wdrożeniowych służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej oraz programów edukacji ekologicznej.

5) wspomaganie realizacji wojewódzkich i ponadwojewódzkich programów ochrony środowiska.

5.1.3. Ustawa o systemie oświaty

USTAWA O SYSTEMIE OŚWIATY z dnia 7 września 1991 r.

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. System oświaty zapewnia w szczególności:

11) upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży wiedzy o zasadach zrównoważonego rozwoju oraz kształtowanie postaw sprzyjających jego wdrażaniu w skali lokalnej, krajowej i globalnej (...).

5.1.4. Ustawa o działalności pożytku publicznego

USTAWA O DZIAŁALNOŚCI POŻYTKU PUBLICZNEGO I O WOLONTARIACIE z dnia 24 kwietnia 2003 r.

Dział I

Przepisy ogólne

Art. 4. 1. Sfera zadań publicznych, o której mowa w ustawie, obejmuje zadania w zakresie:

15) ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego (...).

5.1.5. Ustawa o ochronie przyrody

USTAWA O OCHRONIE PRZYRODY z dnia 16 października 1991 r.

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 3.

Ochrona przyrody jest obowiązkiem każdego obywatela, organów administracji publicznej, a także jednostek organizacyjnych oraz osób prawnych i fizycznych prowadzących działalność wpływającą na przyrodę.

1. Popularyzowanie ochrony przyrody jest obowiązkiem organów administracji publicznej, instytucji naukowych i oświatowych, a także publicznych środków masowego przekazu.
2. Szkoły wszystkich stopni są zobowiązane objąć programami nauczania zagadnienia ochrony przyrody.

5.1.6. Ustawa o lasach

USTAWA O LASACH z dnia 28 września 1991 r.

Art. 13b.

1. W celu promocji trwale zrównoważonej gospodarki leśnej oraz ochrony zasobów przyrody w lasach Dyrektor Generalny może, w drodze zarządzenia, ustanawiać leśne kompleksy promocyjne.
2. W skład leśnych kompleksów promocyjnych wchodzi lasy będące w zarządzie Lasów Państwowych. Do leśnych kompleksów promocyjnych mogą być włączane lasy innych właścicieli, na ich wniosek.
3. Leśne kompleksy promocyjne są obszarami funkcjonalnymi o znaczeniu ekologicznym, edukacyjnym i społecznym, dla których działalność określa jednolity program gospodarczo-ochronny, opracowywany przez właściwego dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych.
4. Dla każdego leśnego kompleksu promocyjnego Dyrektor Generalny powołuje radę naukowo-społeczną, do której należy inicjowanie oraz ocena realizacji działań podejmowanych w leśnym kompleksie promocyjnym.

5.1.7. Ustawa o dostępie do informacji publicznej

USTAWA O DOSTĘPIE DO INFORMACJI PUBLICZNEJ z dnia 6 września 2001 r.

Rozdział 1 Przepisy ogólne

Art. 2.

1. Każdemu przysługuje, z zastrzeżeniem art. 5, prawo dostępu do informacji publicznej, zwane dalej „prawem do informacji publicznej”.

Art. 3.

1. Prawo do informacji publicznej obejmuje uprawnienia do:

- 1) uzyskania informacji publicznej, w tym uzyskania informacji przetworzonej w takim zakresie, w jakim jest to szczególnie istotne dla interesu publicznego,
- 2) wglądu do dokumentów urzędowych,
- 3) dostępu do posiedzeń kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów.

2. Prawo do informacji publicznej obejmuje uprawnienie do niezwłocznego uzyskania informacji publicznej zawierającej aktualną wiedzę o sprawach publicznych.

Art. 4.

1. Obowiązane do udostępniania informacji publicznej są władze publiczne oraz inne podmioty wykonujące zadania publiczne, w szczególności:

- 1) organy władzy publicznej,
- 2) organy samorządów gospodarczych i zawodowych,
- 3) podmioty reprezentujące zgodnie z odrębnymi przepisami Skarb Państwa,
- 4) podmioty reprezentujące państwowe osoby prawne albo osoby prawne samorządu terytorialnego oraz podmioty reprezentujące inne państwowe jednostki organizacyjne albo jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego,
- 5) podmioty reprezentujące inne osoby lub jednostki organizacyjne, które wykonują zadania publiczne lub dysponują majątkiem publicznym, oraz osoby prawne, w których Skarb Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub samorządu gospodarczego albo zawodowego mają pozycję dominującą w rozumieniu przepisów o ochronie konkurencji i konsumentów.

5.2.1. Polityka Ekologiczna Państwa

POLITYKA EKOLOGICZNA PAŃSTWA z maja 1991 r.

Uznaje się, że edukacja środowiskowa powinna być realizowana nie tylko poprzez zinstytucjonalizowane wprowadzenie kolejnych przedmiotów do programów nauczania. Polityka ekologiczna państwa w tym zakresie będzie znajdowała również wyraz w popieraniu niekonwencjonalnych a efektywnych działań edukacyjno-informacyjnych, adresowanych do poszczególnych środowisk. Przyjmuje się, iż jest to jeden z najskuteczniejszych sposobów inwestowania w zmiany świadomości ekologicznej społeczeństwa. Zmiany te zaś są traktowane jako podstawa powodzenia i akceptacji społecznej przemian ukierunkowanych na ekorozwój.

Głównym celem edukacji środowiskowej będzie zmiana postaw społeczeństwa wobec środowiska otaczającego człowieka, poprzez wytworzenie właściwych relacji: człowiek – przyroda – środowisko oraz podnoszenie poziomu jego świadomości w tym zakresie.

Nadrzędny cel realizowany będzie poprzez systematyzowanie i wzbogacanie wiedzy na temat: relacji człowiek-przyroda-środowisko, funkcjonowania środowiska przyrodniczego oraz zagrożeń stwarzanych przez działalność jednostek, grup społecznych, podmiotów gospodarczych i daleko idących skutków tych działań. Propagowane formy zachowań powinny być zdominowane informacjami na temat możliwości uniknięcia takich zagrożeń oraz sposobów zabezpieczania się przed ich negatywnym oddziaływaniem. Istotną formą kształtowania postawy proekologicznej powinno być rozwijanie wrażliwości na problemy środowiska i jego ochrony oraz stymulowanie pozytywnych działań na jego rzecz. Edukacja środowiskowa powinna być jedną z form procesu wychowawczego.

Pozytywny i odpowiedzialny stosunek do przyrody powinien stać się (trwałym) elementem systemu wartości każdego człowieka. Rozwinięty zostanie program edukacji środowiskowej adresowany do szerokich kręgów społeczeństwa, wykorzystujący różne metody i środki oddziaływania.

W zakresie edukacji formalnej:

- będzie tworzony system edukacji ekologicznej na wszystkich poziomach kształcenia w różnych typach szkół poprzez nasycenie treściami ekologicznymi programów nauczania wszystkich przedmiotów obowiązujących i sukcesywne tworzenie sieci nauczania fakultatywnego;
- wspierane będą merytorycznie oraz finansowo, ze środków funduszy celowych, szkoły o profilu ekologicznym, posiadające własne programy autorskie oraz programy pomaturalne i policealne, kształtujące specjalistów w zakresie ochrony środowiska;
- prowadzone będzie doskonalenie zawodowe nauczycieli w zakresie ochrony środowiska poprzez współdziałanie i wspieranie różnych form tego kształcenia.
- W zakresie edukacji nieformalnej:
- współdziałanie z instytucjami i organizacjami zajmującymi się edukacją środowiskową;
- współpracę w tym zakresie z organizacjami zagranicznymi;
- współpracę z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi pod kątem ustalania form i kierunków działania w podnoszeniu świadomości i aktywizacji społeczeństwa na rzecz ochrony środowiska oraz wspieranie ich działań;
- wspieranie inicjatyw na rzecz rozwijania świadomości ekologicznej, poprzez organizację i współudział w ekologicznych konferencjach naukowych, seminariach, szkoleniach, kursach, olimpiadach, konkursach i imprezach artystycznych propagujących treści z zakresu ekologii i ochrony środowiska;
- prowadzenie doskonalenia zawodowego nauczycieli w zakresie ochrony środowiska poprzez współdziałanie i wspieranie (merytoryczne, organizacyjne i finansowe) różnych form tego kształcenia;
- inicjowanie, we współpracy z różnymi resortami, wojewodami i organami gmin, doskonalenia zawodowego kadry specjalistycznej (także pracowników administracji rządowej i samorządowej oraz dziennikarzy) w zakresie ochrony środowiska w kraju i za granicą;

- koordynowanie szkoleń pod kątem merytorycznego ich przygotowania oraz współdziałanie z ośrodkami szkoleniowymi;
- rozwijanie bazy edukacji środowiskowej w oparciu o sieć centrów terenowych (m.in. w parkach narodowych) wyposażonych w specjalistyczną literaturę, podręczniki, filmy i inne pomoce dydaktyczne zapewniające bezpośredni kontakt z zagadnieniami ekologii i ochrony środowiska;
- udział w realizacji i programowaniu filmów dokumentalnych, programów, widowisk, audycji radiowych i materiałów propagandowych o tematyce ekologicznej we współpracy z TVP, radiem, prasą (codzienną i specjalistyczną, wydawnictwami filmowymi, agencjami artystycznymi, redakcjami i wydawnictwami (także prywatnymi));
- podejmowanie działań zmierzających do współpracy z Kościołami i Związkami Wyznaniowymi w zakresie kształtowania postaw proekologicznych;
- podejmowanie działań organizacyjnych zmierzających do usprawnienia i upowszechnienia edukacji środowiskowej poprzez powołanie Krajowego Centrum Edukacji Ekologicznej, które ma spełniać funkcję informacyjną, inicjatorską i koordynacyjną.

5.2.2. II Polityka Ekologiczna Państwa

II POLITYKA EKOLOGICZNA PAŃSTWA z czerwca 2000 r.

Rozdział III. Cele polityki ekologicznej w zakresie jakości środowiska

3.7. Różnorodność biologiczna i krajobrazowa

112. Działania mające na celu ochronę różnorodności biologicznej na poziomie krajowym powinny zmierzać do poprawy ochrony naturalnego dziedzictwa przez:

- propagowanie wiedzy ekologicznej, zagadnień ochrony ekosystemów, naturalnych siedlisk i gatunków, ochrony krajobrazu, kształtowanie norm zachowań sprzyjających ochronie różnorodności biologicznej,
- zainteresowanie i włączenie w działania na rzecz ochrony przyrody całego społeczeństwa i poszczególnych grup społecznych,
- przygotowanie odpowiednich programów edukacyjnych i stworzenie możliwości ich wdrożenia (...).

114. Konkretnie działania podejmowane na różnych szczeblach i w różnych resortach w perspektywie średniookresowej (do 2010 r.) powinny obejmować:

c/ w dziedzinie edukacji:

- działania na rzecz wzrostu świadomości ekologicznej i kształtowania opinii społeczeństwa oraz władz szczebla lokalnego; promowanie zagadnień różnorodności biologicznej poprzez krajowe i lokalne szkolenia i kampanie informacyjne, poprawa komunikacji społecznej w zakresie zrozumienia celów i skutków ochrony różnorodności biologicznej,
- propagowanie umiarkowanego użytkowania zasobów biologicznych i praktyk oszczędnego i rozsądnego gospodarowania, tak by nie niszczyć zasobów przyrody ponad niezbędne potrzeby zgodnie z zasadami trwałego i zrównoważonego rozwoju, wskazywanie na lokalne korzyści z zachowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej,
- prowadzenie wymiany informacji z zakresu ochrony różnorodności biologicznej i międzynarodowej współpracy naukowej.

Rozdział IV. Narzędzia i instrumenty polityki ekologicznej

4.6. Dostęp do informacji, udział społeczeństwa, edukacja ekologiczna

161. Podjęte zostaną niezbędne rozwiązania prawne, organizacyjne i finansowe dla stworzenia w urzędach administracji publicznej sprawnego systemu udostępniania i upowszechniania informacji oraz umożliwiania skutecznego udziału społeczeństwa w ochronie środowiska, zgodnego z projektem ustawy o postępowaniu w sprawie ocen oddziaływania na środowisko (...).

162. (...) Opracowane zostaną, w formie wytycznych, klarowne reguły udziału przedstawicieli pozarządowych organizacji ekologicznych w radach nadzorczych funduszy ekologicznych, ciałach doradczych działających przy organach administracji różnych szczebli, komitetach sterujących powoływanych w związku z finansowaniem z funduszy publicznych różnych projektów. Opracowane zostaną, w formie wytycznych, klarowne reguły

udzielania wsparcia finansowego ze środków publicznych, w tym środków funduszy ekologicznych, dla społecznej aktywności w dziedzinie ochrony środowiska, w tym dla działalności organizacji ekologicznych.

163. Wspierane będą, w tym również finansowo, pozarządowe organizacje ekologiczne prowadzące nastawioną na promowanie ochrony środowiska działalność edukacyjną, informacyjną lub konsultacyjną dla społeczeństwa, a także organizacje współdziałające w kontroli i egzekwowaniu wymagań ochrony środowiska oraz upowszechniające system zarządzania środowiskowego. Zorganizowana zostanie działalność promocyjna i szkoleniowa dotycząca problematyki udostępniania i upowszechniania informacji oraz udziału społeczeństwa w ochronie środowiska. W szczególności będzie miała miejsce dalsza intensyfikacja działań wynikających z „Narodowej strategii edukacji ekologicznej” oraz jej programu wykonawczego.

5.2.3. Program Wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa

PROGRAM WYKONAWCZY DO II POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA NA LATA 2002–2010, listopad 2002

Rozdział 3. Narzędzia i instrumenty realizacyjne

3.4. Badania naukowe i postęp techniczny. Dostęp do informacji, edukacja ekologiczna i udział społeczeństwa

Ważnym uzupełnieniem zadań dotyczących rozwoju badań naukowych i postępu technicznego będzie też:

- podjęcie różnorodnych działań mających na celu zabezpieczenie w odpowiedniej wysokości funduszy na skuteczną i pełną realizację narodowego programu edukacji ekologicznej;

Przewidziane w programie przedsięwzięcia dotyczące dostępu do informacji, edukacji ekologicznej i udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz środowiska, obejmują zadania w zakresie:

- stworzenia uzgodnionych zasad współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi i społecznymi organizacjami ekologicznymi.

Uzupełnieniem tych zadań będzie, zgodnie z „Narodową strategią edukacji ekologicznej”, wsparcie finansowe, organizacyjne i techniczne udzielane przez instytucje publiczne działaniom edukacyjnym i promocyjnym realizowanym przez organizacje ekologiczne, usprawnianie przekazywania treści dotyczących środowiska i zrównoważonego rozwoju w ramach edukacji szkolnej o profilu ogólnym i zawodowym, a także rozwijanie edukacji ekologicznej przez placówki funkcjonujące przy jednostkach zarządzających cennymi przyrodniczo obszarami chronionymi (przede wszystkim parkami narodowymi i krajobrazowymi).

Tabela 21. Przedsięwzięcia w zakresie dostępu do informacji, edukacji ekologicznej i udziału społeczeństwa – przedsięwzięcia pozainwestycyjne

Zadania	Jednostka odpowiedzialna i jednostki współpracujące
2. Wypracowanie i wdrożenie zasad dotyczących udziału pozarządowych organizacji ekologicznych w działaniach administracji publicznej na rzecz środowiska	Ministerstwo Środowiska, organizacje pozarządowe
3. Dofinansowanie wybranych projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe zgodnie z obowiązującymi zasadami dofinansowania działań w dziedzinie edukacji ekologicznej	Ministerstwo Środowiska, fundusze ekologiczne
4. Stałe podejmowanie działań informacyjnych, promocyjnych i edukacyjnych w formie audycji i publikacji w środkach przekazu, kursów, szkoleń, wystaw, konkursów i zajęć plenerowych oraz imprez masowych	Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, pozostałe resorty, jednostki samorządu terytorialnego, administracja terenów cennych przyrodniczo, organizatorzy wypoczynku i turystyki, środki publicznego przekazu, organizacje pozarządowe
Razem przedsięwzięcia pozainwestycyjne 16,0	

POLITYKA EKOLOGICZNA PAŃSTWA NA LATA 2003–2006 Z UWZGLĘDNIENIEM PERSPEKTYWY NA LATA 2007–2010, grudzień 2002

Rozdział 1. Cele i zadania o charakterze systemowym

1.2. Aktywizacja rynku do działań na rzecz środowiska

A. Partnerstwo z biznesem

Działania:

- stworzenie stałych ciał konsultacyjnych skupiających przedstawicieli administracji ochrony środowiska i sfery biznesu (z możliwym udziałem przedstawicieli także innych działów administracji publicznej oraz związków zawodowych, organizacji ekologicznych i innych zainteresowanych organizacji społecznych), z zadaniem prowadzenia bieżącej dyskusji na temat funkcjonowania istniejących mechanizmów ochrony środowiska oraz propozycjami wprowadzenia nowych rozwiązań w tej dziedzinie;
- szkolenie kadr przedsiębiorstw w zakresie problematyki ochrony środowiska;
- promocja istniejącego znaku ekologicznego oraz opracowanie kryteriów przyznawania tego znaku dla większej liczby grup wyrobów; (...).

B. Kształtowanie postaw konsumentów

Działania:

- wprowadzenie problematyki bezpośredniego i pośredniego oddziaływania na środowisko przez sferę konsumpcji do podstaw programowych kształcenia we wszystkich typach szkół oraz programów szkoleń organizowanych przez pracodawców, instytucje publiczne i organizacje społeczne;
- włączenie prezentacji obejmujących oddziaływanie na środowisko zachowań konsumentów do oferty programowej środków przekazu oraz instytucji kultury i wypoczynku, przy możliwie szerokim zaangażowaniu do udziału w takich prezentacjach osób cieszących się wysoką społeczną popularnością i autorytetem oraz reprezentujących szanowane i poważane instytucje; (...).

1.5. Udział społeczeństwa. Edukacja ekologiczna, dostęp do informacji i poszerzanie dialogu społecznego

Skuteczna realizacja celów polityki ekologicznej państwa wymaga udziału w tym procesie wszystkich zainteresowanych podmiotów wywierających bezpośredni lub pośredni wpływ na sposób i intensywność korzystania ze środowiska, w tym również udziału obywateli. Aby udział ten był wystarczająco szeroki i przynosił oczekiwane efekty konieczne jest z jednej strony stymulowanie samej chęci takiego udziału, natomiast z drugiej – tworzenie sprzyjających warunków dla praktycznej realizacji tej potrzeby oraz dostarczanie wiedzy i umiejętności pomocnych w konkretnych działaniach.

Podstawowe znaczenie dla szerokiego, społecznego udziału w urzeczywistnianiu celów ekologicznych ma więc po pierwsze odpowiednia edukacja ekologiczna, a po drugie zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o środowisku oraz stworzenie instytucjonalnego zabezpieczenia dla wyrażania przez społeczeństwo swoich opinii i wpływania na podejmowane, istotne dla środowiska decyzje.

(...) Koniecznym uzupełnieniem tych zadań musi być jednak dalsze rozszerzanie współpracy instytucji publicznych z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi (nie tylko w kontekście rozwijania edukacji ekologicznej, ale również włączania organizacji pozarządowych w procedury konsultowania ważnych dla środowiska przedsięwzięć i decyzji, udziału przedstawicieli tych organizacji w kierowniczych gremiach niektórych publicznych instytucji działających w sferze środowiska oraz powierzania im realizacji konkretnych projektów prośrodowiskowych jeśli dysponują ku temu odpowiednim przygotowaniem i potencjałem), a także konsekwentna realizacja ustalonych prawem obowiązków instytucji publicznych w zakresie umożliwiania obywatelom i organizacjom społecznym udziału w procedurach oceny oddziaływania na środowisko zarówno konkretnych przedsięwzięć, jak i zamierzeń o charakterze strategii, planów i programów.

Działania:

- zapewnienie bieżącego udziału przedstawicieli pozarządowych organizacji ekologicznych w radach nadzorczych funduszy ekologicznych, ciałach doradczych i opiniotwórczych, komitetach nadzorujących;
- finansowanie projektów ekologicznych z funduszy publicznych, itp. (praca ciągła);
- wsparcie wybranych projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, w tym powierzanie tym organizacjom realizacji niektórych projektów inicjowanych przez instytucje publiczne (praca ciągła);
- realizacja przewidzianych prawem obowiązków w zakresie zapewniania społecznego udziału w procedurach oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięć, planów i programów (praca ciągła);

- zwiększenie udziału problematyki ekologicznej w podstawach programowych kształcenia we wszystkich typach szkół oraz rozwój szkoleń obejmujących zagadnienia środowiskowe organizowanych przez pracodawców, instytucje publiczne i organizacje społeczne (praca ciągła);
- powołanie i zapewnienie funkcjonowania stałych ciał konsultacyjnych zajmujących się problematyką ekologiczną, skupiających przedstawicieli administracji publicznej i sfery biznesu, z możliwym i pożądanym udziałem także przedstawicieli organizacji społecznych (powołanie – 2003 r., funkcjonowanie praca ciągła);
- realizacja prezentacji o treściach ekologicznych w ramach oferty programowej środków przekazu oraz instytucji kultury i wypoczynku (praca ciągła).

Rozdział 2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody

2.1. Podstawowe założenia

Niezbędna jest akceptacja społeczna dla działań na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego. Konieczna jest więc intensywna edukacja ekologiczna.

2.2. Ochrona przyrody i krajobrazu

B. Cele średniookresowe do 2010 r.

- podniesienie poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz władz szczebla lokalnego; między innymi poprzez promowanie zagadnień różnorodności biologicznej w ramach szkoleń i kampanii informacyjnych oraz poprawę komunikacji społecznej w zakresie zrozumienia celów i skutków ochrony różnorodności biologicznej – propagowanie umiarkowanego użytkowania zasobów biologicznych i praktyk oszczędnego i rozsądnego gospodarowania, tak by nie niszczyć zasobów przyrody ponad niezbędne potrzeby, a także wskazywanie na lokalne korzyści z zachowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

2.3. Ochrona i zrównoważony rozwój lasów

B. Cele średniookresowe do 2010 r.

- wdrażanie programów mających na celu podnoszenie świadomości społeczeństwa (w tym pracowników leśnictwa) w zakresie celów i korzyści trwałej i zrównoważonej gospodarki leśnej, rozwój edukacji i nauk leśnych.

C. Zadania na lata 2003-2006

Działania:

- wzmocnienie potencjału prowadzonego przez Lasy Państwowe „Centrum Informacyjnego Lasów Państwowych” oraz „Ośrodka Kultury Leśnej”, zwłaszcza w odniesieniu do tych ich zadań, które dotyczą edukacji ekologicznej i komunikacji społecznej (2004-2006); (...).

Rozdział 5. Przeciwdziałanie zmianom klimatu

5.2. Kierunki działań oraz cele krótkookresowe i średniookresowe

- poprawa systemu informacji i edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony klimatu.

Rozdział 6. Ocena realizacji polityki ekologicznej

6.2. Wskaźniki skuteczności polityki, oceny i raporty

- zakres i efekty działań edukacyjnych oraz stopień udziału społeczeństwa w procesach decyzyjnych;
- opracowanie i realizowanie przez grupy i organizacje pozarządowe projektów na rzecz ochrony środowiska.

5.2.5. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej

„PRZED EDUKACJĄ DO ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU” NARODOWA STRATEGIA EDUKACJI EKOLOGICZNEJ, WARSZAWA 2001

I. Zrównoważony rozwój a edukacja

3. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej

Strategia Edukacji Ekologicznej została przygotowana jako dokument, który identyfikuje i hierarchizuje główne cele edukacji środowiskowej, wskazując jednocześnie możliwości ich realizacji.

4. Cele Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej

1. Upowszechnianie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia, uwzględniając również pracę i wypoczynek człowieka, czyli objęcie permanentną edukacją ekologiczną wszystkich mieszkańców Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Wdrożenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej na wszystkich stopniach edukacji formalnej i nieformalnej.
3. Tworzenie wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów edukacji ekologicznej, stanowiących rozwinięcie Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej, a ujmujących propozycje wnoszone przez poszczególne podmioty realizujące projekty edukacyjne dla lokalnej społeczności.
4. Promowanie dobrych doświadczeń z zakresu metodyki edukacji ekologicznej.

II Organizacja edukacji ekologicznej w Polsce

1. Edukacja ekologiczna w formalnym systemie kształcenia

1.2. Szkoły podstawowe i ponadpodstawowe

Szkoła powinna:

- inicjować i korzystać z kontaktów z władzami samorządowymi oraz innymi reprezentantami społeczności lokalnej, szkołami wyższymi, terenowymi ośrodkami edukacji ekologicznej i innymi instytucjami oraz organizacjami,
- inicjować oraz uczestniczyć w krajowych i międzynarodowych programach edukacji ekologicznej,
- prowadzić edukację ekologiczną w terenie.

2. Struktura pozaszkolnej edukacji ekologicznej

2.1 Instytucje i urzędy centralne

2. Resorty koordynujące działania w sferze edukacji ekologicznej (MOŚNiL oraz MEN) we współpracy z NFOŚiGW powinny doprowadzić do powołania ogólnopolskiego ośrodka informacji o edukacji ekologicznej, będącego jednostką prowadzącą profesjonalną działalność informacyjno-promocyjną w zakresie edukacji ekologicznej.

2.2. Edukacja ekologiczna w województwach

Służby ochrony środowiska winny:

- Opracować wojewódzkie programy edukacji ekologicznej wynikające z założeń Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej oraz z zadań Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej.

- Podjąć działania w zakresie utrzymania istniejących i racjonalnego tworzenia nowych placówek do spraw informacji i edukacji ekologicznej.
- Wspomagać istniejące oraz tworzyć nowe ośrodki edukacji ekologicznej o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym.

2.3. Edukacja ekologiczna w samorządach

Umocnienie samorządności związane jest m. in. z odpowiedzialnością samorządu terytorialnego za sprawy ochrony środowiska i edukacji środowiskowej.

2.7. Kościoły i Związki Wyznaniowe

Wzrasta zainteresowanie Kościołów i Związków Wyznaniowych kształtowaniem świadomości ekologicznej społeczeństwa. Wyraża się to m. in. przez:

- (...) działalność wyznaniowych ośrodków edukacji ekologicznej.

III. Uwarunkowania realizacji Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej

Utworzenie ogólnopolskiego ośrodka informacji o edukacji ekologicznej, będącego jednostką prowadzącą profesjonalną działalność informacyjno-promocyjną w zakresie edukacji ekologicznej.

5.2.6. Narodowy Program Edukacji Ekologicznej

NARODOWY PROGRAM EDUKACJI EKOLOGICZNEJ – PROGRAM WYKONAWCZY NARODOWEJ STRATEGII EDUKACJI EKOLOGICZNEJ ORAZ WARUNKI JEGO WDRÓŻENIA, WARSZAWA, luty 2001

10. Zadania dla podmiotów realizujących edukację ekologiczną w wyróżnionych sferach

e. Działania organizacyjne

- Działalność Ośrodka Informacji o Edukacji Ekologicznej.
- Powołanie i utrzymanie Państwowej Rady Edukacji Ekologicznej.
- Wspomaganie materialne terenowych ośrodków EE – „Zielonych Szkół”.
- Wspomaganie materialne uniwersytetów ludowych, otwartych, ośrodków edukacji niestacjonarnej i innej zorganizowanej edukacji pozastawowej uwzględniającej EE.
- Wspomaganie materialne ośrodków edukacyjno-informacyjnych przy obiektach ochrony konserwatorskiej (w szczególności w parkach narodowych i parkach krajobrazowych).
- Wspomaganie materialne specjalistycznych ośrodków EE (np. muzea, ogrody zoologiczne i botaniczne, skanseny, dydaktyczne ścieżki przyrodnicze).

5.3.

DOKUMENTY MIĘDZYNARODOWE

5.3.1. Agenda 21

AGENDA 21

Rozdz. 36, pkt. 36.5. b. Promowanie nauczania, kształtowania świadomości społecznej i szkolenia w zakresie trwałego i zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska

W najbliższych trzech latach rządy państw powinny starać się znależować lub opracować nowe strategie działań, które miałyby na celu wzajemną integrację problemów związanych z ochroną środowiska i rozwojem, tj. zagadnień, które byłyby uwzględniane w programach nauczania wszystkich przedmiotów w systemie kształcenia na wszystkich poziomach; działania te powinny być zrealizowane przy współpracy wszystkich grup społecznych; strategie te powinny określić politykę i zakres działań, potrzeby, koszty, środki i plany związane z ich wdrożeniem, oceną i analizą; należy dokonać szczegółowego przeglądu obecnych programów nauczania i ich korekty w celu zapewnienia wielodzielnicowego kształcenia w zakresie zagadnień związanych z ochroną środowiska oraz trwałym i zrównoważonym rozwojem oraz aspektów społeczno-kulturalnych i demograficz-

nych; szczególną uwagę należy zwrócić na potrzeby społeczne oraz różnorodne systemy kształcenia, w tym dotyczące wrażliwych problemów społecznych i kulturowych.

5.3.2. Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu

RAMOWA KONWENCJA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH W SPRAWIE ZMIAN KLIMATU

Art. 6. Edukacja, szkolenie i świadomość społeczna

Wypełniając zobowiązania określone w Art. 4 ustęp 1 Strony będą:

a) popierać i ułatwiać na poziomie narodowym oraz, o ile jest to właściwe, subregionalnym i regionalnym, zgodnie z narodowymi prawami i regulacjami oraz w ramach ich perspektywicznych możliwości:

(1) rozwój i wdrażanie programów edukacyjnych i świadomości społecznej w sprawie zmian klimatu i ich skutków;

(2) powszechny dostęp do informacji na temat zmian klimatu i ich skutków;

(3) powszechny udział w działaniach dotyczących zmian klimatu i ich skutków oraz rozwijać odpowiednie reakcje;

(4) szkolenie personelu naukowego, technicznego i zarządzającego;

b) współpracować i popierać na poziomie międzynarodowym oraz, gdzie jest to właściwe, przy zaangażowaniu istniejących organów:

(1) rozwój i wymianę materiałów służących edukacji i podnoszeniu świadomości społecznej w sprawie zmian klimatu i ich skutków;

(2) rozwój i wdrażanie programów edukacyjnych i szkoleniowych, uwzględniając umacnianie krajowych instytucji i wymianę lub wspieranie personelu w celu szkolenia fachowców w tej dziedzinie, w szczególności dla państw rozwijających się.

5.3.3. Konwencja o ochronie różnorodności biologicznej

KONWENCJA O OCHRONIE RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ

Art. 13. Podnoszenie poziomu wiedzy i świadomości społecznej

Umawiające się strony będą:

a) propagowały ważność i potrzebę podjęcia działań niezbędnych do ochrony różnorodności biologicznej oraz do podniesienia świadomości społecznej za pomocą środków masowego przekazu, a także do umieszczenia tych zagadnień w programach edukacyjnych;

b) współpracowały, w miarę potrzeby, z innymi państwami oraz organizacjami międzynarodowymi w rozwijaniu programów edukacyjnych oraz kształtowaniu świadomości społecznej, służących ochronie bioróżnorodności i umiarkowanemu użytkowaniu jej elementów.

5.3.4. Konwencja o dostępie do informacji

KONWENCJA O DOSTĘPIE DO INFORMACJI, UDZIALE SPOŁECZEŃSTWA W PODEJMOWANIU DECYZJI ORAZ DOSTĘPIE DO SPRAWIEDLIWOŚCI W SPRAWACH DOTYCZĄCYCH ŚRODOWISKA

Strony niniejszej Konwencji,

Uznając, że odpowiednia ochrona środowiska jest niezbędna dla ludzkiej pomyślności i korzystania z podstawowych praw człowieka, włączając w to prawo do życia jako takiego,

Uznając, że każda osoba ma prawo do życia w środowisku odpowiednim dla jej zdrowia i pomyślności oraz obowiązek, tak osobiście jak i we współdziałaniu z innymi, ochrony i ulepszania środowiska dla dobra obecnych i przyszłych pokoleń,

Uznając, że w sprawach dotyczących środowiska ułatwiony dostęp do informacji i udział społeczeństwa w podejmowaniu decyzji poprawia jakość i wykonanie decyzji, przyczynia się do wzrostu społecznej świadomości zagadnień ochrony środowiska, daje społeczeństwu możliwość zgłaszania swych poglądów a władzy publicznej możliwość ich należytego uwzględnienia,

Pragnąc promować edukację ekologiczną, aby pogłębiać rozumienie zagadnień środowiska i zrównoważonego rozwoju oraz wzmacniać powszechną wiedzę społeczeństwa o rozstrzygnięciach mających wpływ na środowisko i zrównoważony rozwój oraz udział w ich podejmowaniu,

Uzgodniły co następuje:

Artykuł 3

Postanowienia ogólne

1. Każda ze Stron będzie wspierać edukację ekologiczną i wiedzę społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska, zwłaszcza o tym jak uzyskiwać dostęp do informacji, uczestniczyć w podejmowaniu decyzji i uzyskiwać dostęp do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska.

5.4. ROZPORZĄDZENIA I ZARZĄDZENIA

5.4.1. Zarządzenie w sprawie powołania Zespołu ds. Edukacji Ekologicznej

ZARZĄDZENIE NR 138 PREZESA RADY MINISTRÓW z dnia 30 grudnia 2003 r. W SPRAWIE POWOŁANIA ZESPOŁU DO SPRAW EDUKACJI EKOLOGICZNEJ

§ 1.1. Powołuje się Zespół do spraw Edukacji ekologicznej, zwany dalej „Zespołem”.

2. Zespół jest organem pomocniczym Prezesa Rady Ministrów.

§ 2. Do zadań Zespołu należy:

- 1) aktualizacja „Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej – Programu wykonawczego Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej oraz warunków jego wdrożenia i koordynacja jego realizacji;
- 2) przeprowadzenie analizy dotychczasowych działań z zakresu edukacji ekologicznej;
- 3) promowanie najciekawszych i najsukcesowniejszych form i metod edukacji ekologicznej;
- 4) inspirowanie potencjalnych podmiotów do tworzenia resortowych, regionalnych i branżowych programów edukacji ekologicznej.

§ 3.1. W skład Zespołu wchodzi:

- 1) przewodniczący – Minister Środowiska;
- 2) zastępca przewodniczącego – podsekretarz stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej i Sportu;
- 3) pozostali członkowie wyznaczeni przez:
 - a. Ministra Obrony Narodowej,
 - b. ministra właściwego do spraw gospodarki,
 - c. ministra właściwego do spraw infrastruktury,
 - d. ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania,
 - e. ministra właściwego do spraw rolnictwa,
 - f. ministra właściwego do spraw środowiska,
 - g. ministra właściwego do spraw wewnętrznych;

4) sekretarz wyznaczony przez ministra właściwego do spraw środowiska.

2. Przewodniczący lub zastępca przewodniczącego mogą zapraszać do udziału w pracach Zespołu inne osoby, z głosem doradczym, w szczególności przedstawicieli środowisk naukowych, organizacji pozarządowych oraz ekspertów.

§ 4.

1. W celu realizacji zadań zespołu przewodniczący może powoływać grupy robocze i zespoły doradcze do opracowania poszczególnych zagadnień.
2. Posiedzenie zespołu zwołuje Przewodniczący, a w razie jego nieobecności, zastępca przewodniczącego, co najmniej raz na kwartał.

3. Szczegółowy tryb pracy Zespołu określa regulamin uchwalony przez Zespół na wniosek przewodniczącego.
- § 5. Przewodniczący zespołu przedstawia Prezesowi Rady Ministrów, w terminie do dnia 28 lutego każdego roku, sprawozdanie z działalności zespołu za rok ubiegły.
- § 6. Obsługę przez zespół zapewnia urząd obsługujący ministra właściwego do spraw środowiska.

5.4.2. Rozporządzenia MEN – podstawa programowa kształcenia

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ W SPRAWIE PODSTAWY PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO z dnia 15 lutego 1999 r.

§ 1

1. Ustala się podstawę programową kształcenia ogólnego dla:
 - 1) sześciolletnich szkół podstawowych i gimnazjów, stanowiącą załącznik nr 1 do rozporządzenia.

ZAŁĄCZNIK NR 1 DO ROZPORZĄDZENIA MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 15 lutego 1999 r. – PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA SZEŚCIOLETNICH SZKÓŁ PODSTAWOWYCH

Edukacja Ekologiczna

Cele edukacyjne

1. Dostrzeganie zmian zachodzących w otaczającym środowisku oraz ich wartościowanie.
2. Rozwijanie wrażliwości na problemy środowiska.

Zadania szkoły

1. Ukazanie zależności stanu środowiska od działalności człowieka.
2. Ukazywanie mechanizmów i skutków niepożądanych zmian.

Treści

1. Wpływ codziennych czynności i zachowań w domu, szkole, miejscu zabawy i pracy na stan środowiska naturalnego.
2. Style życia i ich związek z wyczerpywaniem się zasobów naturalnych.
3. Przykłady miejsc (w najbliższym otoczeniu), w których obserwuje się korzystne i niekorzystne zmiany zachodzące w środowisku przyrodniczym.
4. Degradacja środowiska – przyczyny, wpływ na zdrowie człowieka oraz jej związek z formami działalności ludzi.
5. Obszary chronione oraz ich znaczenie w zachowaniu różnorodności biologicznej; zasady zachowania się na obszarach chronionych.

Osiągnięcia

1. Prowadzenie obserwacji w najbliższej okolicy.
2. Wskazywanie pozytywnych i negatywnych aspektów ingerencji człowieka w środowisko.

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA GIMNAZJÓW

Edukacja ekologiczna

Cele edukacyjne

1. Uświadamianie zagrożeń środowiska przyrodniczego, występujących w miejscu zamieszkania.
2. Budzenie szacunku do przyrody.

Zadania szkoły

1. Tworzenie warunków do poznawania współzależności między różnymi składnikami środowiska oraz rozumienia przyczyn i skutków ingerencji człowieka w świat przyrody.
2. Kształtowanie proekologicznej motywacji uczniów.

Treści

1. Przyczyny i skutki niepożądanych zmian w atmosferze, biosferze, hydrosferze i litosferze.
2. Różnorodność biologiczna (gatunkowa, genetyczna oraz ekosystemów) – znaczenie jej ochrony.
3. Żywność – oddziaływanie produkcji żywności na środowisko.
4. Zagrożenia dla środowiska wynikające z produkcji i transportu energii; energetyka jądrowa – bezpieczeństwo i składowanie odpadów.

Osiągnięcia

1. Dostrzeganie, opisywanie i wyjaśnianie związków między naturalnymi składnikami środowiska, człowiekiem i jego działalnością.
2. Krytyczna analiza relacji między działalnością człowieka a stanem środowiska.
3. Organizowanie działań służących poprawie stanu środowiska w najbliższym otoczeniu.
4. Podejmowanie działań ekologicznych w najbliższym otoczeniu i we własnym życiu.
5. Umiejętność przestrzegania zasad ładu i porządku w miejscach publicznych.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ I SPORTU z dnia 26 lutego 2002 r. W SPRAWIE PODSTAWY PROGRAMOWEJ WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO ORAZ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO W POSZCZEGÓLNYCH TYPAH SZKÓŁ

§ 1.

Określa się podstawę programową:

- 1) wychowania przedszkolnego dla przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, stanowiącą załącznik nr 1 do rozporządzenia,
- 2) kształcenia ogólnego dla:
 - a) szkół podstawowych i gimnazjów, stanowiącą załącznik nr 2 do rozporządzenia,
 - b) uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym w szkołach podstawowych, gimnazjach i oddziałach przysposabiających do pracy w zasadniczych szkołach zawodowych, stanowiącą załącznik nr 3 do rozporządzenia,
 - c) liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych i techników, o których mowa w art. 9 ust. 1 pkt 3 lit. b), c) i d) ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, stanowiącą załącznik nr 4 do rozporządzenia,
 - d) zasadniczych szkół zawodowych, o których mowa w art. 9 ust. 1 pkt 3 lit. a) ustawy, o której mowa w lit. c), stanowiącą załącznik nr 5 do rozporządzenia, (...).

Załącznik Nr 1

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych

Celem wychowania przedszkolnego jest wspomaganie i ukierunkowywanie rozwoju dziecka zgodnie z jego wrodzonym potencjałem i możliwościami rozwojowymi w relacjach ze środowiskiem społeczno-kulturowym i przyrodniczym.

I. Poznawanie i rozumienie siebie i świata

11. Wykorzystywanie i tworzenie okazji do poznawania rzeczywistości:
 - 1) przyrodniczej poprzez obserwowanie, eksperymentowanie, odkrywanie,
 - 2) społeczno-kulturowej poprzez poznawanie zasad organizacji życia społecznego, tradycji rodzinnej, regionalnej, narodowej oraz poznanie dzieł kultury, (...).

Załącznik Nr 2

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych i gimnazjów

II etap edukacyjny

Klasy IV-VI

PRZYRODA

Cele edukacyjne

1. Zainteresowanie światem, jego różnorodnością, bogactwem i pięknem.
2. Rozumienie zależności istniejących w środowisku przyrodniczym.
3. Zdobywanie umiejętności obserwacji zjawisk przyrodniczych i dokonywania ich opisu.
4. Poznanie współzależności człowieka i środowiska.
5. Poznanie zachowań sprzyjających bezpieczeństwu ludzi i przyrody.
6. Wyrobienie poczucia odpowiedzialności za środowisko.

Zadania szkoły

1. Dostarczanie wiedzy na temat człowieka, udzielanie uczniowi pomocy w rozumieniu samego siebie.
2. Przekazywanie wiedzy na temat budowy i złożoności świata ożywionego i nieożywionego oraz warunków życia.
3. Umożliwianie prowadzenia obserwacji środowiska w najbliższej okolicy oraz poznawanych regionach.
4. Przeprowadzanie ćwiczeń kształtujących umiejętność orientowania się w terenie i na mapie.
5. Umożliwianie prowadzenia obserwacji zjawisk przyrodniczych, wykonywania prostych eksperymentów i interpretowania ich wyników.
6. Pobudzanie wrażliwości uczniów na piękno świata i wartość życia.
7. Kształtowanie postawy szacunku do zwierząt i przyrody oraz odpowiedzialności za ich stan.

Treści nauczania

1. Wspólne cechy budowy i czynności organizmów.
2. Złożoność świata żywego, znaczenie różnych sposobów jego porządkowania.
3. Przykłady różnorodności roślin, grzybów i zwierząt oraz środowisk ich życia.
4. Opis miejsca zamieszkania (formy terenu, skały, wody, gleba, roślinność).
5. Warunki życia ludzi w najbliższym otoczeniu.
6. Orientacja w terenie, szkic, plan, mapa.
7. Krajobraz najbliższej okolicy – obserwacje i opisy:
 - 1) składniki naturalnego krajobrazu,
 - 2) sposoby zagospodarowania obszaru,
 - 3) ludzie i kultura,
 - 4) zależność życia ludzi od czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych.
8. Krajobrazy nizinne, wyżynne i górskie:
 - 1) środowisko i jego zagospodarowanie (na przykładzie wybranych krajobrazów Polski),
 - 2) krajobrazy naturalne i przekształcone przez człowieka,
 - 3) przykłady pozytywnego i negatywnego zagospodarowania przestrzeni,
 - 4) kraje Polski.
9. Wybrane krajobrazy świata:
 - 1) lądy i kontynenty,
 - 2) oceany.
10. Pogoda i klimat, obserwacje meteorologiczne.
11. Właściwości różnych substancji i ich zastosowanie:
 - 1) metale i niemetale,
 - 2) mieszaniny jednorodne i niejednorodne,

- 3) woda i roztwory wodne; rozpuszczanie i krystalizacja,
- 4) właściwości materii o różnych stanach skupienia,
- 5) przemiany chemiczne znane z życia codziennego (np. spalanie, korozja, ścinanie białka).

12. Kinetyczno-molekularny model budowy materii.
13. Podstawowe zjawiska fizyczne:
 - 1) mechaniczne,
 - 2) elektryczne i magnetyczne,
 - 3) optyczne i akustyczne.
14. Czynności życiowe człowieka, etapy rozwoju człowieka ze szczególnym uwzględnieniem dojrzewania biologicznego, zasady higieny.
15. Znaczenie wybranych gatunków roślin, grzybów i zwierząt dla człowieka.
16. Bakterie i wirusy – zagrożenia i korzyści dla człowieka.
17. Substancje szkodliwe dla organizmów żywych i ich oddziaływanie na środowisko przyrodnicze.
18. Wpływ człowieka na środowisko przyrodnicze.
19. Wpływ środowiska na zdrowie człowieka:
 - 1) substancje szkodliwe i ich wpływ na organizm człowieka,
 - 2) rola wody, powietrza, gleby, ich odtwarzalność, czystość i skażenie.
20. Ziemia w Układzie Słonecznym, obserwacje astronomiczne.
21. Podróże i odkrycia geograficzne.

Osiągnięcia

1. Całościowe postrzeganie rzeczywistości przyrodniczej.
2. Obserwowanie przyrodniczych składników środowiska i ich opis.
3. Gromadzenie i integrowanie wiedzy koniecznej do opisywania zjawisk przyrody.
4. Rozpoznawanie stanów fizjologicznych organizmu człowieka. Dbalność o zdrowie przez stosowanie zasad higieny i korzystanie z różnych form rekreacji.
5. Dostrzeganie walorów przyrodniczych najbliższego regionu, znajomość prawnie chronionych obiektów i obszarów przyrodniczych. Rozpoznawanie, z wykorzystaniem atlasów i prostych kluczy, pospolitych gatunków roślin i zwierząt.
6. Dostrzeganie zależności między czynnikami środowiska przyrodniczego i kulturowego.
7. Wyjaśnianie zjawisk fizycznych i astronomicznych.
8. Obserwowanie i identyfikowanie różnorodnych substancji i procesów chemicznych w najbliższym otoczeniu.
9. Właściwe korzystanie z dostępnych produktów chemicznych.
10. Dostrzeganie wpływu działalności człowieka na środowisko przyrodnicze.
11. Orientowanie się w terenie.
12. Czytanie i interpretowanie map, wykresów, tabel.
13. Rozwiązywanie prostych zadań problemowych dotyczących miejsca zamieszkania i okolicy.
14. Dostrzeganie kulturowych walorów najbliższego regionu.

Załącznik nr 3

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym w szkołach podstawowych, gimnazjach i oddziałach przysposabiających do pracy w zasadniczych szkołach zawodowych

Treści nauczania

12. Poznanie przyrody:
 - 1) zapoznanie z różnorodnymi środowiskami naturalnymi,
 - 2) prowadzenie hodowli i upraw,
 - 3) kształtowanie postaw proekologicznych w kontaktach z przyrodą.

Załącznik nr 4

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych i techników

Ścieżki edukacyjne

W liceum ogólnokształcącym, liceum profilowanym i technikum, obok przedmiotów, wprowadza się następujące ścieżki edukacyjne:

- 2) edukacja ekologiczna, (...).

Liceum ogólnokształcące, liceum profilowane i technikum

Kształcenie w zakresie podstawowym

Edukacja ekologiczna

Cele edukacyjne

1. Uświadomienie różnorodności sposobów negatywnego i pozytywnego oddziaływania ludzi na środowisko i kształtowanie umiejętności praktycznego ich poznawania.
2. Przyjmowanie postawy odpowiedzialności za obecny i przyszły stan środowiska oraz gotowości do działań na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie prowadzenia badań w terenie.
2. Tworzenie warunków pozwalających integrować różne dziedziny wiedzy w celu zrozumienia idei zrównoważonego rozwoju.

Treści nauczania

1. Ekonomiczne i społeczne aspekty związków między człowiekiem i jego działalnością a środowiskiem. Wartość środowiska. Korzyści i straty związane z jego eksploatacją. Zasoby odnawialne i nieodnawialne.
2. Współczesny system gospodarki światowej i jego wpływ na degradację zasobów środowiska. Współpraca międzynarodowa jako warunek osiągnięcia zrównoważonego rozwoju.
3. Zagrożenia cywilizacyjne związane z energetyką konwencjonalną i jądrową. Odnawialne źródła energii.
4. Sposoby ochrony różnorodności biologicznej.
5. Intensyfikacja produkcji rolnej i związane z nią zagrożenia. Rolnictwo ekologiczne.
6. Problemy bezpieczeństwa biologicznego, np. inżynieria genetyczna.
7. Problemy polityki ekologicznej państwa.

Osiągnięcia

1. Dostrzeganie zagrożeń dla współczesnej cywilizacji wynikających z nieracjonalnego korzystania z zasobów środowiska i z nierównomiernego poziomu życia w różnych regionach świata.
2. Ocenianie działalności ekologicznych organizacji pozarządowych, ich celów i form działania oraz zgodności z polityką ekologiczną państwa.
3. Podejmowanie racjonalnych działań służących poprawie stanu środowiska w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.

Załącznik nr 5

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla zasadniczych szkół zawodowych

Geografia z ochroną i kształtowaniem środowiska

Cele edukacyjne

1. Uporządkowanie i ugruntowanie wiedzy oraz umiejętności geograficznych zdobytych w toku wcześniejszej edukacji geograficznej.
2. Integrowanie zdobywanej nowej wiedzy geograficznej z zasadami zrównoważonego rozwoju, obejmującego wymiar ekonomiczny, społeczny i środowiskowy, w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.
3. Przygotowanie do wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju i racjonalnej gospodarki zasobami naturalnymi w miejscu pracy i w życiu codziennym w warunkach gospodarki rynkowej.

Zadania szkoły

1. Zapewnienie uczniom możliwości prowadzenia obserwacji terenowych przyczyn, przebiegu i skutków procesów zachodzących w przestrzeni geograficznej.
2. Zapewnienie uczniom dostępu do różnorodnych źródeł informacji geograficznej i umożliwienie samodzielnego zdobywania wiedzy i umiejętności geograficznych.
3. Tworzenie sytuacji dydaktycznych pozwalających formułować oceny o skutkach działalności człowieka w środowisku geograficznym.

Treści nauczania

1. Przyrodnicze podstawy gospodarowania: budowa geologiczna i surowce mineralne, rzeźba, klimat, wody, gleby, szata roślinna i świat zwierząt. Wzajemne relacje pomiędzy składnikami środowiska.
2. Wpływ czynników społecznych, politycznych i ekonomicznych na warunki życia i sposoby gospodarowania. Procesy integracji i dezintegracji, konflikty, przejawy globalizacji.
3. Funkcjonowanie światowego systemu gospodarka-społeczeństwo-środowisko oraz jego konsekwencje dla jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń.
4. Zrównoważony rozwój jako zasada organizująca racjonalną gospodarkę najważniejszymi zasobami naturalnymi w kraju i na świecie.
5. Miejsce Polski w Europie i na świecie. Warunki życia i pracy w krajach Unii Europejskiej.

Osiągnięcia

1. Poszerzenie i usystematyzowanie wiedzy z zakresu geografii, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzennych aspektów funkcjonowania systemu człowiek-środowisko.
2. Umiejętność korzystania z różnych źródeł informacji geograficznej.
3. Umiejętność dostrzegania i analizowania relacji między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego oraz działalnością człowieka w skali lokalnej, regionalnej i globalnej.
4. Umiejętność określania zasad właściwej gospodarki zasobami i przewidywania skutków ingerencji człowieka w środowisko na stanowisku pracy w wyuczonym zawodzie.
5. Dostrzeganie zmienności rynku pracy wywołanej zachodzącymi procesami społeczno-gospodarczymi, w wymiarze czasowym i przestrzennym.

5.4.3. Zarządzenie w sprawie Leśnych Kompleksów Promocyjnych

ZARZĄDZENIE NR 5 DYREKTORA GENERALNEGO LASÓW PAŃSTWOWYCH z dnia 24.01.2001 r. W SPRAWIE LEŚNYCH KOMPLEKSÓW PROMOCYJNYCH

§ 1.

W Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe funkcjonują leśne kompleksy promocyjne (LKP), których położenie i powierzchnię określa załącznik do niniejszego zarządzenia.

§ 2.

Celem ustanowienia i działania LKP jest promocja trwale zrównoważonej gospodarki leśnej oraz ochrony zasobów przyrody w lasach.

§ 3.

LKP, jako obszar funkcjonalny o znaczeniu ekologicznym, edukacyjnym i społecznym, prowadzi swoją działalność zgodnie z – opracowanym przez właściwego dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych – jednolitym programem gospodarczo ochronnym.

§ 4.

1. Zobowiązują dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych do opracowania jednolitych programów gospodarczo-ochronnych dla leśnych kompleksów promocyjnych znajdujących się na terenie ich działania.
2. Programy te powinny zawierać m.in. następujące zagadnienia:
 - 1) ocenę rozpoznania stanu lasu, zwłaszcza jego walorów przyrodniczych i zagrożeń;

- 2) ocenę dotychczasowych kierunków i metod zagospodarowania lasu pod kątem realizacji funkcji lasu: ekologicznych, produkcyjnych i społecznych; oraz wskazanie ewentualnych zmian i korekt w tym zakresie;
- 3) określenie kierunków działań w celu udostępnienia lasu m.in. dla potrzeb edukacyjnych, turystycznych i rekreacyjnych;
3. Założenia i kierunki działań, określone w jednolitym programie gospodarczo-ochronnym opracowanym dla każdego LKP, należy uwzględniać w planach urządzenia lasu nadleśnictw wchodzących w ich skład.

5.4.4. Zarządzenie w sprawie wytycznych edukacji leśnej w LP

ZARZĄDZENIE NR 57 DYREKTORA GENERALNEGO LASÓW PAŃSTWOWYCH z dnia 9 maja 2003 r. W SPRAWIE WYTYCZNYCH PROWADZENIA EDUKACJI LEŚNEJ SPOŁECZEŃSTWA W LASACH PAŃSTWOWYCH

§ 1.

Wprowadzam do stosowania w Lasach Państwowych:

1. „Kierunki rozwoju edukacji leśnej w Lasach Państwowych” (załącznik nr 1).
2. „Wytyczne do tworzenia programu edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie” (załącznik nr 2).

§ 2.

„Kierunki rozwoju edukacji leśnej w Lasach Państwowych” o których mowa w § 1 ust.1 stanowią:

- 1) Dokument wyjściowy wyznaczający cele i zadania w zakresie edukacji leśnej zmierzające do trwałego rozwoju świadomości społecznej na temat lasów i zrównoważonej gospodarki leśnej w naszym kraju,
- 2) Podstawę do współpracy w zakresie szeroko rozumianej edukacji ekologicznej na szczeblu, lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym,
- 3) Dokument podstawowy pomocny przy tworzeniu programów edukacyjnych w Lasach Państwowych.

§ 3.

„Program edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie”, należy opracować zgodnie z „Wytycznymi..” o których mowa w §1 ust. 2 i wdrożyć do realizacji z dniem 1 stycznia 2004 r.

§ 4.

1. W każdym Leśnym Kompleksie Promocyjnym wprowadzam obowiązek zatrudnienia przynajmniej jednej osoby na stanowisku specjalisty lub starszego specjalisty ds. edukacji leśnej w Służbie Leśnej.
2. W każdym nadleśnictwie (zarówno w LKP jak i poza) należy przypisać wybranym pracownikom (adekwatnie do potrzeb) zadania z zakresu edukacji leśnej.
3. Zobowiązuję dyrektorów RDLP do wyznaczenia pracownika koordynującego zadania z zakresu edukacji leśnej w nadzorowanych nadleśnictwach.

5.4.5. Kierunki rozwoju edukacji leśnej społeczeństwa w LP

KIERUNKI ROZWOJU EDUKACJI LEŚNEJ SPOŁECZEŃSTWA W LASACH PAŃSTWOWYCH LASY PAŃSTWOWE, DYREKCJA GENERALNA LASÓW PAŃSTWOWYCH

A. Gromadzenie i przekazywanie informacji

Cele:

2. Wzmocnienie oddziaływania leśników na kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Zadanie 1

Gromadzenie publikacji krajowych i zagranicznych z zakresu edukacji leśnej społeczeństwa oraz udostępnianie corocznego wykazu nowości piśmiennictwa w wymienionym zakresie.

Zadanie 2

Opracowywanie rocznego raportu z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych.

Zadanie 3

Prowadzenie miesięcznego dodatku w prasie leśnej na temat edukacji.

Zadanie 4

Prowadzenie w internecie witryny o wydarzeniach edukacyjnych w Lasach Państwowych, programach i osobach działających na tym polu.

B. Informowanie i wychowywanie społeczeństwa

Cel

Wychowanie społeczeństwa obywatelskiego świadomego praw i obowiązków obejmujących kulturę obcowania z lasem oraz potrzeby wynikające z zasad trwałego i zrównoważonego rozwoju.

Zadanie 1

Rozpoznanie potrzeb Lasów Państwowych i oczekiwań społecznych w zakresie informowania i wychowywania społeczeństwa.

Zadanie 2

Rozwijanie i upowszechnianie różnorodnych form skutecznej komunikacji leśników ze społeczeństwem.

Zadanie 3

Współpraca leśników z wychowawcami dzieci i młodzieży.

Zadanie 4

Współpraca z innymi podmiotami zajmującymi się edukacją ekologiczną społeczeństwa i wychowaniem obywatelskim.

C. Kształcenie kadry leśnej w zakresie edukacji i komunikacji społecznej

Kierunki działania:

- 2) Podjęcie kontaktów z wydziałami leśnymi wyższych uczelni oraz dyrekcjami średnich szkół leśnych w celu zwrócenia uwagi na potrzebę kształcenia studentów i uczniów z zakresu roli oraz sposobów prowadzenia edukacji leśnej społeczeństwa,
- 3) Przygotowanie kadry liderów prowadzącej działania edukacyjne w oparciu o dobrą znajomość problematyki środowiska przyrodniczego, metodyki nauczania oraz doświadczenia praktyczne,

Cel:

Stałe doskonalenie kwalifikacji pracowników Lasów Państwowych zajmujących się edukacją leśną społeczeństwa.

D. Kształcenie techniczno-zawodowe

Kierunek działania:

- 1) integracja wiedzy z zakresu edukacji i komunikacji społecznej z kształceniem zawodowym obejmującym problematykę wdrażania zrównoważonego rozwoju w leśnictwie,
- 2) popularyzacja wiedzy naukowej i praktycznej z zakresu poprawy stanu środowiska leśnego, ochrony przyrody oraz nowych, przyjaznych lasom technologii.

Zadanie 1

Doskonalenie komunikacji zawodowej w zakresie edukacji leśnej społeczeństwa na wszystkich szczeblach zarządzania w Lasach Państwowych.

Zadanie 2

Współpraca z wydziałami leśnymi wyższych uczelni oraz z dyrekcjami szkół leśnych w zakresie doskonalenia programów nauczania zgodnych z zasadami zrównoważonego i trwałego rozwoju leśnictwa.

E. Program, projekty edukacyjne i środki dydaktyczne

Kierunki działania:

- 2) kształtowanie i włączanie do programów nauczania pozytywnych zwyczajów kulturowych w środowiskach lokalnych, dotyczących relacji człowiek – las,
- 3) wdrażanie projektów edukacyjnych służących rozwijaniu i wzmocnieniu zaangażowania do lasu oraz rozbudzaniu i utrwalaniu poczucia odpowiedzialności za trwałe jego istnienie.

Cel:

Podnoszenie poziomu edukacji leśnej społeczeństwa prowadzonej przez Lasy Państwowe w ramach nieformalnej edukacji ekologicznej.

Zadanie 1

Ustalenie minimum programowego z zakresu edukacji leśnej społeczeństwa dla nadleśnictwa.

Zadanie 2

Dostosowywanie treści nauczania, form i metod edukacji do wieku i przygotowania odbiorców.

Zadanie 3

Opracowanie i wdrożenie „Programu edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie”, uwzględniającego specyfikę lokalną.

Zadanie 5

Doskonalenie programu edukacyjnego we współpracy z placówkami oświatowymi, dla zapewnienia spójności programów szkolnych i edukacyjnych.

G. Baza edukacyjna

Kierunek działań

Określenie standardów wymagań dotyczących infrastruktury edukacyjnej jednostek Lasów Państwowych oraz ich kategoryzacja.

Cel

Tworzenie i utrzymanie racjonalnej infrastruktury dydaktycznej.

Zadanie 1

Ocena istniejącej bazy edukacyjnej.

Zadanie 2

Wytyczenie kierunków rozwoju bazy dydaktycznej zgodnie ze standardami wymagań.

H. Współpraca lokalna, regionalna, krajowa i międzynarodowa

Kierunki działania:

- 1) rozwój współpracy jednostek Lasów Państwowych z podmiotami realizującymi edukację leśną w kraju i zagranicą,
- 2) poszukiwanie partnerów w zakresie finansowania przedsięwzięć edukacyjnych na wszystkich szczeblach współpracy.

Cel:

Rozwijanie poczucia indywidualnej i zbiorowej odpowiedzialności za stan środowiska leśnego.

Zadanie 1

Współpraca Lasów Państwowych z administracją rządową w zakresie działalności informacyjnej, promocyjnej i oświatowej związanej z realizacją zrównoważonego rozwoju.

Zadanie 2

Współpraca z instytucjami oświatowymi o najlepszym poziomie pracy pedagogicznej ze stabilną infrastrukturą i kadrą oraz gwarancją ciągłości współdziałania na wszystkich szczeblach.

Zadanie 3

Współpraca z samorządami oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie realizacji programów edukacyjnych, uwzględniających specyfikę regionu, lokalną tożsamość i tradycję kulturową.

Zadanie 4

Współpraca z administracją terenów przyrodniczo cennych w zakresie wymiany doświadczeń oraz wspólnych działań edukacyjnych.

Zadanie 5

Współpraca z organizatorami wypoczynku i turystyki na terenach leśnych w zakresie bezpiecznych form użytkowania lasu oraz promocji edukacji leśnej.

Zadanie 6

Współpraca z kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie rozwoju trwałych i pozytywnych zmian w świadomości ekologicznej społeczeństwa, uwzględniających wartości religijne i kulturowe.

Zadanie 7

Współpraca z mediami w zakresie rozwoju rzetelnej wiedzy o lesie i leśnictwie, promocji działań przyjaznych środowisku leśnemu oraz krytyce zachowań przynoszących szkody w ekosystemach leśnych.

Zadanie 8

Współpraca międzynarodowa w zakresie wymiany doświadczeń oraz wspólnych działań edukacyjnych.

I. Badania i eksperymenty

Zadanie 2

Współpraca z placówkami naukowymi w zakresie budowy programów edukacyjnych, treści nauczania, środków dydaktycznych, aktywnych metod nauczania oraz skutecznych form edukacji i komunikacji społecznej.

5.4.6. Wytyczne Programu edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie

WYTYCZNE DO TWORZENIA „PROGRAMU EDUKACJI LEŚNEJ SPOŁECZEŃSTWA W NADLEŚNICTWIE” DYREKCJA GENERALNA LASÓW PAŃSTWOWYCH

I. Edukacja leśna społeczeństwa

A. Edukacja leśna społeczeństwa jest jednym z podstawowych zadań realizowanych przez Lasy Państwowe, wynikającym z założeń Polityki Leśnej Państwa i przyjętych „Kierunków rozwoju edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych”.

II. Program edukacji leśnej społeczeństwa

Program edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie” (zwany dalej PROGRAMEM) określa zakres i zadania edukacji (leśnej społeczeństwa) realizowane na poziomie nadleśnictwa.

III. Przygotowanie programu

A. PROGRAM sporządza nadleśniczy na okresy 10-letnie, w terminach korespondujących z opracowaniem Planu Urządzenia Lasu (PUL). Pierwszy PROGRAM sporządza się w nadleśnictwie – do 30 października 2003 roku – na okres obowiązywania aktualnego PUL.

B. Przy opracowywaniu PROGRAMU nadleśnictwo powinno współpracować z lokalnymi podmiotami działającymi na polu formalnej i nieformalnej edukacji ekologicznej społeczeństwa.

D. Nadleśniczy może zaprosić do opracowania PROGRAMU praktyków edukacji ekologicznej.

IV. Zakres i układ programu

Charakterystyka walorów edukacyjnych nadleśnictwa.

- a) PROGRAM jest samodzielnym, autorskim opracowaniem, charakteryzującym specyfikę prowadzonej przez nadleśnictwo działalności edukacyjnej.
- b) W PROGRAMIE należy szerzej opisać walory edukacyjne nadleśnictwa ze szczególnym zwróceniem uwagi na dostępność kompleksów leśnych, istniejące zagospodarowanie techniczne i przydatność terenu do prowadzenia edukacji leśnej.

A. Obiekty edukacji leśnej nadleśnictwa (krótki opis):

1. Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej.

2. Izba (klasa, sala) leśna.
 3. Zielona szkoła.
 4. Ścieżka edukacyjna.
 5. Park, ogród dendrologiczny (botaniczny).
 6. Powierzchnia (punkt) edukacji leśnej.
 7. Inne obiekty (np. rezerwat przyrody udostępnione do edukacji).
- B. Obiekty edukacji przyrodniczej innych podmiotów znajdujące się na terenie nadleśnictwa.
- C. Potencjalni partnerzy w edukacji leśnej społeczeństwa:
1. Szkoły:
 - a) podstawowe;
 - b) gimnazja;
 - c) średnie.
 2. Ośrodki edukacji ekologicznej.
 3. Parki Krajobrazowe, Parki Narodowe.
 4. Samorządy.
 5. Media: prasa, radio, telewizja.
 6. Organizacje pozarządowe.
 7. Inne.
- D. Wydawnictwa edukacyjne o nadleśnictwie:
1. Własne nadleśnictwa (bibliografia: autor, tytuł, rok wydania).
 2. Innych wydawców (bibliografia: autor, tytuł, rok wydania, nazwa wydawcy).

V. Plan działalności edukacyjnej nadleśnictwa

Plan roczny (sporządzany do 30 października) zawiera w formie opisowej:

1. Nowe obiekty edukacji leśnej.
2. Rozbudowa, zagospodarowanie (remonty, uzupełnienie, wzbogacenie) istniejących obiektów.
3. Planowane przedsięwzięcia z zakresu edukacji leśnej (np. akcje, konkursy, wystawy, prelekcje, pogadanki, zajęcia terenowe), ich tematyka oraz krótki opis (np. nazwa projektu edukacyjnego, adresaci, termin realizacji, współorganizatorzy).

VI. Kronika działalności edukacyjnej nadleśnictwa

A. Roczne sprawozdanie z działalności edukacyjnej składa nadleśnictwo w RDLP do 30 stycznia każdego roku. Obejmuje ono:

1. Formy edukacji i frekwencja osób korzystających (Tabela 1).
2. Podmioty współpracujące w zakresie edukacji (Tabela 2).
3. Pracownicy nadleśnictwa prowadzący edukację (Tabela 3).
4. Podsumowanie – komentarz do działalności edukacyjnej nadleśnictwa w danym roku.

Tabela 1. Formy edukacji leśnej realizowane przez nadleśnictwo i frekwencja w roku

Forma edukacji	Ogółem:		W tym:				
	Liczba zajęć	Liczba uczestników	Dzieci przedszkolne	Dzieci szkół podstawowych	Młodzież szkół gimnazjalnych	Młodzież szkół średnich	Dorośli
Lekcje terenowe, w tym na leśnej ścieżce edukacyjnej							
Spotkania z leśnikiem w szkołach							
Prelekcje, pogadanki, wykłady (poza szkołą)							
Konkursy							
Akcje, imprezy okolicznościowe							
Wystawy							
Inne formy:							

Tabela 2. Podmioty współpracujące w zakresie edukacji w roku

Podmioty współpracujące	Liczba jednostek	Liczba wspólnych imprez, konferencji, konkursów, warsztatów, akcji itd.
Szkoły		
Ośrodki Edukacji Ekologicznej		
Parki krajobrazowe, narodowe		
Domy Kultury, muzea		
Organizacje pozarządowe		
Media: - Prasa - Radio - Telewizja		
Kościoły		
Podmioty zagraniczne		
Inne: a)		

Tabela 3. Pracownicy nadleśnictwa prowadzący edukację leśną w roku

Lp.	Stanowisko służbowe	Wykształcenie	Staż pracy w Lasach Państwowych
1.			
2.			

5.5.1. Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2003–2006

10. Cele programu i zadania realizacyjne

10.2. Cele Programu

- 8) wzrost wiedzy społeczeństwa o stanie środowiska naturalnego, jego zagrożeniach oraz sposobach przeciwdziałania zagrożeniom, wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz poprawa komunikacji społecznej w zakresie ochrony i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych województwa;

Wymienione cele realizowane będą poprzez działania (...):

- 6) mobilizowanie społeczeństwa do podejmowania działań proekologicznych.

10.3. Zadania realizacyjne

10.3.9. Cele i zadania w zakresie edukacji ekologicznej

Cel nadrzędny: Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz poprawa komunikacji społecznej w zakresie ochrony i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych województwa, realizowany poprzez:

- wspieranie działań uzupełniających system edukacji formalnej, podnoszących ekologiczną świadomość społeczności i władz lokalnych,
- zwiększenie efektywności edukacji ekologicznej przez promowanie najskuteczniejszych jej form i najważniejszych treści.

Zadania:

- opracowanie wojewódzkiego programu edukacji ekologicznej,
- organizacja regionalnego systemu informacji o edukacji ekologicznej,
- prowadzenie szkoleń zawodowych w zakresie prawa, zarządzania, technik ochrony środowiska, zagospodarowania przestrzennego, źródeł finansowania ochrony środowiska,
- upowszechnianie i praktyczne wdrażanie zasad „Kodeksu dobrej praktyki rolniczej”,
- wspomaganie istniejących i tworzenie nowych ośrodków edukacji środowiskowej,
- wspomaganie prowadzenia edukacji ekologicznej przez samorządy, lokalne organizacje pozarządowe i grupy obywatelskie,
- utworzenie społecznych rad ds. trwałego i zrównoważonego rozwoju przy urzędach gmin,
- propagowanie modelu trwałego i zrównoważonego rozwoju w gminie,
- organizacja szkoleń w zakresie „czystszej produkcji”,
- rozwój zagospodarowania edukacyjnego i turystycznego obszarów leśnych (ścieżki edukacyjne, szlaki turystyczne, tablice informacyjne itp.),
- prowadzenie działalności wydawniczej, wspieranie produkcji filmów i innych materiałów posiadających walory edukacyjne,
- organizowanie kampanii informacyjno-edukacyjnych, wspieranie imprez prośrodowiskowych o zasięgu wojewódzkim i ogólnopolskim,
- upowszechnianie informacji o podejmowanych akcjach, kampaniach i działaniach na rzecz aktywnej ochrony środowiska w województwie, kraju i na świecie,
- wspieranie szkolnych kół zainteresowań, konkursów ekologicznych, „ekologizacja” obiektów dydaktycznych i otoczenia szkół.

11. Priorytety i harmonogram realizacji programu oraz wytyczne dla samorządów

11.2. Najważniejsze zadania inwestycyjne

W zakresie edukacji ekologicznej:

- budowa ośrodków edukacji ekologicznej:
 - Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Grajewie
 - Instytutu Zrównoważonego Rozwoju w Narewce
 - Stacji Edukacyjnej „Wigry” – Muzeum Wigierskiego Parku Narodowego
 - Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Białymstoku

11.3. Harmonogramy realizacji zadań

Tabela 49. Zadania własne samorządu województwa w zakresie edukacji ekologicznej

Lp	Nazwa zadania	Jednostka odpowiedzialna	Podmiotyuczestniczące
9	Zorganizowanie regionalnego systemu informacji o edukacji ekologicznej	Samorząd Województwa	Wszystkie podmioty prowadzące edukację środowiskową
10	Wspomaganie prowadzenia edukacji ekologicznej przez samorządy, lokalne organizacje pozarządowe i grupy obywatelskie	Samorząd Województwa	Samorządy, NGO, szkoły, ODN, ODR
11	Propagowanie umiarkowanego użytkowania zasobów naturalnych zgodnie z zasadami trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz kształtowanie proekologicznych wzorców konsumpcji w gospodarstwach domowych	Samorząd Województwa	Wszystkie podmioty prowadzące edukację środowiskową
12	Organizowanie kampanii informacyjno-edukacyjnych, wspieranie imprez o zasięgu wojewódzkim i ogólnopolskim	Samorząd Województwa	Podmioty prowadzące edukację środowiskową
13	Upowszechnianie informacji o podejmowanych akcjach, kampaniach i działaniach na rzecz aktywnej ochrony środowiska w województwie, kraju i na świecie	Samorząd Województwa	Samorządy, OEE, radio, prasa, telewizja

Tabela 50. Zadania samorządów gminnych i powiatowych w zakresie edukacji ekologicznej

Lp	Nazwa zadania	Jednostka odpowiedzialna	Podmiotyuczestniczące
21	Wspomaganie prowadzenia edukacji ekologicznej przez samorządy, lokalne organizacje pozarządowe i grupy obywatelskie	Samorządy gmin i powiatów	Samorządy, NGO, szkoły, ODN
22	Utworzenie społecznych rad ds. trwałego i zrównoważonego rozwoju przy urzędach gmin	Samorządy gmin	NGO, Eksperci lokalni, samorządy gmin
23	Propagowanie modelu trwałego i zrównoważonego rozwoju w gminie	Samorządy gmin i powiatów	Wszystkie podmioty prowadzące edukację środowiskową
24	Upowszechnianie informacji o podejmowanych akcjach, kampaniach i działaniach na rzecz aktywnej ochrony środowiska w województwie, kraju i na świecie	Samorządy gmin i powiatów	Samorządy, OEE, radio, prasa, telewizja
25	Wspieranie szkolnych kół zainteresowań, konkursów ekologicznych, „ekologizacja” obiektów dydaktycznych i otoczenia szkół	Samorządy gmin i powiatów, władze oświatowe	Samorządy, szkoły

Tabela 51. Zadania koordynowane o charakterze organizacyjno-prawnym w zakresie edukacji ekologicznej

Lp	Nazwa zadania	Jednostka odpowiedzialna	Podmioty uczestniczące
39	Opracowanie wojewódzkiego programu edukacji ekologicznej	Samorząd Województwa	Podmioty prowadzące edukację środowiskową
40	Upowszechnianie i praktyczne wdrażanie zasad „Kodeksu dobrej praktyki rolniczej”	Samorząd Województwa	ARIMR, ODR, samorządy
41	Prowadzenie działalności wydawniczej, wspieranie produkcji filmów i innych materiałów posiadających walory edukacyjne	Wojewoda, samorządy, parki narodowe, OEE	Wojewoda, Samorządy, parki narodowe i krajobrazowe, LP, NGO, ODN, ODR

Tabela 52. Zadania koordynowane o charakterze inwestycyjnym w zakresie edukacji ekologicznej

Lp	Nazwa zadania	Jednostka odpowiedzialna	Podmioty uczestniczące
26	Wspomaganie istniejących i tworzenie nowych ośrodków edukacji środowiskowej	Wojewoda, samorządy, parki narodowe, LP	Parki narodowe i krajobrazowe, LP, NGO, samorządy
27	Rozwój zagospodarowania edukacyjnego i turystycznego obszarów leśnych (ścieżki edukacyjne, szlaki turystyczne, tablice informacyjne itp.)	Wojewoda, samorządy, LP, parki narodowe	LP, PTTK i inne NGO, samorządy, parki narodowe i krajobrazowe

5.5.2. Program Ochrony Środowiska Miasta Białegostoku

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA MIASTA BIAŁEGOSTOKU NA LATA 2004-2015

3. Polityka ochrony środowiska do 2015 roku

Cele i zadania o charakterze systemowym

(...) Coraz większą uwagę należy zwracać na działania zmierzające do zwiększenia świadomości ekologicznej społeczeństwa, uwzględnianie aspektów ekologicznych w politykach sektorowych (poszczególne dziedziny gospodarowania), zarządzanie środowiskowe oraz aktywizację rynku do działań na rzecz ochrony środowiska.

3.2.1. Edukacja ekologiczna

3.2.1.1. Stan wyjściowy

Działania na rzecz edukacji ekologicznej w mieście Białymstoku podejmowane są przez Urząd Miasta, organizacje pozarządowe (m.in.: Stowarzyszenie „Green Way”, Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-group”), szkoły oraz przez samych mieszkańców Białegostoku.

Organizacje pozarządowe realizując program edukacji ekologicznej nastawione są na pozyskanie nauczycieli i środowisk szkolno-pedagogicznych do stałej współpracy na rzecz środowiska naturalnego, poprzez działania w obrębie szkoły, dzielnicy, osiedla. Działania te to między innymi konkursy w których to zapoznaje się dzieci i młodzieży z tematyką związaną np. z gospodarką odpadami i jej wpływem na środowisko naturalne. Poprzez konkursy organizacje ekologiczne zbliżają się do standardów UE i mówią nie tylko o odpadach organicznych, puszkach, szkle i PET-ach, ale także o odpadach niebezpiecznych. W ten sposób każdy uczeń ma możliwość wniesienia własnego wkładu w ochronę środowiska naturalnego.

Na terenach szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz średnich przeprowadzane są także zajęcia dydaktyczne w ramach godziny wychowawczej lub przyrody, natomiast prelekcje na zajęciach z chemii, biologii, geografii i fizyki. Tematy zajęć są wybierane przez nauczycieli tak, by dopasować je do programu nauczania wybranej grupy wiekowej uczniów. W ramach zajęć dydaktycznych prelegenci przekazują uczniom konkretne, „domowe” rozwiązania, służące poprawie środowiska naturalnego, które łatwo jest zastosować w życiu codziennym. W ten sposób zostaną przedstawione rozwiązania, które umożliwią każdemu wniesienie własnego wkładu w ochronę środowiska naturalnego.

Inną formą edukacji ekologicznej są wykłady pozalekcyjne których zadaniem jest szersze przedstawienie wybranych tematów. Przewidziane są one dla najbardziej aktywnych i zainteresowanych uczniów w ramach kółka

biologicznego, chemicznego, geograficznego czy ekologicznego prowadzonego na terenie szkoły lub jako typowe zajęcia pozaszkolne dla zainteresowanych uczniów.

Znajomość przez nauczycieli głównych problemów miasta Białegostoku oraz województwa podlaskiego w kwestii ochrony środowiska, pozwala na ukierunkowanie prowadzonej edukacji ekologicznej.

Organizacje pozarządowe wydają szereg publikacji (biuletyny, konspekty, ulotki) związanych z tematyką ochrony środowiska naturalnego.

W większości szkół podstawowych i gimnazjalnych działają prężnie koła Ligi Obrony Przyrody tzw. szkolne kluby przyrodników, ramach których organizowane są konkursy, wystawy i wycieczki mające na celu upowszechnienie wiedzy ekologicznej wśród dzieci i młodzieży. W trakcie roku szkolnego, organizowane są także „Zielone szkoły” i obozy ekologiczne, na których to młodzież zgłębia wiedzę ekologiczną.

Białostockie towarzystwa ekologiczne prowadzą strony internetowe, na których można znaleźć informacje dotyczące najnowszych osiągnięć w zakresie ochrony środowiska.

Podlaski Serwer Ekologiczny www.eko.podlasie.prv.pl promuje walory ekologiczne miasta i regionu, zamieszcza informacje i materiały edukacyjne dla uczniów i nauczycieli.

Cel długookresowy do 2015 roku

Kształtowanie postaw i ekologicznych wartości oraz współodpowiedzialności mieszkańców Białegostoku za stan środowiska w mieście i jego ochronę.

Cel ten wpisuje się w podstawowe cele sformułowane w Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej.

3.2.1.3. Strategia realizacji celu

Strategię realizacji celu zogniskowano wokół zagadnień:

- Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Białymstoku;
- Edukacja ekologiczna w formalnym systemie kształcenia;
- Edukacja ekologiczna w nieformalnym systemie.

Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Białymstoku

Białystok nie posiada Ośrodka Edukacji Ekologicznej który całościowo obejmowałby wszystkie zagadnienia związane z edukacją ekologiczną i informacją ekologiczną w skali miasta, a także pełnił funkcję wspierającą proekologiczne działania samorządu miasta i funkcję koordynacyjną w stosunku do działań podejmowanych przez pozarządowe organizacje ekologiczne. Centralne położenie Białegostoku w województwie i jego rola w skali makroregionu, jak również największe w regionie skupisko szkół wszystkich poziomów nauczania i uczelni wyższych oraz wielkość miasta sprawia, że powołanie Ośrodka Edukacji Ekologicznej z prawdziwego zdarzenia jest kwestią priorytetową z punktu widzenia efektywności edukacji ekologicznej oraz dorównania w tym względzie innym miastom wojewódzkim w kraju.

Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Białymstoku powinien być włączony w przedsięwzięcia realizowane w ramach formalnego i nieformalnego systemu kształcenia.

Obecnie prowadzone są rozmowy nt. powołania Ośrodka z wykorzystaniem istniejącej bazy Stowarzyszenia Agro-Group.

Kierunki działań

EE 1. Utworzenie Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Białymstoku

Edukacja ekologiczna w formalnym systemie kształcenia

Kształtowanie świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży jest ważnym zadaniem realizowanym w formalnym systemie kształcenia obejmującym wychowanie przedszkolne, szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe oraz szkolnictwo wyższe.

Rozporządzenie MEN z dn. 15.02. 1999 dotyczące podstawy programowej kształcenia ogólnego określa podstawowe zadania szkoły w zakresie nauczania, umiejętności i pracy wychowawczej uwzględniając w nich działania mające na celu wzrost świadomości ekologicznej uczniów. Rozporządzenie to wprowadza również obok przedmiotów i bloków przedmiotowych realizację ścieżki międzyprzedmiotowej. Wymóg ten do 2003 roku obejmował tylko szkoły podstawowe i gimnazja, od 2003 roku objął również szkoły ponadgimnazjalne. Jedną ze ścieżek interdyscyplinarnych jest edukacja ekologiczna. Tematyka ekologiczna stanowi element wielu przedmiotów a jej właściwa realizacja zależy przede wszystkim od zaangażowania nauczycieli, od ich znajomości najważniejszych problemów z zakresu ochrony środowiska miasta Białegostoku i najbliższego otoczenia.

Ważnym zadaniem jest wprowadzanie do programów szkolnych zagadnień związanych z edukacją ekologiczną szczególnie dotyczącą tych problemów, które w mieście są najistotniejsze, np. stosowanie ekologicznych źródeł energii, selektywna zbiórka odpadów, właściwa gospodarka wodno-ściekowa itp.

Stosowanie przez nauczycieli metod aktywizujących i poszukujących tj. burza mózgów, karty pracy, projekty; zajęcia terenowe oparte na bezpośrednim kontakcie ucznia z przedstawianą problematyką wykształci w uczniu umiejętność obserwacji, logicznego myślenia, kojarzenia, wyciągania wniosków. Zadaniem nauczyciela w szeroko pojętej edukacji ekologicznej jest:

- kształtowanie u ucznia postawy odpowiedzialności za stan środowiska,
- zachęcanie ucznia do prowadzenia własnych obserwacji, badań i analizy środowiska,
- kształtowanie umiejętności rozwiązywania problemów zgodnie z posiadaną wiedzą,
- umożliwienie dzieciom i młodzieży podejmowania praktycznych działań na rzecz ochrony środowiska w ich otoczeniu.

Nauczyciele podejmujący się realizacji zagadnień związanych z edukacją ekologiczną powinni zarówno współpracować ze sobą, jak i współpracować z instytucjami/organizacjami wspierającymi ich działalność. Taką instytucją w mieście może być Centrum Edukacji Ekologicznej, które mogłoby zająć się:

- przygotowaniem zestawu programów edukacji ekologicznej realizowanych w szkołach w oparciu o programy autorskie nauczycieli,
- przygotowaniem zestawów materiałów dydaktycznych wspomagających proces kształcenia,
- zaopatrzeniem szkół w modele, wzorce, przyrządy pomiarowe i obserwacyjne,
- szkoleniem nauczycieli w zakresie: wiedzy merytorycznej dot. edukacji ekologicznej, metod współczesnej edukacji ekologicznej i metod współpracy z rodzicami.

Kierunki działań

- EE 2. Zwiększenie udziału problematyki ekologicznej w szkolnych programach nauczania.
- EE 3. Aktywna edukacja ekologiczna młodzieży w formalnym systemie kształcenia, w tym z wykorzystaniem terenów cennych przyrodniczo.
- EE 4. Wspieranie działań edukacji szkolnej przez samorząd miasta.

Edukacja ekologiczna w nieformalnym systemie

Jednym z podstawowych warunków zrównoważonego rozwoju jest włączenie do udziału w nim całego społeczeństwa. Dlatego konieczna jest jak najbardziej wszechstronna edukacja ekologiczna skierowana do osób dorosłych. Najlepszym i najefektywniejszym sposobem podniesienia świadomości ekologicznej osób dorosłych jest zaangażowanie mieszkańców w procesy decyzyjne. Wymaga to szerokiego informowania społeczeństwa o stanie środowiska, działaniach na rzecz jego ochrony, a także o możliwościach prawnych uczestniczenia mieszkańców w podejmowaniu decyzji mających wpływ na stan środowiska. Wśród wielu ważnych tematów edukacji ekologicznej znaczące miejsce należy przypisać edukacji w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, gospodarki ściekowej, ochrony powietrza atmosferycznego, oszczędności energii itp. Istotne znaczenie mają takie działania jak organizacja wycieczek dla społeczności miasta do Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych czy Miejskiej Oczyszczalni Ścieków.

Biorąc pod uwagę konieczność ciągłego doskonalenia kadr UM w Białymstoku, należy wymienić szkolenia zawodowe pracowników Wydziału Ochrony Środowiska i Gospodarki Komunalnej oraz ich uczestnictwo w seminariach i sympozjach z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Szczególnie ważną rolę w edukacji ekologicznej odgrywa samorząd miasta, który współpracuje w tym zakresie ze szkołami, organizacjami, instytucjami, przedstawicielami zakładów pracy i społeczności lokalnych (rady osiedli).

Ze względu na możliwości rozwoju turystyki i rekreacji w mieście, konieczne jest obejmowanie edukacją ekologiczną organizatorów turystyki i wypoczynku jak i osób korzystających z oferowanych usług oraz mieszkańców terenów cennych przyrodniczo.

Ważną kwestią jest edukacja w miejscu pracy ponieważ większość czynnych zawodowo osób poprzez podejmowane decyzje, ma mniej lub bardziej bezpośredni wpływ na stan środowiska.

Zdecydowanie największy wpływ na poziom świadomości ekologicznej społeczeństwa mają media. Podkreślić należy, że istnieje ścisła zależność między wiedzą społeczeństwa z zakresu stanu środowiska i nastawieniem do działań na rzecz jego ochrony, a sposobem ukazywania problemów ekologicznych w mediach. Coraz większego znaczenia nabierają tematyczne programy publicystyczne, filmy popularnonaukowe o tematyce środowiskowej

oraz reklama społeczna promująca działania przyjazne środowisku. Współpraca w zakresie propagowania edukacji ekologicznej poprzez media powinna zaowocować cyklicznym ukazywaniem się artykułów, programów TV, audycji radiowych, w których przybliżałoby się mieszkańcom bieżące problemy i działania.

Efektom współpracy z telewizją lokalną mógłby być cykl programów informacyjnych, wywiadów z politykami, osobami zaangażowanymi w ochronę środowiska, filmów edukacyjnych.

Ze względu na możliwość wykorzystania komputerów coraz większe znaczenie będzie miała treść edukacyjna na stronach www oraz możliwość kontaktu i dyskusji z mieszkańcami drogą internetową.

Duże znaczenie w edukacji ekologicznej dorosłych mają działania pozaszkolne podejmowane przez uczniów i nauczycieli. Umożliwiają one włączenie do programu edukacji ekologicznej społeczności lokalnych, bez których poparcia żadne działania na rzecz ochrony środowiska nie powiodą się. Równocześnie wspólne działania dzieci i rodziców stwarzają szansę zmiany mentalności społeczeństwa i kształtowania świadomości proekologicznej.

Kierunki działań

- EE 5. Informowanie mieszkańców miasta o stanie środowiska i działaniach na rzecz jego ochrony.
- EE 6. Współdziałanie władz miasta z mediami w zakresie prezentacji stanu środowiska i działaniach na rzecz jego ochrony.
- EE 7. Rozwój działalności informacyjno-edukacyjnej.
- EE 8. Prowadzenie działań z zakresu aktywnej edukacji ekologicznej mieszkańców.
- EE 9. Doskonalenie zawodowe pracowników Wydziału Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej UM w Białymstoku.

Tabela 4.5. Edukacja ekologiczna przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004–2007

Kierunki działań	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Lata realizacji	Koszty w tys. PLN					Potencjalne źródła finansowania
				Ogółem w latach 2004-2007	2004	2005	2006	2007	
Zagadnienie: Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Białymstoku									
Cel krótkoterminowy do 2007 roku: Powołanie Ośrodka EE i ustalenie zasad jego funkcjonowania									
EE 1. Utworzenie Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Białymstoku	EE 1.1. Sfinalizowanie działań samorządu miasta dot. formalnego utworzenia Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Białymstoku (OEE)	UM Białystok, Stowarzyszenie Agro-Group.	2005	b.k.d.	-	b.k.d.	-	-	-
	EE 1.2. Ustalenie zasad współpracy UM Białystok z OEE	UM Białystok, Ośrodek Edukacji Ekologicznej	2005	b.k.d.	-	b.k.d.	-	-	-
	oraz wsparcia finansowego i merytorycznego działalności ośrodka								
	EE 1.3. Doposażenie OEE i jego bieżące funkcjonowanie	UM Białystok, Ośrodek Edukacji Ekologicznej	od 2005	440	-	200	120	120	Budżet miasta, Fundusze ekologiczne
Razem koszty w latach 2004–2007: Ośrodek Edukacji Ekologicznej				440					
Zagadnienie: Edukacja formalna									
Cel krótkoterminowy do 2007 roku: Zwiększenie efektywności edukacji formalnej									
EE 2. Zwiększenie problematyki ekologicznej w szkolnych programach nauczania	EE 2.1. Organizacja warsztatów poszerzających wiedzę uczniów szkół w zakresie zagadnień ochrony środowiska w mieście (1 x rok)	UM Białystok, OEE (od 2005 r.) NGO's Szkoły	Zadanie ciągłe	20	5	5	5	5	PFOŚi- GWGFOŚiGW
	EE 2.2. Organizowanie otwartych wykładów z udziałem uznanych autorzy w zakresie ochrony środowiska (1 x rok)	UM Białystok, OEE (od 2005 r.) Szkoły Uczelnie	Zadanie ciągłe od 2005 r.	b.k.d.	-	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	
	EE 2.3. Organizacja prelekcji dla młodzieży nt. stanu środowiska w mieście i działań na rzecz jego ochrony (1 x rok)	OEE, UM Białystok, Szkoły	Zadanie ciągłe od 2005 r.	b.k.d.	-	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	

EE 6. Współdziałanie władz miasta z mediami w zakresie prezentacji stanu środowiska i działań na rzecz jego ochrony	EE 6.1. Cyklizacja edycja programów ekologicznych w TV lokalnej z udziałem przedstawicieli miasta, NGO's, Białostockich Wodociągów, itp. EE 6.2. Przygotowanie i edycja filmów (TV lokalna) o tematyce ekologicznej (np. zbiórka odpadów niebezpiecznych, likwidacja kotłowni węglowych, oddanie nowej trasy rowerowej, itp.) EE 6.3. Artykuły w prasie lokalnej nt. pozytywnych działań na rzecz ochrony środowiska w mieście	UM Białystok, TV lokalna UM Białystok, TV lokalna	Zadanie cykliczne (2x rok) Zadanie ciągłe	b.k.d. 20	b.k.d. -	b.k.d. 5	b.k.d. 5	b.k.d. 10	- GFOŚiGW, PFOŚiGW
EE 7. Rozwój działalności informacyjno-wydawniczej	EE 7.1. Wydawanie ulotek informacyjnych nt. proekologicznych zachowań mieszkańców EE 7.2 Organizowanie kampanii promujących dzień bez samochodu, korzystanie z roweru, itp.	UM Białystok, NGO's, Dziennik lokalny UM Białystok, NGO's, Białost. Wodociąg.	Zadanie ciągłe Zadanie cykliczne (2x rok)	b.k.d. 40	b.k.d. -	b.k.d. 10	b.k.d. 15	b.k.d. 15	GFOŚiGW, PFOŚiGW, Białost. Wodoc. GFOŚiGW
EE 8. Prowadzenie działań z zakresu aktywnej edukacji ekologicznej mieszkańców	EE 8.1. Organizacja wyjazdów dla Radnych Miasta celem zapoznania ich z wzorcowymi rozwiązaniami w zakresie zintegrowanej gospodarki odpadami komunalnymi, wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii, itp. EE 9.1. Szkolenia zawodowe pracowników, udział w seminariach i konferencjach dot. ochrony środowiska	UM Białystok, OEE, Rada Miasta UM Białystok	W zależności od potrzeb W zależności od potrzeb	20 40	-	5 10	10 10	5 10	PFOŚiGW GFOŚiGW GFOŚiGW
Razem koszty w latach 2004–2007: Edukacja nieformalna				140					
Razem koszty w latach 2004–2007: EDUKACJA EKOLOGICZNA				- 800 tys. PLN					

Razem koszty w latach 2004–2007: Edukacja nieformalna - 800 tys. PLN

5. Monitoring realizacji Programu Ochrony Środowiska

5.2. Instrumenty polityki ochrony środowiska

5.2.3. Instrumenty społeczne

Informacja i komunikacja (porozumiewanie się)

Istotną rolę w komunikowaniu się z mieszkańcami miasta będą pełniły pozarządowe organizacje ekologiczne prowadzące działalność informacyjną lub konsultacyjną. Intensyfikowane będą działania wynikające z „Narodowej strategii edukacji ekologicznej” oraz jej programu wykonawczego. Komunikacja społeczna coraz częściej nabiera form zinstytucjonalizowanych. Z jednej strony jest to tworzenie biur komunikacji społecznej w urzędach, z drugiej strony – podpisywanie formalnych deklaracji współpracy z organizacjami społecznymi i wspieranie ich działań poprzez np. wprowadzanie przedstawicieli organizacji do różnego rodzaju ciał opiniotwórczo-doradczych, organizowanie regularnych spotkań z organizacjami.

5.5. Współpraca w ramach wdrażania Programu

5.5.7. Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe działające na terenie miasta (np. Greenway, Agro-Group) mogą być organizatorami różnorodnych form pozalekcyjnych edukacji ekologicznej, olimpiad i konkursów ekologicznych, kampanii społecznych w szkołach i zakładach pracy na rzecz ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego. Oczekuje się udziału organizacji pozarządowych w procesie tworzenia i wdrażania programu, zwłaszcza w zakresie edukacji ekologicznej mieszkańców, nastawionej przede wszystkim na środowisko miejsca zamieszkania.

Przewiduje się, że w zakresie edukacji ekologicznej istotną rolę będzie pełnił tworzony obecnie Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Białymstoku.

5.6. Główne działania w ramach zarządzania środowiskiem

Tabela 5.11. Najważniejsze działania w ramach zarządzania środowiskiem

Lp.	Zagadnienie	Główne działania w latach 2004–2007	Instytucje uczestniczące
2.	Edukacja ekologiczna, komunikacja ze społeczeństwem, System informacji o środowisku	Rozwój różnorodnych form edukacji ekologicznej Realizacja ustawy o dostępie do informacji o środow. i jego ochronie oraz ocenach oddziaływania na środowisko Większe wykorzystanie mediów (prasa, telewizja, internet) w celach informowania społeczeństwa o podejmowanych i planowanych działaniach z zakresu ochrony środowiska, w tym realizacji programów Stosowanie systemu „krótkich informacji” o środowisku (wydawanie ulotek i broszur informacyjnych) Szersze włączenie organizacji pozarządowych w proces edukacji ekologicznej i komunikacji ze społeczeństwem	Prezydent Wojewoda, WIOŚ, Organizacje pozarządowe

5.5.3. Plan Gospodarki Odpadami dla Białegostoku

PLAN GOSPODARKI ODPADAMI DLA MIASTA BIAŁEGOSTOKU NA LATA 2004–2015

3. Odpady z sektora komunalnego

3.1. Odpady komunalne

3.1.3. Cele, kierunki i działania

3.1.3.3. Działania

Ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów komunalnych na obszarze miasta Białystok

W celu zachęty mieszkańców do redukowania ilości produkowanych odpadów stosować należy następujące działania:

Edukacyjno-informacyjne, polegająca na kreowaniu zachowań konsumentów w kierunku:

- zakupu produktów o minimalnej ilości opakowań (niezbędnych),
- zakupu produktów wykonanych z materiałów z recyklingu,
- oddziaływanie na pracowników w kierunku redukcji zużywanych materiałów (np. papieru w biurach, wprowadzanie wewnętrznych sieci informatycznych, poczty elektronicznej)
- racjonalizacji stosowania produktów jednorazowego użytku,
- popularyzacja stosowania materiałów wysokiej trwałości,

Edukację ekologiczną należy prowadzić:

- w systemie nauczania, począwszy od zajęć w przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjach i wyższych,
- za pomocą środków masowego przekazu (lokalna prasa, radio i telewizja),
- za pomocą rozpowszechnianych ulotek, akcji plakatowej itp.

5.5.4. Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami

WOJEWÓDZKI PLAN GOSPODARKI ODPADAMI, BIAŁYSTOK, czerwiec 2003

Streszczenie

Dla osiągnięcia założonych celów, konieczne jest podjęcie następujących kierunków działań w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi:

1. Podnoszenie świadomości ekologicznej obywateli, w szczególności w zakresie minimalizacji wytwarzania odpadów.
2. Zintensyfikowanie działań skierowanych na zapobieganie zanieczyszczeniu odpadami lasów, terenów przy trasach przelotowych i terenów przylegających do cieków wodnych.

Przy opracowywaniu planu działań w sferze gospodarki odpadami komunalnymi w województwie kierowano się następującymi przesłankami:

3. Prowadzone będą bardzo intensywne działania informacyjno-educacyjne mające na celu zachęcanie mieszkańców do zagospodarowywania odpadów organicznych we własnym zakresie (kompostowanie przydomowe, karmienie zwierząt na terenach wiejskich itp.).

W celu odpowiedniego unieszkodliwiania niebezpiecznych odpadów medycznych i weterynaryjnych powinny zostać wdrożone działania organizacyjno-prawne, inwestycyjne i edukacyjne.

Dla województwa ważne jest również opracowanie i wdrożenie wojewódzkiego systemu usuwania odpadów z PCB a przede wszystkim prowadzenie akcji edukacyjnej w zakresie zagrożenia środowiska naturalnego przez PCB, wdrożenie monitoringu PCB, zorganizowanie systemu selektywnej zbiórki tych odpadów.

5. Założone cele i przyjęty system gospodarki odpadami

5.1. Sektor komunalny

Cel ogólny średniookresowy do roku 2010:

Zminimalizowanie ilości wytwarzanych odpadów w sektorze komunalnym oraz wdrożenie nowoczesnych systemów ich odzysku i unieszkodliwiania

Dla osiągnięcia założonych celów, konieczne jest podjęcie następujących kierunków działań w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi:

1. Podnoszenie świadomości ekologicznej obywateli, w szczególności w zakresie minimalizacji wytwarzania odpadów.

5.1.1. Plan działań w gospodarce odpadami komunalnymi

5.1.1.1. Założenia

Prowadzone będą bardzo intensywne działania informacyjno-educacyjne mające na celu zachęcanie mieszkańców do zagospodarowywania odpadów organicznych we własnym zakresie (kompostowanie przydomowe, karmienie zwierząt na terenach wiejskich itp.).

5.1.1.3. Minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów

Przeciwdziałanie i minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów jest priorytetem w polityce odpadowej. W celu zachęty mieszkańców do redukowania ilości produkowanych odpadów stosować należy następujące działania:

1. Edukacja społeczna:

- w systemie nauczania, począwszy od zajęć w szkołach podstawowych, średnich i wyższych,
- za pomocą środków masowego przekazu (lokalna prasa, radio i telewizja),
- za pomocą ulotek, akcji plakatowej itp.

Działania powinny mieć charakter informacyjno-educacyjny. Poza przekazywaniem treści edukacyjnych (np. jak zmniejszyć ilość odpadów) należy informować np. o ilości zebranych odpadów niebezpiecznych, miejscach i sposobach zbiórki selektywnej odpadów, terminach odbioru, oznakowaniach umieszczanych na opakowaniach.

W ramach prowadzonej edukacji należy np. zachęcać mieszkańców do kupowania towarów w opakowaniach wielokrotnego użytku oraz w opakowaniach biodegradowalnych, rezygnacji z przedmiotów jednorazowego użytku, wykorzystywania mniej toksycznych produktów (np. farb i lakierów) itp.

5.1.2.5. Strategie i instrumenty służące promowaniu zbiórki selektywnej

W celu zachęcenia mieszkańców do zbiórki selektywnej i zwiększenia jej efektywności wykorzystywane będą następujące działania:

1. Edukacja społeczna. Prowadzenie kampanii edukacyjno-informacyjnych stanowi zasadniczą część wdrażania strategii i planów gospodarki odpadami. Jej celem jest zachęcanie „producentów” odpadów do ograniczania ilości wytwarzanych odpadów, a następnie do ich segregacji „u źródła”.

5.2.2.2. Przemysł rolno-spożywczy

Dla zoptymalizowania gospodarki odpadami rolno-spożywczymi proponuje się przyjąć następujące cele strategiczne:

Rozwój edukacji ekologicznej na wsi ze szczególnym uwzględnieniem małych i średnich producentów rolnych.

5.2.2.4. Odpady z jednostek służby zdrowia i placówek weterynaryjnych

Dla pełnego unieszkodliwienia niebezpiecznych odpadów medycznych i weterynaryjnych powinny zostać wzmocnione działania służb inspekcyjnych oraz szkolenia z zakresu edukacji ekologicznej pracowników służby zdrowia i służb weterynaryjnych.

Proponowane działania:

III. Działania edukacyjno-informacyjne

1. Opracowanie i przeprowadzenie cyklu szkoleń dla pracowników służby zdrowia z województwa na temat prowadzenia racjonalnej gospodarki odpadami, sposobów zmniejszenia ilości i toksyczności odpadów oraz opracowywania i wdrażania planów gospodarki odpadami.
2. Opracowanie broszury i prowadzenie kampanii informacyjnej wśród lekarzy weterynarii na temat ustawowych obowiązków wytwórców odpadów.
5. Szkolenie personelu w zakresie właściwych praktyk postępowania z odpadami niebezpiecznymi.

5.2.2.9. Azbest

Zadania organizacyjne:

- Organizacja kampanii reklamowo-propagandowej w zakresie postępowania z odpadami zawierającymi azbest (zwiększenie świadomości zarówno pracowników administracji publicznej, jak i mieszkańców w zakresie oddziaływania azbestu na zdrowie ludzi oraz przepisów i procedur dotyczących azbestu).

5.2.2.10. PCB

Opracowanie i wdrożenie wojewódzkiego systemu usuwania odpadów z PCB wymaga następujących rozwiązań w obszarze technicznym:

- Przeprowadzenie akcji edukacyjnej (informacyjno-szkoleniowej) w zakresie zagrożenia środowiska naturalnego przez PCB i możliwości przeciwdziałania tym skażeniom.

6.2. Koszty działań nieinwestycyjnych w sektorze komunalnym

Tab. 6.2. Zestawienie i koszt działań nieinwestycyjnych w sektorze komunalnym na lata 2003–2006

Lp	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Okres realizacji	Szacunkowe koszty w tys. PLN					Potencjalne źródła finansowania	Rodzaj zadania*
				2003	2004	2005	2006	2007–2014		
4	Edukacja z zakresu gospodarki odpadami	Urząd Marsz., Urząd Wojew., starostwa	Zadanie ciągłe	20	50	50	50	50	WFOŚiGW, programy pomocowe	A,B,C

7.1.1.7. Wskaźniki monitorowania efektywności planów

Tab. 7.1. Wskaźniki monitorowania planów

Lp.	Wskaźnik	Stan wyjściowy
B. Wskaźniki świadomości społecznej		
3	Liczba, jakość i skuteczność kampanii edukacyjno-informacyjnych	liczba / opis

7.1.2. Centrum Zarządzania Gospodarką Odpadami

Nad wprowadzaniem i monitorowaniem systemu gospodarki odpadami na obszarze województwa czuwać będzie Centrum Zarządzania Gospodarką Odpadami (CZGO).

Zakres zadań:

- Obsługa wojewódzkiej bazy danych dotyczącej wytwarzania i gospodarowania odpadami.
- Sporządzanie raportów i analiz dotyczących gospodarki odpadami na terenie województwa.
- Koordynacja działań w zakresie wymiany informacji o odpadach, edukacji i obiegu odpadów.

CZGO zajmować się będzie ponadto:

- Popularyzacją wiedzy o odpadach (konferencje, spotkania, publikacje).
- Koordynacją współpracy na szczeblu ponadlokalnym (informacje o związkach międzygminnych, prowadzonych rozmowach itp.).
- Udziałem w informacjach o przedsiębiorstwach zajmujących się gospodarką odpadami.
- Współpracą z organizacjami pozarządowymi.
- Możliwością zdobycia funduszy na działalność itp.

Źródła finansowania:

Środki własne UM, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska.

8. Prognoza oddziaływania (streszczenie i wnioski)

Niewątpliwie pozytywne skutki środowiskowe przyniosą zaproponowane w WPGO trzy bardzo ważne sfery aktywności:

- informacja i edukacja odpadowo-ekologiczna,
- monitorowanie efektów wdrażania WPGO,
- utworzenie banku informacji o odpadach oraz Wojewódzkiego Centrum Zarządzania Gospodarką Odpadami.

Wnioski i zalecenia

W czasie realizacji planu gospodarki odpadami proponuje się wprowadzenie dodatkowych działań organizacyjnych i edukacyjnych wspomagających wdrażanie i weryfikowanie planu, w tym:

- propagowanie i promocja niskoodpadowych technologii produkcji,
- promocja stosowania systemów zarządzania środowiskowego (np. ISO 14001 lub EMAS),
- opracowanie i wdrożenie programu szkoleń dla władz gminnych i powiatowych dotyczących nowych uregulowań prawnych w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadowej, jak również w zakresie prowadzenia edukacji ekologicznej w szczególności dotyczącej gospodarki odpadami wśród mieszkańców oraz jednostek gospodarczych.

5.6.1. Porozumienie MEN oraz MOŚZNIL

POROZUMIENIE MINISTRÓW: EDUKACJI NARODOWEJ ORAZ OCHRONY ŚRODOWISKA, ZASOBÓW NATURALNYCH I LEŚNICTWA z dnia 19 kwietnia 1995 r.

Wyrażamy zgodne stanowisko, że należy opracować i wdrożyć narodową strategię edukacji ekologicznej. Obydwa ministerstwa będą pełnić rolę koordynatora tego zadania. Prace w tym zakresie będą wykonane w najbliższych 2–3 latach. Minister Edukacji Narodowej zapewni tok formalno-prawny opracowania i wdrożenia w szkołach nowych rozwiązań gwarantujących skuteczną realizację podstawowych celów edukacji ekologicznej. Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa zobowiązuje się do współfinansowania zadań polegających na opracowaniu programów nauczania ochrony środowiska i przyrody, wydawania nowych podręczników i szkolenia nauczycieli w zakresie ustalonym odrębną umową. Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa zobowiązuje się do udzielania wsparcia w przypadku starania się o środki finansowe na ww. cele z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

5.6.2. Porozumienie Ministrów – Nowy Program Edukacyjny

POROZUMIENIE MINISTRA KULTURY I SZTUKI, MINISTRA OCHRONY ŚRODOWISKA, ZASOBÓW NATURALNYCH I LEŚNICTWA, MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ, PREZESA URZĘDU MIESZKALNICTWA I ROZWOJU MIAST ORAZ GENERALNEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW z dnia 27 maja 1998 r.: NOWY PROGRAM EDUKACYJNY NA RZECZ OCHRONY KRAJOBRAZU HISTORYCZNEGO I WŁAŚCIWEGO KSZTAŁTOWANIA PRZESTRZENI PRZYRODNICZEJ I KULTUROWEJ POLSKI (ZAŁOŻENIA I KIERUNKI PROGRAMU)

- Wobec konieczności podnoszenia świadomości ekologicznej i większej troski społecznej i publicznej o wartości materialne i duchowe otaczającego nas środowiska przyrodniczego i krajobrazu kulturowego, Prezes Rady Ministrów swym Zarządzeniem nr 34 z dnia 20 maja 1998 powołał Międzynarodowy Zespół dla pilnego opracowania (nie później niż do 30 czerwca 1999) stosowanego programu edukacyjnego: „Świadome Kształtowanie Krajobrazu i Ochrona Krajobrazu Historycznego”.
- W skład tego Zespołu pracującego pod przewodnictwem Ministra Kultury i Sztuki wchodzi przedstawiciele Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Edukacji Narodowej, Ministerstwa Kultury i Sztuki, Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast oraz Generalnego Konserwatora Zabytków. Ciałem to będzie też mogło korzystać ze współpracy i pomocy innych osób i instytucji.
- Ten edukacyjny Program nie ma na celu zastąpić ani pomniejszyć potrzeby przedsięwziętych przez rząd i administrację kroków i działań praktycznych na rzecz ochrony przyrody i zasobów naszej kultury. Ma on natomiast wspomagać je poprzez wskazanie na wielorakie wartości materialne i duchowe naszego dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego, jak również uświadamianie społeczeństwu ścisłych związków człowieka ze środowiskiem i otoczeniem oraz konieczność bardziej harmonijnego, zrównoważonego i proekologicznego rozwoju kraju. Wiąże się to z potrzebą lepszego planowania, prowadzącego do ładu przestrzenno-architektonicznego oraz promowania zarówno gospodarki, jak i rolnictwa oraz leśnictwa przyjaznego przyrodzie, jak i szanującego dorobek naszej kultury.
- Autorzy Programu są w pełni świadomi, że życie społeczne i gospodarcze wymaga różnych zmian i krajobraz przyrodniczy i kulturowy podlega im także. Chodzi jednak o to, by zmiany te minimalizować wywołując społeczną potrzebę takich działań, które zapobiegą nieuzasadnionemu zrywaniu ciągłości kultury, niszczeniu i zanieczyszczeniu środowiska, jak i biologicznej i kulturowej degradacji naszego otoczenia i pejzażu.
- W Programie położony też będzie nacisk na konieczność świadomego kształtowania, pielęgnacji i „uprawy” krajobrazu, gdyż tylko takie podejście i przemyślane poczynania ze strony władz, społeczeństwa i podmiotów życia gospodarczego ułatwić mogą ochronę znajdującego się na danym terenie

dziedzictwa kulturowego i naturalnego. I wzajemnie: właściwa polityka administracji rządowej na rzecz ochrony przyrody i kultury pomocna jest też i będzie świadomemu kształtowaniu krajobrazów i właściwemu ich wykorzystywaniu przez społeczności lokalne i regionalne.

6. Ze względu na swe bogate treści interdyscyplinarne i edukacyjne, Program powinien stać się nie tylko ważną częścią polityki kulturalnej i społecznej państwa, ale także i tych wszystkich Resortów, które biorą udział w jego powstaniu i opracowywaniu a później uczestniczyć będą w jego realizacji, do której oczywiście, w stosownym zakresie, włączone być muszą radio, telewizja i inne media.
7. Z kolei, wobec powszechnych i rozmaitych związków społeczeństwa z krajobrazem i to nie tylko lokalnym, to edukacyjne przedsięwzięcie może w istotny sposób wpisywać się w dokonywaną reformę ustrojową państwa. Powinno też wspomagać rozwój miejscowych wspólnot, proponując różne formy turystyki przyrodniczo-kulturowej, zarówno jako atrakcyjnej formy poznawania i popularyzacji narodowych i lokalnych dóbr kultury i natury, jak i społecznej i ekonomicznej aktywizacji mieszkańców.
8. Program adresowany będzie – w swoim wymiarze informacyjnym i wychowawczym do szerokich kręgów społeczeństwa, w szczególności młodzieży, organizatorów życia społecznego i publicznego, a szczególnie kadr terenowej administracji rządowej i samorządowej, a w dziedzinie szkolenia zawodowego i podnoszenia kwalifikacji – do nauczycieli szkolnych i akademickich oraz służb ochrony zabytków i przyrody.
9. Program winien też umożliwić rozwój nauczania kierunków architektoniczno-krajobrazowych i konserwatorskich na wyższych uczelniach, sprzyjać odrodzeniu architektury regionalnej, sztuki ogrodniczej i innych ginących zawodów, jak i dokonać reformy w szkoleniu kadr służb ochrony zabytków i przyrody na rzecz przygotowywania ich do zintegrowanej: przyrodniczo-kulturowej ochrony i pielęgnacji naszych krajobrazów. Zarówno bowiem ochrona dóbr kultury może być realizowana w jej środowisku naturalnym, jak przyroda być chroniona w krajobrazie kulturowym.
10. Aby właściwie przygotować program, Zespół dokona przeglądu obecnego stanu edukacji w dziedzinach związanych z integralnie pojętym krajobrazem, jak i analizy istniejących przepisów prawnych i praktyk administracyjnych. Przygotuje też propozycje przedsięwzięć pomocniczych, w tym również projektów nowelizacji regulacji prawnych i finansowych, służących wdrożeniu Programu i jego właściwemu funkcjonowaniu.
11. Trzeba mieć jednak świadomość, że taki interdyscyplinarny Program realizowany będzie mógł być etapami, a wymiernych społecznych efektów oczekiwać można po upływie kilku lat liczonych od rozpoczęcia szkolenia kadr nauczycielskich i profesorskich, organizowania specjalistycznych szkół pomaturalnych, uruchomienia potrzebnych kierunków studiów, jak i podyplomowych zajęć i praktyk. Dlatego podjęcie przez Zespół potrzebnych prac powinno nastąpić jak najszybciej, a ich postępowi towarzyszyć winny równoległe różne akcje oświatowe, jak i pilotażowe przedsięwzięcia edukacyjne.
12. Realizacja Programu przypadnie na okres naszych intensywnych rokowań o pełne członkostwo w Unii Europejskiej. Stąd tym bardziej winien on akceptować znaczenie ochrony przyrody i krajobrazu historycznego dla naszej świadomości narodowej, zachowania i przekazu rodzimych tradycji, które właśnie wspólnie, z naszymi zasobami natury i kultury, stanowić też będą nasz wkład we wspólne europejskie i światowe dziedzictwo.

5.7. NARODOWY PLAN ROZWOJU 2007–2013

PROJEKT NARODOWEGO PLANU ROZWOJU 2007–2013, WARSZAWA, czerwiec 2005

Wprowadzenie

NPR a strategia integracji z UE

12. Polska strategia integracyjna w pełni respektuje kierunki rozwoju Unii wyznaczone przez dokumenty programowe, zwłaszcza odnowioną „Strategię Lizbońską” i powiązaną z nią koncepcję zrównoważonego rozwoju.

Tło społeczno-gospodarcze

Ochrona środowiska

83. Wydatki na ochronę środowiska sięgały w minionej dekadzie nawet 1,6% PKB w skali rocznej. Jednocześnie z perspektywy kolejnych lat niepokojąca jest obserwowana od 1998 r. tendencja obniżania nakładów na ten cel. Obecnie wydatki na ochronę środowiska kształtują się na poziomie poniżej 1% PKB.

84. Jednocześnie pojawiły się nowe źródła zagrożeń, takie jak rosnąca ilość pojazdów samochodowych czy wzrastająca konsumpcja indywidualna (środki chemii gospodarczej, opakowania).

Turystyka

94. Turystyka jest jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się dziedzin gospodarki na świecie, również w Polsce stanowi ważny sektor gospodarki. Turystyka jest ściśle powiązana z innymi sektorami gospodarki, uzależniona jest od wielu czynników zewnętrznych, w tym od sytuacji ekonomicznej kraju, społeczeństwa, a jej rozwój może przyczynić się do rozwoju gospodarczego kraju, regionu, społeczeństwa i jednostki.

Aktywność społeczna

99. Sektor organizacji społecznych w Polsce obejmuje obecnie ponad 50.000 stowarzyszeń i fundacji. W organizacjach tych znajduje dziś zatrudnienie niespełna 1% ludności aktywnej zawodowo. Dla porównania, w Holandii wskaźnik ten osiąga ponad 14%, zaś w Belgii oraz Irlandii przekracza 10%. Potencjał ekonomiczny polskich organizacji społecznych jest nieporównywalnie niższy niż ma to miejsce w krajach unijnych.

100. Dlatego istotnym elementem Narodowego Planu Rozwoju 2007–2013 będą działania zmierzające do budowy kapitału społecznego i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Programy edukacyjne, wsparcie inicjatyw pozarządowych i tworzenie przyjaznego środowiska dla instytucji ekonomii społecznej pozwoli także na realizację celów strategicznych NPR, takich jak integracja społeczna, inkluzyjność grup zagrożonych wykluczeniem czy aktywna polityka rynku pracy.

101. Według szacunków w Polsce funkcjonuje ok. 12,8 tys. spółdzielni, działa ponad 30 tys. organizacji pozarządowych, zatrudniających łącznie około 200 tys. pracowników. Organizacje te korzystają ze świadczeń wykonywanych przez ok. 2 mln wolontariuszy. Wiele dziedzin życia nie mogłoby już dziś funkcjonować bez aktywności organizacji pozarządowych.

Ekonomia społeczna, definiowana jako działalność organizacji łączących w swych założeniach cele gospodarcze oraz społeczne, jest integralną sferą życia gospodarczego i uzupełnia tę lukę w gospodarce, w której tradycyjne przedsiębiorstwa nie funkcjonują ze względu na brak opłacalności prowadzenia takiej działalności, a typowe organizacje społeczne nie potrafią działać efektywnie i mobilizować członków do działań aktywizujących w obszarach spójności społecznej i równowagi, tworzenia społeczeństwa w oparciu o solidarność, demokratyzm i pluralizm. Wsparcie dla ekonomicznej stabilności przedsiębiorstw ekonomii społecznej powinno być udzielane na dwóch płaszczyznach: ekonomicznej i społecznej, w szczególności poprzez: rozwój społeczno-ekonomiczny, rozwój relacji społecznych, wsparcie administracyjne i zarządcze, konsultacje i badania czy współpracę i wymianę doświadczeń.

103. Wśród wyzwań, z jakimi trzeba się zmierzyć, (...) należy wymienić:

h) podnoszenie jakości kapitału ludzkiego poprzez odpowiednią politykę z zakresu edukacji oraz badań i rozwoju, dostosowaną do wyzwań demograficznych, społecznych i gospodarczych, oraz wymogów współzawodnictwa światowego,

o) rozwój kapitału społecznego i społeczeństwa obywatelskiego; zwiększanie partycypacji organizacji pozarządowych w życiu społeczno-gospodarczym.

Mocne strony	Słabe strony
stosunkowo mało przekształcone środowisko przyrodnicze na tle krajów Unii Europejskiej	wysoki stopień zagrożenia jakości środowiska przyrodniczego
Szanse rozwoju	Zagrożenia rozwoju
osiąganie standardów ekologicznych UE poprzez prowadzenie inwestycji proekologicznych, modernizację przedsiębiorstw, a dzięki temu wykorzystanie warunków przyrodniczych dla rozwoju rolnictwa ekologicznego i turystyki	

Aksjologia, misja, cele i priorytety strategiczne

Aksjologia

112. Dla tworzenia NPR przyjęto następujące podstawowe wartości i zasady sprzyjające ich realizacji:

Podstawowe wartości:

- Zrównoważony rozwój – orientacja na poprawę jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń, przy zapewnieniu ochrony i zachowania zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego oraz właściwej struktury demograficznej społeczeństwa.

Główne zasady sprzyjające realizacji podstawowych wartości:

- Uznawanie wykształcenia, wiedzy, informacji i kultury za fundament społeczno-gospodarczego rozwoju.

Dialog obywatelski i partnerstwo społeczne

Cele strategiczne

116. Zatrudnienie, aktywizacja i mobilność.

(...) rozwój społeczno-gospodarczy w przyszłości musi respektować potrzebę wyższej spójności, w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym oraz być zgodny z zasadą zrównoważonego rozwoju.

120. Integracja społeczna.

Istotne znaczenie dla przeciwdziałania wykluczeniu ma budowa systemu aktywizacji zawodowej i społecznej grup zagrożonych poprzez zatrudnienie socjalne oraz różne formy ekonomii społecznej, kojarzące aktywność i solidarność społeczną. Realizacja tego priorytetu wymaga współdziałania różnych sektorów i rozwinięcia partnerstwa publiczno-społecznego.

121. Inwestycje i gospodarowanie przestrzenią rozumiane jako wzrost inwestycji odpowiadających wyzwaniom postępu technologicznego i społeczeństwa informacyjnego, rozbudowujących i modernizujących infrastrukturę techniczną kraju oraz zapewniających realizację zasadę zrównoważonego rozwoju.

122. Dobre rządzenie rozumiane jako usprawnienie administracji państwa i uczynienie jej służebną wobec obywateli i potrzeb społecznych oraz zdolną do partnerskiego współdziałania z podmiotami sektora obywatelskiego.

- uznanie autonomicznego i organizacyjnie zróżnicowanego sektora organizacji pozarządowych za podstawę dobrobytu społecznego,
- uznanie prawa organizacji pozarządowych do publicznego wyrażania swego stanowiska i promowania go,
- finansowanie działania sektora pozarządowego ze środków publicznych,
- uznanie, że działania sektora rządowego i pozarządowego mają przyczyniać się do zapewnienia równych praw i szans obywateli bez względu na rasę, wiek, poziom sprawności, płeć, orientację seksualną i wyznanie.

(...) równocześnie inicjowane będą przedsięwzięcia zorientowane na zapewnienie wpływu organizacji pozarządowych i obywateli na projektowanie i prowadzenie polityk publicznych oraz pobudzanie aktywności obywatelskiej i obywatelskiego zaangażowania w sprawy publiczne.

Działania służące realizacji priorytetów strategicznych

Priorytet: Wiedza i kompetencje

125. Wspieranie otwartości systemu edukacji.

- Zwiększenie zaangażowania społeczeństwa w edukację.
- Rozwijanie szerokiej oferty edukacyjnej i szkoleniowej.
- Ścisłe współdziałanie instytucji sektorów edukacji, szkoleń i rynku pracy.
- Kształtowanie postaw przedsiębiorczych, prospołecznych, innowacyjnych i proekologicznych w wyniku realizacji na wszystkich poziomach kształcenia elementów przedsiębiorczości, aktywności społecznej w działaniach na rzecz dobra wspólnego, innowacyjności i ekologii, zwłaszcza z wykorzystaniem aktywnych metod dydaktycznych i tzw. podejścia kontekstowego w nauczaniu.

126. Wyższa jakość kształcenia.

- Skuteczne zarządzanie edukacją, tworzenie kultury oceny jakości.

Priorytet: Zatrudnienie, aktywizacja i mobilność

127. Zwiększenie zatrudnialności

- Rozwijanie aktywnej polityki rynku pracy, (...) tworzenie „zielonych miejsc pracy”.

128. Wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy

- Tworzenie sprzyjających warunków dla zatrudnienia w małych i mikro-przedsiębiorstwach oraz podmiotach ekonomii społecznej.

129. Modernizacja organizacji i funkcjonowania rynku pracy.

- Zwiększenie roli partnerstwa społecznego dla zapewnienia równowagi na polskim rynku pracy.

130. Tworzenie warunków dla mobilności geograficznej pracowników.

- Rozwój zasobu dostępnych mieszkań na wynajem realizowanych przez sektor prywatny i non-profit.

Priorytet: Przedsiębiorczość i innowacyjność

131. Tworzenie przyjaznego otoczenia działania przedsiębiorstw.

- Zapewnienie dostępu do kapitału, zwłaszcza małym i średnim przedsiębiorcom oraz przedsięwzięciom ekonomii społecznej. Wspierane będą działania dotyczące dostosowania przedsiębiorstw do wymogów UE (m.in. w zakresie prawa technicznego, ochrony środowiska, bezpiecznych warunków pracy).

132. Wspieranie otwartej i konkurencyjnej gospodarki.

- Kreacja oraz rozwój konkurencyjnych produktów turystycznych.

133. Wspieranie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.

- Upowszechnianie i promocja nauki.

134. Podnoszenie innowacyjności przedsiębiorstw.

- Wsparcie rozwoju rynku innowacji, kształtowanie proekologicznych wzorców produkcji i konsumpcji ograniczających presję na środowisko.
- Wspomaganie systemów rozwijających turystykę.
- Promocja i wdrażanie nowoczesnych technologii w produkcji i dystrybucji dóbr i usług kultury, zachowanie i ochrona krajobrazu wsi.

Priorytet: Integracja społeczna

139. Poprawa warunków życia i pracy

- Ułatwienie dostępu do usług publicznych – w zakresie edukacji (...).
- Ograniczenie wpływu na życie i zdrowie ludzi szkodliwych czynników zewnętrznych.

Priorytet: Inwestycje i gospodarowanie przestrzenią.

140. Rozwój miast i obszarów wiejskich.

- Wzmocnienie ponad-regionalnych ośrodków wzrostu tworzących sieć ośrodków o znaczeniu krajowym i europejskim, zapewnienie (...) inwestycji w zakresie infrastruktury (w tym związanej z ochroną dziedzictwa kultury i tworzeniem zintegrowanych narodowych produktów kultury, turystyką i sportem).
- Aktywizację sub-regionalnych i regionalnych ośrodków rozwoju oraz promowanie rozwoju sieciowego modelu współdziałania, (m.in. rozwój infrastruktury, również związanej z kulturą, turystyką i sportem).
- Rozwój infrastruktury małych miast i obszarów wiejskich, m.in. infrastruktura społeczna (w tym związana z kulturą, turystyką, sportem).
- Racjonalne gospodarowanie przestrzenią miast i obszarów wiejskich. Zachowanie łączności przestrzennej między obszarami zurbanizowanymi a obszarami wiejskimi w drodze odtwarzania i rozbudowy „zielonych” systemów funkcjonalnych, składających się z przestrzeni i ciągów o różnym stopniu dostępności społecznej.
- Wspieranie rozwoju obszarów rolniczych – (...) wspieranie obszarów rolniczych o niekorzystnych warunkach gospodarowania, położonych na terenach objętych ochroną ustawową (w tym programem NATURA 2000), obszarów narażonych na zanieczyszczenie azotanami; działania skierowane na zachowanie bioróżnorodności i podniesienie wartości ekonomicznej otoczenia (m.in. płatności rolnośrodowiskowe).
- Wykorzystanie specyficznych uwarunkowań regionalnych i lokalnych dla rozwoju, jak np. walory turystyczno-krajoznawcze, kulturowe, klimatyczne, położenie geopolityczne – inwestycje w infrastrukturę oraz promowanie przedsiębiorczości związanej m.in. z regionalnymi produktami turystycznymi,

ochroną i rewitalizacją dziedzictwa kulturowego i infrastrukturą kulturową, uzdrowiskami, ochroną krajobrazu i dziedzictwa kulturowego wsi.

- Wspieranie przekształceń obszarów problemowych w kierunku aktywizacji ich potencjałów gospodarczych, społecznych i środowiskowych, (...) nadanie im funkcji turystycznej.
142. Usprawnienie infrastruktury energetycznej – zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego.
- Wzrost udziału energii wytwarzanej ze źródeł odnawialnych.
 - Wzrost efektywności wytwarzania, dostarczania oraz użytkowania energii.
 - Unowocześnienie sektora elektroenergetycznego, zmniejszenie strat energii w dystrybucji i przesył, zmniejszenia emisji gazów i pyłów do atmosfery.
143. Inwestycje służące ochronie środowiska.
- Rozwój nowoczesnego systemu gospodarowania odpadami.
 - Wspieranie systematycznego wycofywania z produkcji i użytkowania, bądź ograniczanie użytkowania substancji i materiałów niebezpiecznych.
 - Działania na rzecz zmniejszenia emisji SO₂, NO_x i pyłu pochodzącego z sektora komunalno-bytowego w wyniku ograniczenia korzystania z indywidualnych źródeł ciepła na rzecz podłączenia do wspólnych sieci ciepłowniczych, wymiany przestarzałych instalacji ciepłowniczych, zmian nośników energii oraz prac termomodernizacyjnych w budynkach, z uwzględnieniem rozwoju usług promujących powyższe działania.
 - Systematyczne wdrażanie wymogów najlepszych dostępnych technik (BAT/NDT) w najważniejszych gałęziach przemysłu.

Racjonalna gospodarka zasobami naturalnymi

- Prowadzenie zrównoważonej gospodarki wodnej.
- Wdrażanie trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.
- Rozwój i wzmocnienie systemu obszarów chronionych, w tym sieci NATURA 2000.
- Prowadzenie zrównoważonej gospodarki zasobami ziół.
- Promowanie „przyjaznych dla środowiska” produktów i usług, m.in. rozwój rolnictwa ekologicznego, turystyki, ze szczególnym uwzględnieniem ekoturystyki i agroturystyki.

Priorytet: Dobre rządzenie

145. Podnoszenie jakości administracji publicznej.

- Promowanie dialogu i partnerstwa pomiędzy zainteresowanymi instytucjami – angażowanie partnerów społecznych, organizacji pozarządowych oraz dostarczających usług społecznych do walki z różnymi formami wykluczenia społecznego, pobudzanie odpowiedzialności społecznej biznesu.

146. Wzmacnianie kapitału społecznego, rozwój ekonomii społecznej.

- Aktywizacja i mobilizacja partnerów lokalnych, regionalnych i krajowych w oparciu o zasadę pomocniczości, m.in. poprzez wsparcie dla tworzenia lokalnych instytucji promujących rozwój aktywności obywatelskiej i społecznej, inicjowanie i finansowanie lokalnych, regionalnych i krajowych programów socjo-educacyjnych, dotyczących budowania tożsamości lokalnych w oparciu o kulturę, wspieranie powstawania i działalności lokalnych, regionalnych i krajowych inicjatyw obywatelskich z udziałem organizacji pozarządowych, wspieranie partnerstwa lokalnego, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich. Wsparcie dla prowadzonych lokalnie mikro-inicjatyw będących podstawą tworzenia kapitału społecznego.
- Wspieranie instytucji społeczeństwa obywatelskiego, budowę partnerstwa publiczno-społecznego i prywatnego m.in. budowanie partnerskich relacji między administracją publiczną i organizacjami pozarządowymi, samorządami wiejskimi i osiedlowymi oraz nieformalnymi grupami inicjatywnymi obywateli, wspieranie systemu pomocy adresowanego do organizacji pozarządowych, samorządów wiejskich i osiedlowych oraz nieformalnych partnerów lokalnych, rozwój szeroko rozumianej infrastruktury tzw. trzeciego sektora, poszerzenie dostępności usług adresowanych do tych podmiotów (w szczególności na poziomie małych, lokalnych społeczności), (...) rozszerzanie kompetencji oraz możliwości finansowania działalności służących pożytkowi publicznemu.
- Wsparcie postaw obywatelskich, budowa zdecentralizowanych sieci społecznego współdziałania, kształtowanie postaw obywatelskich poprzez ustawiczną edukację świadomych obywateli, promocja działań

prospołecznych (wolontariatu, filantropii), (...) wsparcie organizacji parasolowych – zrzeszających organizacje o podobnym obszarze działalności, wsparcie lokalnych inicjatyw obywatelskich.

- Przyjęcie zasad zrównoważonego rozwoju w działaniach na rzecz budowania społeczeństwa obywatelskiego – m.in. wzmocnianie samorządu lokalnego w edukacji na rzecz „małych ojczyzn” zarówno w systemie oświatowym jak i mechanizmach lokalnej demokracji; wsparcie tworzenia lokalnych Agend i zasad rozwoju zrównoważonego w konsumpcji i zagospodarowaniu przestrzennym.
- Promowanie nastawionych na współpracę i pro-społecznych form przedsiębiorczości.

147. Poprawa bezpieczeństwa publicznego i obywateli

- Ochrona ludności w sytuacjach powszechnego zagrożenia, (...) rozwój systemów komunikacji społecznej, jak również prowadzenie działalności edukacyjnej skierowanej do społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży.

Propozycje zmian instytucjonalnych warunkujących realizację NPR

Planowanie budżetowe

190. Dla uruchomienia wspólnych przedsięwzięć rozwojowych podmioty administracji publicznej muszą mieć możliwość powoływania wyspecjalizowanych organizacji, których statutowym zadaniem byłoby wdrożenie określonego projektu bądź zestawu projektów. Taka możliwość byłaby alternatywą dla powierzenia realizacji konkretnych projektów na zasadzie outsourcingu istniejącym organizacjom, w tym prywatnym. Wyspecjalizowane organizacje (...) tworzone dla wykonania określonych zadań rozwojowych powinny mieć status osób prawnych – korporacji publicznych: spółek użyteczności publicznej z wyłącznym udziałem podmiotów publicznych, mających na celu realizowanie określonych zadań publicznych i działających nie dla zysku.

Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

213. Niezbylwalnym celem planowania przestrzennego jest również ochrona dziedzictwa przyrodniczego oraz oszczędne gospodarowanie przestrzenią.

Rynek pracy

227. Istotnym wzbogaceniem możliwości poprawy sytuacji na rynku pracy byłoby uruchomienie w znaczącej skali różnych form ekonomii społecznej, które łączą obywatelską inicjatywę lokalną z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Finanse publiczne

228. Wszystkie sygnalizowane zmiany instytucjonalne w mniejszej lub większej mierze pociągają za sobą potrzebę nowych rozwiązań w systemie finansów publicznych. Konieczne modyfikacje w tym zakresie dotyczą w szczególności:

- stosowania akcyzy i opłat ekologicznych z myślą o kształtowaniu zachowań podmiotów gospodarczych w kierunku zmniejszania presji na środowisko i oddziaływania ekologicznego poprzez efektywność kosztową.

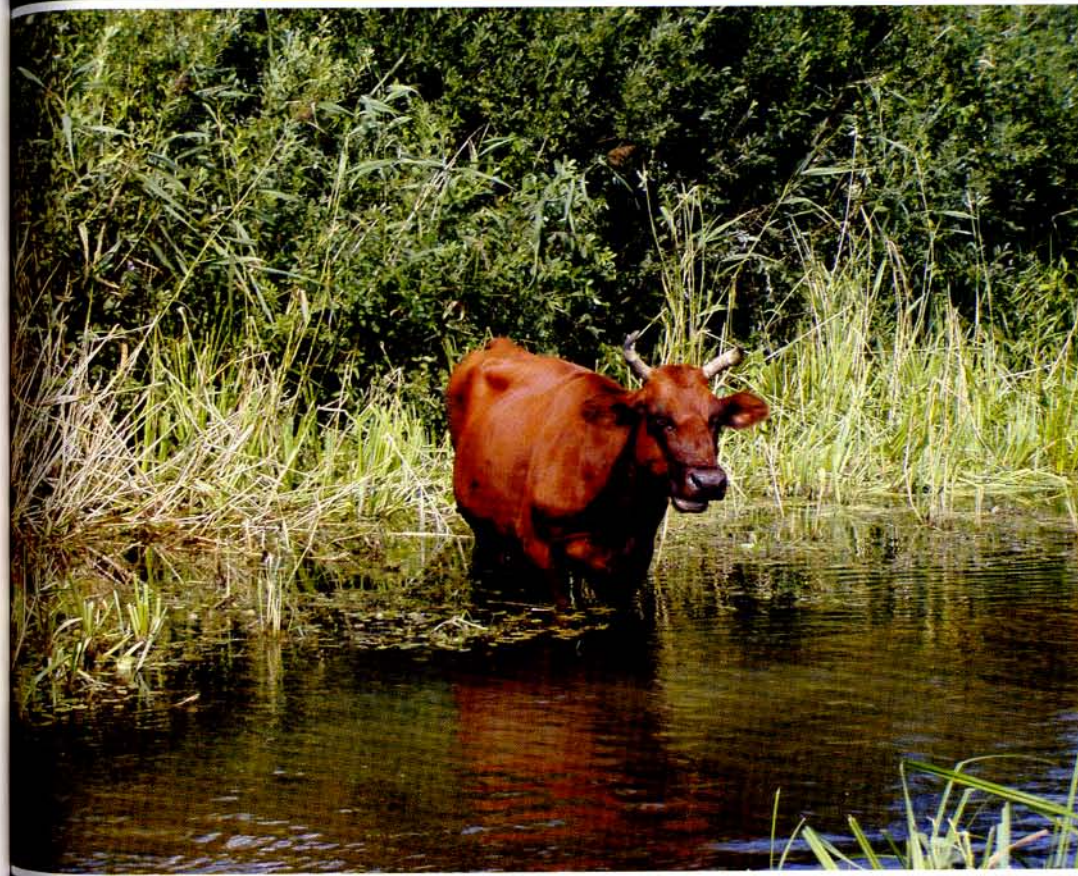
Dialog obywatelski i partycypacja społeczna

238. Powodzenie ustanawiania wielu z zaproponowanych w tym rozdziale rozwiązań zależy od pogłębienia i instytucjonalizacji dialogu obywatelskiego i partycypacji społecznej. Do ważnych postulatów w tym zakresie zaliczyć należy:

- zwiększenie roli Rady Pożytku Publicznego jako ciała dialogu między rządem, samorządem terytorialnym i organizacjami pozarządowymi,
- rozszerzenie form dialogu na poziomie wojewódzkim,
- zwiększenie kompetencji komórek i osób odpowiedzialnych za dialog i konsultacje społeczne w poszczególnych ministerstwach,
- wprowadzenie prawnie umocowanych zasad i standardów konsultacji społecznych i debat publicznych.

Praktyczne podjęcie tych zagadnień pociąga za sobą potrzebę nowelizacji ustawy i działalności pożytku publicznego i wolontariacie.

Potrzebne są równocześnie zmiany w systemie oświaty ukierunkowane na wspieranie postaw proobywatelskich i prospołecznych. Rozwinąć należy kształcenie dla takich zawodów jak: animator społeczny, lider lokalny czy pracownik organizacji pozarządowych.

W rozdziale przytoczono treści niemieckich rozporządzeń landowych odnośnie edukacji ekologicznej oraz umów pomiędzy instytucjami i organizacjami dotyczącymi współpracy zakresie edukacji ekologicznej, na przykładzie landu Saksonia-Anhalt. Poniższe dokumenty zostały przetłumaczone z języka niemieckiego dzięki dofinansowaniu Komisji Europejskiej.

6.1.
WYTYCZNE PROGRAMU EDUKACJI EKOLOGICZNEJ

EDUKACJA EKOLOGICZNA NA POCZĄTKU 21 WIEKU – WYTYCZNE PROGRAMU EDUKACJI EKOLOGICZNEJ W LANDZIE SAKSONIA-ANHALT, MINISTERSTWO ŚRODOWISKA I ROLNICTWA, 10.04.2001 – 26-22501/5

Rozporządzenie poniższe odnosi się do wszystkich władz, które zajmują się zagadnieniami edukacji ekologicznej i z racji swoich kompetencji ponoszą odpowiedzialność za realizację programu.

I
Uwagi wstępne

- (1) Agenda 21, program uchwalony w Rio w 1992, zawiera polityczne zobowiązanie do wsparcia trwałego rozwoju. Jako „trwały” opisywany jest rozwój taki, że: „zaspokojone powinny być zapotrzebowania obecnej generacji bez zagrożenia podstaw egzystencji następnej generacji oraz przyznane jest wszystkim ludziom na naszej planecie takie samo prawo do korzystania z globalnych zasobów środowiskowych”. Należy to rozumieć w ten sposób, że cele ekonomiczne, ekologiczne i socjalne powinny zostać zharmonizowane, tak by sprostać potrzebom obecnej generacji bez odjęcia przyszłej generacji oraz innym regionom świata szansy egzystencji w środowisku godnym życia.
- (2) Podczas procesu trwałego rozwoju decydujące znaczenie przypisuje się powszechnej edukacji poziomie całego społeczeństwa.
- (3) W landzie Saksonia-Anhalt i w całych Niemczech w ciągu ostatnich dwudziestu lat osiągnięto znaczne postępy w zakresie edukacji ekologicznej. Jednak pomimo rozwoju różnorodnych form edukacyjnych: fachowych lekcji, zajęć międzyprzedmiotowych, pracy projektowej, pozaszkolnej edukacji ekologicznej i pracy grup wspólnotowych w Saksonii-Anhalt, istnieją jeszcze cały czas obszary brzegowe edukacji ekologicznej. Osiągnięty postęp teoretyczny nie przełożył się na wzmożone działania praktyczne w sytuacji kryzysu środowiskowego.
- (4) W związku z powyższym pilnym być się wydaje dalszy impuls w kierunku intensyfikacji edukacji ekologicznej w landzie Saksonia-Anhalt. Doskonałą tego sposobnością będzie zmiana kąta postrzegania edukacji ekologicznej: jako edukacja dla trwałego rozwoju.
- (5) W celu dalszego rozwoju edukacji ekologicznej w landzie Saksonia-Anhalt, forum edukacji ekologicznej, złożone z przedstawicieli różnego rodzaju instytucji szkoleniowych i badawczych, związków ekologicznych, ministerstw i partii, opracowało wytyczne oraz program działania. Wytyczne uwzględniają dotychczasowe doświadczenia i zawierają oczekiwania co do edukacji ekologicznej zorientowanej na przyszłość oraz pokazują perspektywę jej dalszego rozwoju. Członkowie forum edukacji ekologicznej są przekonani, że tak postawiony cel niewątpliwie musi zostać osiągnięty, aby edukacja ekologiczna mogła przyczynić się do długotrwałego, przyjaznego dla środowiska rozwoju kraju. W związku z tym, równoległe do wytycznych, opracowany został program działania zawierający konkretne zadania oraz osoby odpowiedzialne za ich realizację, wstępnie na okres 3 lat.

- (6) Wytyczne oraz program działania jest skierowany zarówno do osób zajmujących się aktywnie edukacją ekologiczną, jak i do właściwych decydentów politycznych na poziomie landowym, regionalnym i lokalnym. Dążenia te prowadzą do osiągnięcia następującego celu: podwyższenia świadomości o odpowiedzialności całego społeczeństwa wobec realizacji edukacji środowiskowej, wsparcia procesu komunikacji oraz wskazania osób odpowiedzialnych.

II.

Cele edukacji ekologicznej w landzie Saksonia-Anhalt

- (1) Społeczeństwo powinno być edukowane i mieć świadomość znaczenia ochrony środowiska jako podstawy egzystencji obecnej i przyszłej generacji.
- (2) Społeczeństwo powinno umieć postrzegać związki pomiędzy działalnością człowieka a lokalnymi i globalnymi zmianami środowiska, jak też nabyć kompetencje do rzetelnego uczestnictwa w dyskusjach o polityce środowiskowej.
- (3) Należy wzmacniać środowiskowe kompetencje społeczeństwa i wspierać gotowość do przyjęcia postawy zorientowanej na dobro środowiska oraz aktywne współuczestnictwo społeczeństwa w rozwiązywaniu problemów środowiskowych.

III

Następujące wytyczne będą obowiązywały w edukacji środowiskowej w landzie Saksonia-Anhalt

- (1) Edukację środowiskową należy rozumieć jako istotną składową edukacji dla zrównoważonego rozwoju. Edukacja środowiskowa odzwierciedla aktualną sytuację zależności pomiędzy problemami ekologicznymi, socjologicznymi oraz ekonomicznymi. Ustanowione zostają dodatkowe, nowe zakresy tematyczne, które podkreślają wagę tych powiązań (np. ochrona klimatu, energia, transport, rolnictwo, gospodarka żywnościowa, mieszkalnictwo, turystyka, zdrowie, sport).
- (2) Edukacja środowiskowa poszerza spektrum postrzegania problemów środowiskowych w Niemczech na globalne problemy środowiskowe oraz ich zmienne oddziaływanie na lokalne warunki życia.
- (3) Edukacja środowiskowa jako element edukacji politycznej przekazuje kompetencje dla uczestnictwa w dyskusji o polityce ekologicznej.
- (4) Edukacja środowiskowa, proponując dzisiejszy wzór produkcji i konsumpcji, podejmuje temat przeciżenia lokalnych i globalnych ekosystemów, stanowiącego zagrożenie dla egzystencji.
- (5) Edukacja środowiskowa nawiązuje do historycznych tradycji minionych kultur, nakazujących szacunek dla przyrody oraz zrównoważone obchodzenie się z nią w sposób zrównoważony.
- (6) Edukacja środowiskowa w sposób wyraźny wskazuje, że aby wkroczyć na drogę rozwoju przyjaznego dla środowiska, niezbędne jest całkowite przeorientowanie systemu wartości naszego społeczeństwa w kierunku przeciwnym niż dotychczasowe krótkoterminowe korzyści ekonomiczne.
- (7) Edukacja środowiskowa ma na uwadze rzeczywistą sytuację życiową, jak też przyzwyczajenia oraz doświadczenia różnych grup odbiorców.
- (8) Edukacja środowiskowa wspiera działania informujące o zrównoważonym stylu życia i konsumpcji, jak też jest elementem doradztwa konsumenckiego.
- (9) Edukacja środowiskowa jest procesem uczenia się przez całe życie i zaczyna się w domu, jest kontynuowana od przedszkola poprzez szkołę podstawową do uniwersytetu oraz we wszystkich formach kształcenia dorosłych.
- (10) Edukacja środowiskowa w szkole jest realizowana w sposób ukierunkowany na działanie, ma charakter międzyprzedmiotowy oraz partnerski (np. współpraca z gminami, związkami, stowarzyszeniami oraz przedsiębiorstwami) oraz jako zasada dydaktyczna jest zakotwiczona w (prawie) wszystkich przedmiotach lekcyjnych.
- (11) Pozaszkolna edukacja środowiskowa jest prowadzona w głównej mierze przez związki środowiskowe, instytucje prowadzące edukację środowiskową (m. in. ośrodki edukacji ekologicznej) oraz instytucje kształcenia dorosłych. Warunkiem skuteczności ich pracy jest sieciowanie tych organizacji z partnerami z najbliższych kręgów społecznych.
- (12) Edukacja środowiskowa opiera się na kształceniu i dokształcaniu środowiskowo-pedagogicznym multiplikatorów, w szczególności kadry nauczycielskiej oraz wychowawców.
- (13) Edukacja środowiskowa jest prowadzona w ramach dostępnych środków budżetowych.

IV

Program działania

Dla dalszego rozwoju powyżej opisanej edukacji środowiskowej niezbędne są następujące działania (program działania):

- (1) Zapewnienie pracy na rzecz edukacji środowiskowej w instytucjach prowadzących edukację środowiskową (włączając w to Eko-Szkoły), związkach ekologicznych, przedsiębiorstwach oraz instytucjach kształcenia dorosłych.
- (2) Opracowanie wytycznych do priorytetowych tematów edukacji środowiskowej dla szkół ogólnokształcących oraz zawodowych na podstawie obowiązujących wytycznych ramowych, oraz dla pozaszkolnych organizacji edukacji środowiskowej.
- (3) Poprawa warunków nadzoru i towarzyszenia szkołom w procesie rozwoju edukacji ekologicznej.
- (4) Zintensyfikowanie kształcenia i dokształcania środowiskowo-pedagogicznego dla nauczycieli oraz wychowawców.
- (5) Rozszerzenie międzyprzedmiotowej tematyki środowiskowej na wytyczną ramową szkół kształcenia ogólnego i zawodowego.
- (6) Wzmoczone uwzględnienie edukacji środowiskowej w programach kształcenia i badawczych szkół wyższych, uniwersytetów oraz innych placówek naukowych landu.
- (7) Rozpowszechnienie wyników modelowego projektu „Kształcenie dla zrównoważonego rozwoju”, finansowanego przez Komisję Federalno-Landową ds. Planowania Kształcenia oraz Wspierania Nauki.
- (8) Utworzenie regionalnych oraz landowych struktur sieciowych w dziedzinie edukacji środowiskowej, uprofilowanie organizacji ekologicznych na prowadzenie regionalnych centrów koordynacji i komunikacji edukacji ekologicznej oraz inicjowanie lokalnych agend.
- (9) Ekologiczna ocena instytucji dydaktycznych (przedszkoli, szkół, szkół wyższych, uniwersytetów, organizacji ekologicznych) oraz wdrożenie działań ekologizujących.
- (10) Uwzględnienie działań z zakresu edukacji ekologicznej przy opracowywaniu stosownych ustaw, wytycznych i programów.
- (11) Uwzględnienie działań z zakresu edukacji ekologicznej przy opracowywaniu i aktualizacji regionalnych planów rozwoju (konceptji rozwoju regionalnego oraz regionalnego programu działania).
- (12) Wspieranie projektów, które służą wdrażaniu wytycznych zrównoważonego rozwoju oraz dają społeczeństwu możliwość współkształtowania ich przestrzeni życiowej.
- (13) Opracowanie zaleceń działań na rzecz wspierania edukacji ekologicznej.

Wdrażaniu oraz ewaluacji powyższego programu stale towarzyszyć będzie Forum Edukacji Ekologicznej landu Saksonia-Anhalt.

6.2.

EKO-SZKOŁY W LANDZIE SAKSONIA-ANHALT

EKO-SZKOŁY W LANDZIE SAKSONIA-ANHALT – ROZPORZĄDZENIE Z 10.08.1995 – 3.12 – 82116

1. Uwagi ogólne

Edukacja ekologiczna jest zadaniem własnym wszystkich rodzajów szkół (według odpowiednich przepisów prawa szkolnego landu Saksonia-Anhalt). Jej celem jest wyczerpanie dzieci i młodzieży na środowisko oraz zwiększenie ich świadomości problemów ekologicznych. Poza tym zadaniem edukacji ekologicznej jest przekazywanie dzieciom i młodzieży kwalifikacji i wiedzy wystarczającej do samodzielnej pracy nad rozwiązywaniem problemów ekologicznych. Aby podołać temu zadaniu, należy edukację szkolną uzupełnić pozaszkolnymi formami nauczania, prowadzonymi w miejscach o dużych walorach ekologicznych.

2. Eko-Szkoły w Saksonii-Anhalt

- 2.1. Sześć Eko-Szół może w landzie Saksonia-Anhalt pełnić rolę pozaszkolnych, znaczących ekologicznie miejsc nauczania. Miejsca tych Eko-Szół wyznacza się na: Halle, Hundisburg, Kunrau, Lutherstadt, Wittenberg, Magdeburg i Ronney.
- 2.2. Sześć Eko-Szół w landzie Saksonia-Anhalt jest zintegrowanych z centrami edukacji ekologicznej.
- 2.3. Na zajęcia do Eko-Szół landu Saksonia-Anhalt mogą przyjeżdżać grupy szkolne ze wszystkich typów szkół, w porozumieniu z nauczycielami mogą zostać opracowane treści lekcyjne, według wiążących ram programowych. Eko-Szkoły wydają w cyklu rocznym lub półrocznym merytoryczny program pracy.
- 2.4. Eko-Szkoły nie są szkołami w sensie ustawy szkolnej landu Saksonia-Anhalt. Lekcja w Eko-Szkole jest jednak formą zajęć szkolnych. Nadzór nad grupą szkoleniową podczas pobytu w Eko-Szkole oraz przejazdu w tą i z powrotem wykonuje towarzyszący nauczyciel.

3. Prowadzenie Eko-Szół

- 3.1. Eko-Szkoły są prowadzone przez gminy, powiaty lub miasta.
- 3.2. Prowadzący Eko-Szkoły jest zobowiązany do zapewnienia niezbędnego wyposażenia oraz należytego utrzymania obiektu. Prowadzący zapewnia niezbędne zasoby ludzkie: konserwatora, kierownika administracyjnego oraz sprzątaczkę. Koszty rzeczowe utrzymania obiektu ponosi prowadzący Eko-Szkoły.
- 3.3. Ministerstwo Oświaty finansuje rzeczowe wyposażenie Eko-Szkoły, według możliwości budżetowych. Prawo landowe zapewnia możliwość przyznawania dotacji Eko-Szkołom. W celu otrzymania środków finansowych należy złożyć wnioski w ramach bieżących programów landowych.

4. Nauczyciele w Eko-Szkołach

- 4.1. Ze względu na szczególne znaczenie edukacji ekologicznej, nauczyciele szkół nauczania ogólnego mogą zostać oddelegowani do Eko-Szół.

Nauczyciele oddelegowani do Eko-Szół podlegają pod względem służbowym i merytorycznym właściwym władzom szkolnym. Ponadto podlegają oni samorządowi prowadzącemu Eko-Szkołę, jako że wykonują zadania na zlecenie władz gminnych czy powiatowych. Władze te mają prawo do wydawania specjalnych instrukcji i poleceń.

Właściwe władze szkolne są odpowiedzialne za wewnętrzne ogłoszenie o wolnych stanowiskach pracy oraz nabór nauczycieli do Eko-Szół. Nauczyciele już pracujący w Eko-Szkołach również mogą ubiegać się o ponowne przyjęcie na stanowisko. Wybór nauczycieli należy do właściwych władz szkolnych, w czym uczestniczyć powinien nauczyciel zatrudniony do pełnienia funkcji koordynacyjnych (kierownik Eko-Szkoły).

Przetarg na kierownika Eko-Szkoły oraz nauczycieli w Eko-Szkole odbywa się co dwa lata, zawsze w terminie 31.01.

- 4.2. Ministerstwo Edukacji utworzyło fundusz godzinowy, z którego udostępnione zostaną godziny przeliczeniowe do zabezpieczenia wymaganego personelu Eko-Szkoły. Wysokości przydziałów będą wyznaczane osobno dla każdego roku.

O przekazaniu wyznaczonych przydziałów decyduje urząd nadzorczy szkoły. Nauczyciele mogą być zatrudnieni w Eko-Szkole najwyżej na połowę ich regularnej liczby godzin.

- 4.3. Do zadań nauczycieli zatrudnionych w Eko-Szkołach, prócz przygotowania i przeprowadzenia lekcji środowiskowo-przyrodniczych, mogą należeć takie zadania jak:

- 4.3.1. Opieka nad pracą uczniów startujących w konkursach ekologicznych.
- 4.3.2. Rozwijanie programów specyficznych dla regionu.
- 4.3.3. Rozwijanie środków nauczania i uczenia się, specyficznych dla Eko-Szół.
- 4.3.4. Informacja i doradztwo świadczone szkołom w zakresie jednodniowego i tygodniowego programu merytorycznego (zadań projektowych) nawiązującego do środowiska.
- 4.3.5. Wyszukiwanie biotopów nadających się do przeprowadzenia lekcji z zakresu edukacji ekologicznej.
- 4.3.6. Przeprowadzenie seminariów szkoleniowych dla nauczycieli.
- 4.3.7. Opracowanie zakresu i treści seminariów dla studentów, urzędników instytucji edukacyjnych oraz innych grup docelowych.
- 4.3.8. Uczestnictwo w targach edukacyjno-szkolnych oraz ekologicznych.

- 4.4. Nauczyciel zatrudniony jako kierownik Eko-Szkoły może każdorazowo 10 godzin przeliczeniowych wykorzystać na realizację następujących zadań w odniesieniu do właściwej Eko-Szkoły:

4.4.1. Zadania merytoryczne:

- 4.4.1.1. Doradztwo nauczycielom zatrudnionym w Eko-Szkole w zakresie specjalistycznych tematów i programów, jak też przy organizacji wewnętrznych programów i seminariów doszkalających dla nauczycieli.
- 4.4.1.2. Opracowanie całonocnego programu Eko-Szkoły, z uwzględnieniem najnowszego dorobku naukowego oraz wymogów odpowiednich rozporządzeń i wytycznych.
- 4.4.1.3. Opracowanie wewnętrznej oraz landowej oferty doszkalania nauczycieli.
- 4.4.1.4. Rozwijanie międzyprzedmiotowych i zorientowanych na aktywność projektów ekologicznych-lokalnych, regionalnych i landowych.
- 4.4.1.5. Doradztwo dla szkół w zakresie możliwości realizacji tematów ekologicznych w szkolnym programie nauczania.

4.4.2. Zadania organizacyjne:

- 4.4.2.1. Planowanie i przeprowadzenie konsultacji i narad w zakresie organizacji pracy Eko-Szkoły.
- 4.4.2.2. Współpraca z właściwymi władzami szkolnymi.
- 4.4.2.3. Planowanie urlopów i doszkalania w porozumieniu ze szkołą, z której nauczyciel został delegowany.
- 4.4.2.4. Współpraca z organizacjami prowadzącymi Eko-Szkoły.
- 4.4.2.5. Wnioskowanie o środki pomocowe.
- 4.4.2.6. Współpraca z innymi Eko-Szkołami.
- 4.4.2.7. Współpraca z władzami takimi jak: Urzędy Środowiskowe, Urzędy Młodzieży, Prezydium Rządu, Landowy Instytut Doszkalania Nauczycieli i Badań Lekcji, Ministerstwo Środowiska i Ochrony Przyrody oraz Ministerstwo Edukacji.
- 4.4.2.8. Współpraca z uniwersytetami i szkołami wyższymi.
- 4.4.2.9. Współpraca ze związkami ochrony przyrody i ekologicznymi oraz ze stowarzyszeniami.
- 4.4.2.10. Public relations.

- 4.5. Ze względu na szeroki zakres zobowiązań nauczycieli zatrudnionych w Eko-Szkołach, zostały przygotowane dla nich specjalne formy doszkalania, które oferuje Landowy Instytut Doszkalania Nauczycieli i Badań Lekcji.

5. Wejście w życie

- 5.1. Powyższe rozporządzenie nabiera mocy prawnej w dzień po jego opublikowaniu.

6.3.

UMOWA STOWARZYSZENIE-POWIAT

UMOWA POMIĘDZY STOWARZYSZENIEM UMWELTZENTRUM RONNEY I POWIATEM ZERBST

Powiat Zerbst

reprezentowany przez Starostę
i Stowarzyszenie Umweltzentrum Ronney, organizacja pożytku publicznego prowadząca program pomocy młodzieży z powiatu Zerbst,
reprezentowane przez Przewodniczącego
zawierają następującą umowę:

§ 1

Przekazanie prowadzenia

- (1) Powiat Zerbst przekazuje prowadzenie Centrum Środowiskowym Ronney Stowarzyszeniu Umweltzentrum Ronney wraz z zobowiązaniem gwarancji dalszego prowadzenia Eko-Szkoły lub kolejnych podobnych instytucji.
- (2) Przekazanie ustala się na dzień 01.07.1994

§ 2

Zobowiązania Stowarzyszenia Umweltzentrum Ronney

- (1) Stowarzyszenie Umweltzentrum Ronney prowadzi Centrum Środowiskowe Ronney według własnych celów statutowych oraz załączonej koncepcji.
- (2) Stowarzyszenie Umweltzentrum Ronney przejmuje pracowników dotychczas zatrudnionych przez Powiat Zerbst i zatrudnia je na umowę o pracę na czas nieokreślony, na tą samą lub wyższą liczbę godzin.
- (3) Stowarzyszenie Umweltzentrum Ronney samodzielnie zarządza Centrum Środowiskowym Ronney.

§ 3

Procedura przekazania

- (1) Przed przekazaniem prowadzenia Centrum Środowiskowego Ronney z Powiatu Zerbst dla Stowarzyszenia Umweltzentrum Ronney zostanie zawarta umowa dzierżawy.
- (2) Powiat Zerbst przystosuje, według załączonego zestawienia, wyposażenie Stowarzyszenia Umweltzentrum Ronney, do wykorzystania zgodnego z celem.
- (3) Powiat Zerbst przekazuje Stowarzyszeniu Umweltzentrum Ronney niewykorzystaną przez Centrum Środowiskowe Ronney część powiatowych środków budżetowych z roku 1994 na wydatki związane z prowadzeniem ośrodka i jego wyposażeniem.

§ 4

Finansowanie Stowarzyszenia Umweltzentrum Ronney przez Powiat Zerbst

- (1) Powiat włącza się w finansowanie funkcjonowania Centrum Środowiskowego Ronney. Ustala się wysokość składki powiatu Zerbst, która będzie wykorzystywana na prowadzenie Eko-Szkoły. Stawka ta będzie ustalana każdego roku podczas posiedzenia przedstawicieli Stowarzyszenia Umweltzentrum Ronney oraz Powiatu Zerbst. Roczna dotacja przyznawana będzie w 8 ratach do 15.01, 15.03, 15.05, 15.07, 15.09, 15.10, 15.12 dnia każdego roku.
- (2) Stowarzyszenie Umweltzentrum Ronney przedkłada Powiatowi Zerbst roczne zestawienie rachunków bezpośrednio po jego zamknięciu, najpóźniej do 15.02. roku następnego. Rozliczenie rachunków jest warunkiem przyznania dalszych środków finansowych, według § 4 pkt 1.

§ 5

Czas trwania umowy

- (1) Umowa zawarta jest na czas nieokreślony i może zostać rozwiązana przez Strony tylko w przypadku zaistnienia ważnych powodów.

§ 6

Postanowienia końcowe

- (2) W przypadku nieskuteczności lub niemożności zastosowania pojedynczych punktów umowy, przedmiot umowy pozostaje bez zmian.

Zerbst, 06.06.94

(podpis nieczytelny)
w imieniu Powiatu
okrągła pieczęć Landkreis Zerbst

(podpis nieczytelny)
w imieniu Stowarzyszenia
podłużna pieczęć Stowarzyszenia Umweltzentrum Ronney

UMOWA WSPÓŁPRACY POMIĘDZY POWIATEM ANHALT – ZERBST ORAZ LANDEM SAKSONIA-ANHALT

Magdeburg, 26.05.1997

UMOWA WSPÓŁPRACY

pomiędzy

Powiatem Anhalt – Zerbst
Prowadzącym Eko-Szkołę w Umweltzentrum Ronney,
reprezentowanym przez Referat Socjalno-Oświatowy

oraz

Landem Saksonia-Anhalt
Reprezentowanym przez
Ministerstwo Oświaty oraz Ministerstwo Rolnictwa i Środowiska

§ 1

Przedmiot umowy

Eko-Szkoły są pozaszkolnymi ekologicznymi miejscami nauczania, zintegrowanymi z centrami środowiskowymi. Długookresowym celem Ministerstwa Oświaty jest utrzymanie Eko-Szkół, tak, aby zrealizować zadanie edukacji według Ustawy szkolnej landu Sachsen Anhalt w wersji z 27 sierpnia 1996, § 1 akapit 2 nr 7 „Nauczyć odpowiedzialności wobec przyrody, życia i zdrowia”. Wymaga to wsparcia finansowego Eko-Szkół z Ministerstwa Oświaty, Ministerstwa Rolnictwa i Środowiska oraz powiatów jako instytucji prowadzących.

§ 2

Świadczenia prowadzącego Eko-Szkoły

- (1) Instytucja prowadząca Eko-Szkoły jest odpowiedzialna za prowadzenie i utrzymanie zaplecza lokalowego odpowiadającego wymogom bezpieczeństwa oraz regulacjom prawnym tego typu jednostek. Instytucja prowadząca Eko-Szkoły odpowiedzialna jest za niezbędne prace rozbudowujące, wyposażenie pomieszczeń oraz bieżące koszty rzeczowe.
- (2) Prowadzący Eko-Szkoły jest odpowiedzialny ponadto za personel zakładowy, taki jak konserwator, kierownik administracyjny, sprzątaczkę.

§ 3

Świadczenia Ministerstwa Oświaty

- (1) Mając na uwadze szczególne znaczenie edukacji ekologicznej, deleguje się nauczycieli szkół państwowych nauczania ogólnego Landu Saksonia-Anhalt do Eko-Szkół. Środki na ten cel pochodzą z ustanowionego przez Ministerstwo Oświaty funduszu.
- (2) Ministerstwo Oświaty wspiera instytucję prowadzącą Eko-Szkoły według § 3 p. 1. Udział finansowy Ministerstwa wyraża się w całkowitym wyposażeniu Eko-Szkół, według możliwości budżetowych. Instytucja prowadząca Eko-Szkoły może otrzymywać dotacje, na podstawie § 23 oraz § 44 Prawa budżetowego landu Saksonia-Anhalt z dnia 30.04.1991, zmienionego przez Ustawę o zmianie Prawa budżetowego landu Saksonia-Anhalt z 23.01.1996 oraz przepisy administracyjne do budżetu landowego landu Saksonia-Anhalt z 09.08.1991, zmienione przez Rozporządzenie Ministra Finansów z 11.03.1996.
- (3) Instytucja prowadząca Eko-Szkoły może składać wnioski o środki finansowe z bieżących programów landowych.

§ 4

Świadczenia Ministerstwa Rolnictwa i Środowiska

Ministerstwo Rolnictwa i Środowiska finansuje pracę centrów ekologicznych. Środki finansowe zostają udostępnione, jeśli były uwzględnione w budżecie i są uzasadnione przyporządkowanymi im działaniami. Pozostałe finansowanie zależy od budżetu landowego landu Saksonia-Anhalt.

§ 5

Czas trwania umowy

- (1) Czas trwania umowy wynosi na początku 10 lat (1997–2006). Zaczyna się 01.01.1997 i kończy się 31.12.2006 roku.
- (2) Po upływie czasu trwania umowy według § 5 (1) umowa zostanie automatycznie przedłużona, każdorazowo o 1 rok, o ile żadna ze stron nie wnieśli o rozwiązanie umowy z 6-miesięcznym wyprzedzeniem.
- (3) Rozwiązanie umowy przed czasem jest możliwe tylko i wyłącznie pisemnie po przedłożeniu ważnych powodów.

§ 6

Klauzula salwatoryjna

W przypadku nieważności pojedynczych punktów tego porozumienia, nie narusza się ważności pozostałych. W miejsce nieważnych ustaleń obowiązują reguły, które zostaną ustalone przez strony porozumienia.

Magdeburg, dnia 28.05.1997

(podpis nieczytelny)
Ministerstwo Oświaty

Magdeburg, dnia 10.07.1997

(podpis nieczytelny)
Ministerstwo Środowiska i Rolnictwa

Roßlau, dnia 05.08.1997

(podpis nieczytelny)
instytucja prowadząca Eko-Szkołę
Powiat Anhalt-Zerbst

POROZUMIENIE DO UMOWY WSPÓŁPRACY POMIĘDZY POWIATEM ANHALT-ZERBST ORAZ LANDEM SACHSEN-ANHALT z dnia 26 maja 1997 r.

pomiędzy
Powiatem Anhalt-Zerbst
prowadzącym Eko-Szkołę w Umweltzentrum Ronney
reprezentowanym przez Referat Socjalno-Oświatowy
oraz
Stowarzyszeniem Umweltzentrum Ronney

Według ustaleń z umowy dzierżawy z dnia 01.06.1994 roku oraz Uzupełnienia (przeniesienia prawa własności) z dnia 20.02.1997 oraz umowy przekazania z dnia 06.06.1994, Stowarzyszenie Umweltzentrum Ronney przejmuje wszystkie obowiązki instytucji prowadzącej Eko-Szkołę, wynikające z umowy współpracy, to jest:

1. Prowadzenie i utrzymanie zaplecza pomieszczeniowego odpowiadającego wymogom bezpieczeństwa oraz regulacjom prawnym Eko-Szkół (§2, p. 1 umowy współpracy).
2. Prowadzenie niezbędnych prac rozbudowujących, przy czym powiat Sachsen Anhalt jest zobowiązany do opracowania zgodnej w prawem formuły do udostępniania środków finansowych w formie dotacji na prace budowlane.
3. Odpowiedzialność za personel zakładowy, taki jak konserwator, kierownik administracyjny, sprzątaczkę (§2, p. 1 umowy współpracy).

21.10.1997

Stowarzyszeniem
Umweltzentrum Ronney

Powiat Anhalt – Zerbst
Referat Socjalno-Oświatowy

7.1.
EDUKACJA DLA WSPARCIA EKO- I AGROTURYSTYKI

Podczas dotychczasowych działań Stowarzyszenia na rzecz Ekorozwoju Agro-Group dostrzeżona została potrzeba wsparcia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w zakresie agro- i ekoturystyki.

W grudniu 2004 roku Stowarzyszenie Agro-Group opracowało wniosek projektowy „Wsparcie szkoleniowe i doradczce mieszkańców wsi na rzecz rozwoju agroturystyki w dorzeczu Narwi i Biebrzy” i złożyło do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt uzyskał pozytywną Komisji Oceny Projektów, otrzymując 87 punktów oraz 2 pozycję na liście rankingowej. W sierpniu 2005 roku rozpoczęła się realizacja Projektu, który zakończy się w maju 2006 roku. Projekt jest finansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego (75%) oraz ze środków budżetu państwa (25%).

Mieszkańcy podlaskich wsi borykają się z licznymi problemami: nadmiar siły roboczej, bardzo ograniczone możliwości zatrudnienia na wsi i w mieście, przegrywanie konkurencji z miejskimi zasobami ludzkimi, niska mobilność ludności wiejskiej, niski poziom wykształcenia mieszkańców wsi oraz tradycyjna hermetyczność. Sytuacja dochodowa rolników jest gorsza w zestawieniu z pozostałymi grupami. Jednym z rozwiązań jest rozwój agroturystyki, co przyczyni się do podnoszenia poziomu dochodów mieszkańców wsi i zwiększy możliwość zatrudnienia.

Projekt realizowany jest na terenie województwa podlaskiego i obejmuje swym zasięgiem 7 gmin leżących na obszarze Dolnego Basenu Biebrzy i jej ujścia do Narwi: Rajgród, Grajewo, Radziłów (powiat grajewski), Przytuły, Jedwabne, Wizna (powiat łomżyński), Zawady (powiat białostocki). Obszar stanowi strefę ochronną parków narodowych i ich zaplecze turystyczne. Ekstensywne metody rolnictwa sprzyjają przyrodzie, zaś bogate dziedzictwo kulturowe i przeszłość historyczna stanowią potencjał turystyczny regionu. Wysoka wartość środowiskowo-kulturowa, rolniczy charakter i sąsiedztwo obszarów cennych przyrodniczo, przy niskim stopniu zaludnienia i małej degradacji terenów dzięki braku przemysłu, sprawia, że jedynym kierunkiem rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru jest rozwój turystyki wiejskiej.

Na łączną liczbę 6665 gospodarstw rolnych istnieją tutaj tylko 33 gospodarstwa agroturystyczne (dane z Urzędów Gmin, grudzień 2004), co stanowi 0,5%. W 5 z 7 analizowanych gmin liczba gospodarstw agroturystycznych wynosi od 0 do 3. Wyraźnie widać ogromną zapaść turystyczną terenu.

Celem projektu jest dostarczenie kwalifikacji i wiedzy oraz praktycznych umiejętności i doradztwa w zakresie tworzenia i prowadzenia gospodarstwa agroturystycznego dla rolników i domowników zainteresowanych podjęciem dodatkowej działalności zbliżonej do rolnictwa.

Projekt celuje we wsparcie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Wysokie walory przyrodnicze i czyste środowisko przyciągają turystów. Program szkoleń zawiara łącznie 22 godziny poświęcone ekologicznym aspektom agroturystyki, przyczyniając się do kształtowania świadomości ekologicznej i zrównoważonego rozwoju. Lokalne środowisko przyrodnicze ma szanse być chronione po to, by zapewnić większy przychód dzięki wzmocnieniu zainteresowaniu turystów.

Beneficjentami są rolnicy i domownicy prócz emerytów i osób zarejestrowanych jako osoby bezrobotne, zainteresowani podjęciem działalności agroturystycznej. W projekcie bierze udział 20 osób (przy założeniu, że z jednego gospodarstwa uczestniczy maksymalnie 1 osoba, w projekcie uczestniczy 0,3% wszystkich gospodarstw z terenu). Jest to około 0,05% ludności wiejskiej analizowanego obszaru. Ponad 50% uczestników stanowią kobiety.

Realizacja projektu polega na przeprowadzeniu intensywnej kampanii o naborze uczestników, opracowaniu i wydrukowaniu agroturystycznych materiałów szkoleniowych na poziomie podstawowym, wyłonieniu uczestników szkoleń wśród rolników i członków ich rodzin, przygotowaniu bazy edukacyjnej, przeprowadzeniu serii 16 kursów agroturystycznych wraz z wizytami w modelowych gospodarstwach wiejskich przyjmujących turystów oraz dostarczeniu usług doradczych dla uczestników szkoleń na etapie planowania i zakładania gospodarstwa.

Poczynając od sierpnia 2005, przeprowadzono akcję naboru uczestników na szkolenia oraz wyłoniono grupę 20 uczestników szkoleń. Od października 2005 roku rozpoczęto realizację szkoleń. Na początku przeprowadzono wstępne ankiety ewaluacyjne oraz wywiady bezpośrednie, co pozwoliło poznać szczegółowe oczekiwania i potrzeby uczestników. Beneficjenci sukcesywnie otrzymują materiały szkoleniowe. Wyłoniono ekspertów, którzy rozpoczynają świadczenie usług doradczych w zakresie utworzenia i prowadzenia gospodarstwa agroturystycznego. Do końca marca 2006 roku przeprowadzonych zostanie łącznie 96 godzin szkoleniowych (16 dni). Ostatnie spotkanie szkoleniowe będzie miało charakter wizyty studyjnej w modelowych gospodarstwach agroturystycznych.

Na podstawie przeprowadzonych już działań można sformułować wstępne wnioski:

1. Istnieje duża potrzeba wsparcia szkoleniowo-doradczego mieszkańców obszarów wiejskich w zakresie agroturystyki.
2. 90% zgłoszeń na cykl szkoleniowy pochodzi z gmin o relatywnie wysokiej liczbie gospodarstw agroturystycznych. Niezbędne jest wzmocnienie działań i środków wspierających tworzenie gospodarstw agroturystycznych na pozostałych obszarach, które są nie mniej atrakcyjnych turystycznie.
3. Już na etapie planowania Projektu należy założyć, że optymalne jest uczestnictwo na szkoleniach dwóch osób z jednego gospodarstwa (mąż i żona, syn i matka), które w wyjątkowych sytuacjach uczęszczają na szkolenie wymiennie. Agroturystyki nie da się prowadzić w pojedynkę: to biznes rodzinny.

7.2.

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ DOLINY ŚRODKOWEJ ODRY

Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja” jest liderem projektu „Rozwój Doliny Środkowej Odry – ludzie, przyroda, kultura, wieś”, który uzyskał dofinansowanie z Programu Pilotażowego Leader+.

Projekt jest realizowany na obszarze 10 gmin wiejskich i miejsko-wiejskich Doliny Środkowej Odry, położonych na odcinku od Wrocławia do Głogowa i zamieszkałych przez 92 tys. mieszkańców. Administracyjnie są to gminy: Głogów, Pęcław, Rudna, Jemielno, Ścinawa, Prochowice, Wińsko, Wotów, Malczyce, Środa Śląska, które są położone na odcinku między Wrocławiem a Głogowem w województwie dolnośląskim. Obszar projektu jest jednolity pod względem przyrodniczym, geograficznym i kulturowym, jest on planowany do objęcia ochroną w formie Parku Krajobrazowego i europejskiej sieci obszarów chronionych Natura 2000.

To obszar o wysokich walorach przyrodniczych i kulturowych, nie postrzegany przez społeczeństwo lokalne jako cenny zasób i czynnik rozwoju. Zasobom w postaci czystego środowiska towarzyszą duże problemy społeczne i gospodarcze związane z peryferyjnym położeniem i dużymi dysproporcjami tego rejonu w stosunku do ośrodków miejskich. Główne problemy tego obszaru to ubożenie mieszkańców obszarów wiejskich i wysoki poziom jawnego i ukrytego bezrobocia, mała aktywność gospodarcza oraz niska aktywność społeczna, brak pomysłów na rozwój wśród przedstawicieli samorządu i społeczności tego obszaru, małe poczucie tożsamości regionalnej oraz słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna i baza noclegowo-gastronomiczna.

Stąd też Zintegrowana Strategia Rozwoju tego obszaru skupi się na dwóch tematach wiodących:

- wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych, w tym potencjału obszarów należących do sieci Natura 2000,
- podnoszenie wartości lokalnych produktów zwłaszcza przez ułatwienie małym jednostkom produkcyjnym dostępu do rynku dzięki wspólnym działaniom.

W ramach schematu I (rok 2005) realizowane są zadania mieszczące się w kryteriach pilotażowego programu „Leader+”:

- Przygotowanie i opracowanie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich (ZSROW) przy udziale samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych, liderów lokalnych, biznesu (opracowanie

badań i analiz, waloryzacja środowiska kulturowego i zasobów historycznych Doliny Odry oraz zorganizowanie banku danych o obszarze Partnerstwa Doliny Środkowej Odry).

- Organizacja i powołanie Lokalnej Grupy Działania (LGD) w formie fundacji lub stowarzyszenia działającego na obszarze Partnerstwa.

Cele projektu:

- Przygotowanie ZSROW.
- Zorganizowanie struktury LGD gwarantującej wdrożenie strategii i pozyskanie środków na jej realizację.
- Zagwarantowanie szerokiego udziału mieszkańców i partnerów w tworzonej strategii.
- Zachęcenie mieszkańców do podejmowania inicjatyw lokalnych opartych o ZSROW.
- Promocja obszarów wiejskich.
- Współpraca trzech sektorów na rzecz rozwoju obszaru.
- Rozwój usług i produktów opartych o zasoby przyrodnicze i kulturowe, gwarantujący dochody mieszkańcom.

Planowane działania:

1. Przygotowanie grupy liderów Partnerstwa do realizacji projektu i prac nad ZSROW. Założono, że z każdej gminy objętej projektem wytypowane zostaną po 2-3 osoby, które będą stanowiły zespół liderów projektu. Osoby te powinny reprezentować sektor samorządowy, pozarządowy i biznesu, tak aby odzwierciedlić późniejszą trójsektorową strukturę LGD.
2. Opracowanie strategii. W pierwszym rzędzie zostaną opracowane ekspertyzy i badania niezbędne do opracowania części diagnostycznej strategii. Jest to bardzo istotne, ponieważ Dolina Środkowej Odry nie dysponuje żadnymi zbiorczymi badaniami i opracowaniami, które by w sposób kompetentny analizowały zasoby i problemy tego wiejskiego obszaru. Przewiduje się pozyskanie i opracowanie danych statystycznych dotyczących zagadnień społecznych i gospodarczych, zebranie i analizę strategii gminnych i powiatowych oraz innych opracowań dotyczących planów rozwoju tego obszaru jak też waloryzację środowiska kulturowego oraz zasobów historycznych i przyrodniczych obszaru. Ponadto zostaną przeprowadzone badania ankietowe gmin na temat problemów społecznych, gospodarczych i aktywności społeczności lokalnych. Następnie zostanie zorganizowana konferencja informacyjna o projekcie i strategii oraz warsztaty wypracowujące ZSROW. Na zakończenie strategia w formie dokumentu zostanie przekazana wszystkim partnerom projektu.
3. Przeprowadzenie kampanii informacyjnej o projekcie, tworzonej ZSROW i obszarze działania Partnerstwa. Promocja zostanie przeprowadzona przy pomocy ulotek, artykułów prasowych, mapy zasobów przyrodniczych i historycznych Doliny Środkowej Odry, prezentacji multimedialnej, strony internetowej, tablic informacyjnych oraz stoisk informacyjnych podczas imprez w Dolinie Odry.
4. Organizacja i powołanie Lokalnej Grupy Działania. Dla zainteresowanych liderów i partnerów zostaną przeprowadzone warsztaty, podczas których zostanie wypracowana struktura i zasady funkcjonowania LGD. Po przygotowaniu statutu i dokumentów rejestracyjnych LGD zostanie formalnie zarejestrowana. Na zakończenie projektu zostanie opracowany wniosek do schematu II Programu Leader+.

Planowane rezultaty długofalowe

1. Powołanie trwałej struktury LGD zdolnej do pozyskiwania środków UE na rozwój obszarów wiejskich i zasobów ludzkich.
2. Wzrost umiejętności członków i personelu partnerstwa w zakresie inicjowania przedsięwzięć lokalnych służących rozwojowi Doliny Odry.
3. Wzrost ilości inicjatyw lokalnych podejmowanych przez mieszkańców wpisujących się w ZSROW i dających im dodatkowe dochody.
4. Integracja sektorów, grup, przedsięwzięć wokół rozwiązywania problemów obszarów wiejskich Doliny Odry.

Na realizację powyższych działań Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja” wspólnie z samorządami pozyskała środki finansowe min. z Ministerstwa Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej, WFOŚiGW we Wrocławiu, Fundacji Sasakawy, GEF/SGP/UMDP. Podpisano deklaracje współpracy, które sygnatariuszami prócz jednostek samorządowych są instytucje, organizacje pozarządowe i biznes. Porozumienie funkcjonuje pod nazwą Partnerstwo Doliny Środkowej Odry. Więcej informacji znajduje się na stronach internetowych <http://www.zielonakcja.eko.org.pl/?strona=61> oraz <http://www.partnerstwa.eko.org.pl>.

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

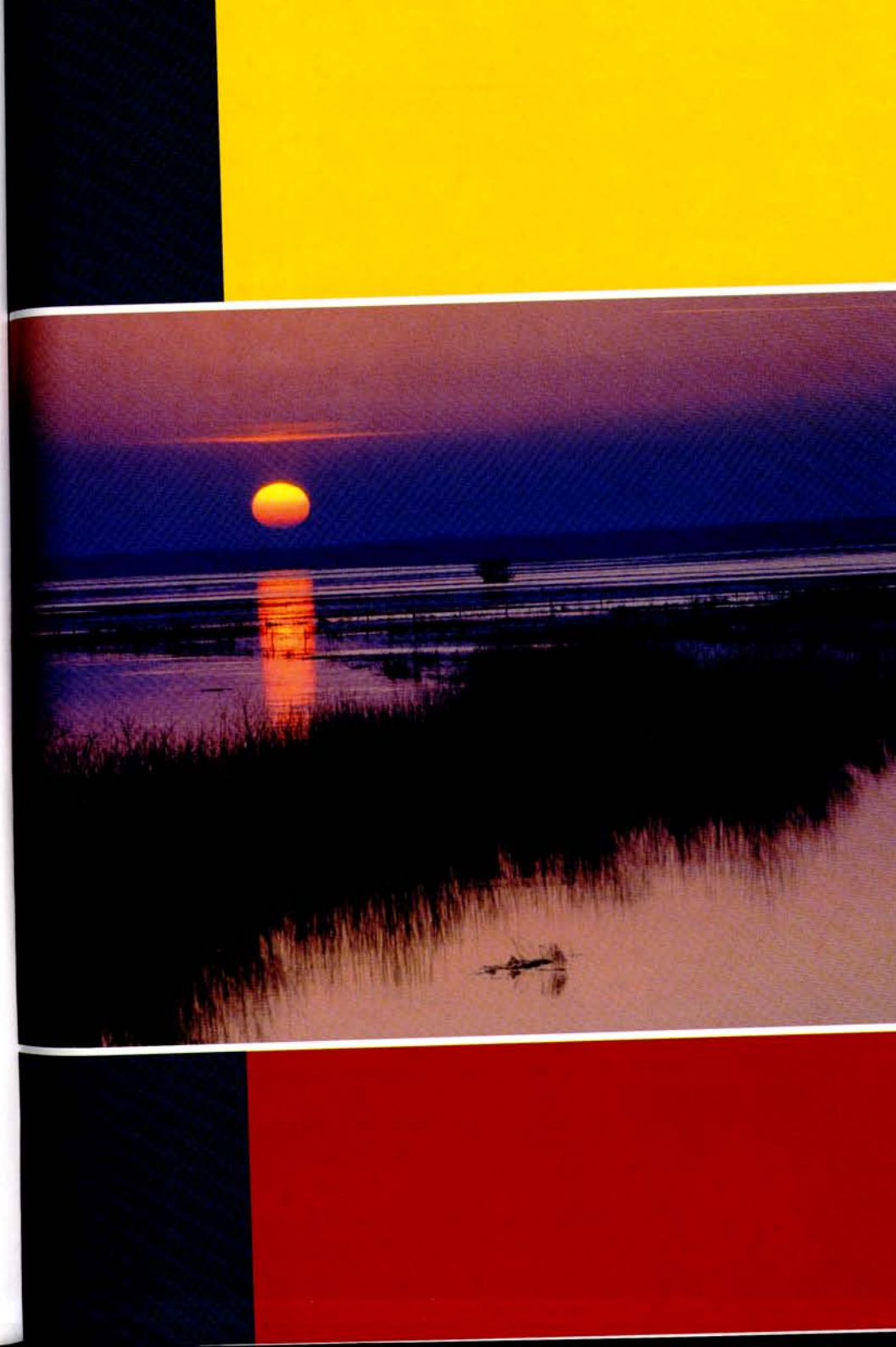
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

Publikacje

1. „Narodowy Program Edukacji Ekologicznej – Program Wykonawczy Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej oraz warunki jego wdrożenia”, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, luty 2001.
2. „Przez edukację do zrównoważonego rozwoju – Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej”, Warszawa 2001.
3. „Öko-Schulen im Land Sachsen-Anhalt”, 10.08.1995 – 3.12–82116, Kultusministerium
4. „Umweltbildung in Sachsen-Anhalt – Ein Wegweiser”, Ministerium für Raumordnung, Landwirtschaft und Umwelt des Landes Sachsen-Anhalt
5. „Umweltbildung am Beginn des 21. Jahrhunderts-Leitlinien und Aktionsprogramm zur Umweltbildung in Sachsen-Anhalt”, 10.04.2001 – 26-22501/5, Ministerium für Raumordnung, Landwirtschaft und Umwelt.

Internet

6. <http://isip.sejm.gov.pl/prawo/index.html>
7. <http://www.abc.com.pl/serwis/mp/2004/0016.htm>
8. http://www.menis.gov.pl/prawo/rozp_155/rozp_155.php
9. http://www.mos.gov.pl/1materialy_informacyjne/raporty_opracowania/pol_ekoll_nowy/index.html
10. http://www.mos.gov.pl/1materialy_informacyjne/raporty_opracowania/ll_pep.pdf
11. http://www.mos.gov.pl/1materialy_informacyjne/raporty_opracowania/polityka_ekologiczna_2003_2006.pdf
12. http://www.mos.gov.pl/1materialy_informacyjne/raporty_opracowania/strategia2001.html
13. http://www.mos.gov.pl/1materialy_informacyjne/archiwum/nsee/npee2000_1_11.html
14. <http://www.lp.gov.pl/zd/z5-2001>
15. http://www.lp.gov.pl/zd/katalog_DZ_view?b_start:int=390
16. http://www.menis.gov.pl/prawo/wszystkie/rozp_14.php
17. http://www.umwp-podlasie.pl/bip/index.asp?pid=pr_srod_06
18. http://epodlasie.wipb.pl/biptest/um_bialystok/bip/index.php?event=informacja&id=5146
19. http://epodlasie.wipb.pl/biptest/um_bialystok/bip/index.php?event=informacja&id=5147
20. http://www.wrotapodlasia.pl/pl/ochrona_srodowiska/programy_plany/prog_eko.htm

Piśmiennictwo

21. Pismo Ministerstwa Środowiska z dnia 2.08.2005, nr. BEEiKSe-078-140-1600/2005
22. Pismo Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych z dnia 17.10.2005 o numerze ZO-733-36/05

Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju Agro-Group istnieje od 1997 roku. Zrzesza osoby zawodowo związane z ochroną środowiska. W 2004 roku uzyskało status organizacji pożytku publicznego. Zajmuje się edukacją i informacją ekologiczną w wielu wymiarach:

- w szkolnych programach nauczania,
- w pozaszkolnych formach edukacyjnych dla dzieci i młodzieży,
- w promocji „ekologicznego” stylu życia na co dzień,
- w działalności gospodarczej, handlu, biznesie, „ekokonsumpcji”,
- w działalności na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich,
- we współpracy z władzami,
- w promocji medialnej, lobbingu i PR na rzecz zrównoważonego rozwoju.

W ciągu ostatnich kilku lat Stowarzyszenie Agro-Group rozwinęło zasięg działalności na teren całego kraju i rozpoczęło współpracę międzynarodową. Partnerami Stowarzyszenia w prowadzonych projektach i programach są władze samorządowe, organizacje pozarządowe, szkoły, proekologiczny biznes, społeczności lokalne.

Stowarzyszenie Agro-Group współdziała w transgranicznych projektach, uczestniczy w warsztatach, szkoleniach i seminariach, śledzi proces implementacji europejskich środków pomocowych w Polsce, jest zaangażowane we współpracę międzynarodową w tematach:

- wykorzystanie funduszy strukturalnych na przedsięwzięcia środowiskowe,
- edukacja ekologiczna,
- ekoturystyka i agroturystyka.

Razem z organizacjami pozarządowymi z Niemiec, Włoch, Francji, Bułgarii, Rumunii, działa na rzecz rozwoju ekoturystyki, promocji regionu Północno-Wschodniej Polski, edukacji ekologicznej oraz wymiany informacji i doświadczeń.

Programy edukacyjne Stowarzyszenia Agro-Group bazują na aktywnej współpracy odbiorców i uczestników. Podpowiadają przedszkolakom jak dostrzec piękno natury na pobliskim trawniku, prowadzą gimnazjalistów przez problem dziur ozonowych i metali ciężkich, wskazują klientom sklepów jak chronić środowisko podczas codziennych zakupów. Wspierają inicjatywę własne uczniów i nauczycieli jak również zwykłych ludzi którym nieobojętny jest stan otoczenia w którym żyją.

W ciągu ostatnich kilku lat przeprowadzono kilkadziesiąt zajęć, szkoleń, warsztatów dla uczniów i nauczycieli. Wszystkie programy edukacyjne są szczegółowo opisane w dziale „edukacja” Podlaskiego Serwera Ekologicznego www.eko.podlasie.pl, między innymi:

- **Moje Środowisko** – interdyscyplinarny program edukacji ekologicznej, uczy gimnazjalistów o walorach naturalnych ich najbliższego otoczenia – jego wartości, zagrożeniach, możliwości ochrony; wpisuje się we wszystkie tematyczne ścieżki edukacyjne na poziomie gimnazjum.
- **Blżej Europy, Zielony Ekran** – komplet scenariuszy zajęć edukacji ekologicznej i europejskiej napisanych w oparciu i z wykorzystaniem wybranych filmów fabularnych oraz zestawu wideo „Blżej Europy. Świat wokół nas”.
- **Program Przedszkolnej Edukacji Ekologicznej** – wprowadzenie elementów edukacji ekologicznej do zagadnień wychowania przedszkolnego w przystępnej formie zajęć w przedszkolu i w terenie.
- **Program Edukacji Regionalnej „Mała Ojczyzna”** – edukacja regionalna jako nieodzowny element edukacji ekologicznej na poziomie przedszkola i klas 1–3 szkoły podstawowej.
- **Zielone Zakupy, Dobra Torba** – projekty propagujące ekologiczne zachowania konsumenckie; promocja płócien nasyconych jako zamiennika śmieciotwórczych plastikowych reklamówek.

Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju Agro-Group jest członkiem:

- Polskiej Zielonej Sieci www.zielonasiec.pl,
- Europejskiej Sieci Edukacji Ekologicznej www.eeen.org,
- Fundacji Edukacji Ekologicznej i Rozwoju www.feer.edu.pl,
- Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich www.faow.org.pl,
- Lokalnej Organizacji Turystycznej – Lokalnej Grupy Działania „Brama na Bagna” www.bramanabagna.pl.

Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju Agro-Group

ul. Ciepła 19A
15-472 Białystok
tel/fax 085 653 75 76
e-mail: biuroagro@wp.pl
www.eko.podlasie.pl